

ÖZ İPLİK İŞ SENDİKASI

ÇÖZGÜDEN DÜĞÜME, DÜĞÜMDEN MOTİFE BERGAMA HALILARI

H. FERİHA AKPINARLI
H. NURGÜL BEĞİÇ
GONCA KUZAY DEMİR

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI
KATKILARIYLA

Çözgüden Dügüme, Dügümden Motife BERGAMA HALILARI

H. Feriha Akpınarlı - H. Nurgül Begiç - Gonca Kuzay Demir

Yayın No. : 3083
Beşeri Bilimler No.: 164
ISBN : 978-625-406-728-0
Basım Sayısı : 1. Basım, Kasım 2020

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteğiyle yürütülen ANADOLUNUN KADİM DİLİ: "HALI DOKUMA" (Bergama - Yunt Dağı) Projesi kapsamında hazırlanan bu kitabın içeriği hiçbir surette Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın görüşlerini yansıtmamakta olup, içerik ile ilgili sorumluluk Prof. Dr. H. Feriha AKPINARLI, Doç. Dr. H. Nurgül BEGİÇ ve Doç. Dr. Gonca KUZAY DEMİR ve Öz İplik İş Sendikası'na aittir.

© Copyright 2020, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 40340

Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.

Genel Yayın Yönetmeni : Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Yayın Koordinatörü : Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Sayfa Tasarım : Handan Akar
Kapak Tasarım : Handan Akar
Baskı Sorumlusu: Yavuz Şahin -yavuz@nobelyayin.com-
Baskı ve Cilt : Genç Offset Sertifika No.: 44574
Süzgün Sokak No.: 18 İskitler/Ankara

Kütüphane Bilgi Kartı

Akpınarlı, H. Feriha., Begiç, H. Nurgül., Kuzay Demir, Gonca.

Çözgüden Dügüme, Dügümden Motife BERGAMA HALILARI / H. Feriha Akpınarlı - H. Nurgül Begiç - Gonca Kuzay Demir

1. Basım. XII + 228 s. 16x23,5 cm. Kaynakça var, dizin yok.

ISBN: 978-625-406-728-0

1. Bergama Halısı 2. Halı Dokumacılığı 3. Bergama Tarihi

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

Adres: Bahçekapı mh. 2465 sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat Şaşmaz-ANKARA - siparis@nobelyayin.com-

Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65

E-Satış: www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com / www.atlaskitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, D&R Mağazaları, Dost Dağıtım, Ekip Dağıtım, Kıda Dağıtım, Kitapsan, Nezih Kitabevleri, Pandora, Prefix, Remzi Kitabevleri

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	V
Ön Söz	VII
I. GİRİŞ	1
II. Bergama'nın Coğrafi, Tarihi, Ekonomik ve Kültürel Özellikleri.....	13
II.1. Bergama'nın Coğrafi Özellikleri, İklimi ve Bitki Örtüsü	13
II.2. Bergama'nın Tarihi.....	15
II.3. Bergama'nın Nüfusu ve Geçim Kaynakları.....	19
II.4. Bergama'nın Kültürel Özellikleri.....	20
III. Bergama'da Geleneksel Halı Dokumacılığı.....	29
III.1. Halı Dokumacılığının Tarihçesi.....	29
III.2. Bergama Halı Dokumacılığı	35
III.2.1. Tarihten Günümüze Bergama'daki Halı Dokumacılığı.....	35
III.2.2. Bergama Halılarının Sınıflandırılması	45
III.2.3. Araç-Gereç Özelliği	50
III.2.4. Teknik Özellikleri	59
III.2.5. Bergama Halı Dokumalarında Motif Özellikleri	68
III.2.6. Bergama Halılarının Kullanım Alanları	81
IV. Bergama Halı Kataloğu	85
IV.1. Bergama Halılarının Bilgi Formları.....	85
Sonuç	181
Kaynakça.....	189
Kaynak Kişi Listesi.....	195
Proje Fotoğrafları	197

ÖN SÖZ

Öz İplik İş Sendikası, (Tüm Dokuma, İplik, Trikotaj, Hazır Giyim, Konfeksiyon ve Deri İşçileri Sendikası) dokuma ve deri işkolunda çalışanlar için barışçıl, adil, refah seviyesi yükseltilmiş bir yaşam düzeyini oluşturmaya çalışan, böylelikle toplumu refaha ulaştırmayı hedefleyen çalışmalar yürütmektedir. Türkiye'nin dört bir yanında bulunan başkanlıkları ve 36 bini aşkın üyesiyle sosyo-ekonomik çalışmalar yürütmenin yanı sıra, sosyal ve kültürel sorumlulukla da faaliyetler gerçekleştirmektedir.

Öz İplik İş Sendikası; çağdaş ve demokratik bir toplum düzeninin kamu, kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin birlikte çalışmalar yürütmesiyle mümkün olacağına inanmaktadır.

Çalışmalarında ilkeli birlikteliklere imza atan ve kurumsal iş birliğine önem veren Öz İplik İş Sendikası, toplumda farkındalık oluşturan sosyal sorumluluk projeleri yürütmektedir. Bu anlamda üyelerini bilinçlendiren sendikamız aynı zamanda ülkemizin ve kültürümüzün sahip olduğu kadim sanatları kayıt altına alarak, atalarımızın bizlere olan mirasını gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla da projeler geliştirmektedir.

Öz İplik İş Sendikamız Kültür Sanat Komitemiz, bu sorumlulukla ve Kültür ve Turizm Bakanlığımızın katkılarıyla "Anadolu'nun Kadim Dili: Halı Dokuma (Bergama-Yunt Dağı)" projesini hayata geçirmiş ve başarıyla uygulamıştır.

İnsanoğlunun temel ihtiyaçlarından birisi olan barınma ihtiyacının bir unsuru olan halı, toplumsal hayatın gelişmesiyle birlikte yaşanan iklim ve coğrafyanın özelliklerini yansıtmalarının yanı sıra dini inanç, sosyal statü, medeni durum gibi birçok unsurun ayırt edici mesajlarını veren maddi kültür özelliklerini de kazanmıştır. Yapıldıkları dönemin özelliklerini yansıtan geleneksel el sanatları aynı zamanda birer kültür taşıyıcısıdır. Dünyanın birçok yerinde önceleri evlerde daha sonra atölyelerde ve sanayileşme ile fabrikalarda seri olarak üretilen halı ve dokumacılık ekonomi içinde önemli bir yere sahiptir. Günümüzde az da olsa Anadolu'da halı dokumacılığı yapımı sürdürülmektedir.

Bu gelenek kuşaklar arasında taşınarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Sonyıllarda dünyada iletişimin genişleyerek hızlanması, medyanın gücü ve modanın etkisiyle küresel şirketler markaları aracılığıyla ev donatıları alanında da toplumları özendirerek tek tipleşmeye yönlendirmektedir. Bu gelişmeler halı dokumacılığının bölgesel zenginliğinin giderek yok olmasına neden olmaktadır. Günümüzde unutulmaya yüz tutan halı dokumacılığında kullanılan motif ve yöresel halı adlarının kayıt altına alınmaması sebebiyle yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Türkiye’de halı dokumacılığı, kadim bir sanat ve zanaat dalıdır ve uluslararası boyutta ülkemizi temsil gücüne sahip bir kültürel zenginliği ifade etmektedir. Türk halkının geleneksel el sanatının, Anadolu’nun binlerce yıllık tarihinden gelen çeşitli uygarlıkların kültür mirasıyla yorumlandığı ve kendi öz değerlerini zengin bir içerikle çeşitlendirdiği bu kültürel zenginlik projemizin çıkış noktası olmuştur.

Geleneksel halı dokumacılığı, günümüzde Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde ve sosyal şartlar altında sürdürülmektedir. Yapım ve kullanım alanlarına bağlı olarak benzerlik göstermekle birlikte, geleneksel halı dokumacılığı, bölgesel farklılıklara sahiptir. Dokumalarda her bölgenin kendine has renk ve bezeme özellikleri öne çıkmakta ve halı karakterini oluşturmaktadır. Ayrıca ustası ve yapım tekniğine bağlı olarak her halının da kendine has bir özelliği bulunmaktadır. Belli bir üreticisi yani ustası bulunan halıların her biri, dilini anlayabilenlere hikâyelerini anlatmaktadır.

Sendikamız Öz İplik İş, Kültür Sanat Komitemiz aracılığıyla, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın katkılarıyla Türkiye’nin geleneksel halı dokumacılığının motifler, desenler ve renkler ile oluşturulan anlamsal derinliklerinin tespit edilmesi, yorumlanması ve gelecek kuşaklara aktarılması noktasında önemli bir projeye imza atmıştır.

“Anadolu’nun Kadim Dili: Halı Dokuma (Bergama Yunt Dağı” adlı projemizin çalışma konusu “Farklı coğrafi özelliklere ve kültüre sahip Türkiye’nin 3 farklı ilindeki; el dokuması halıların motifleri ve hikâyelerinin belgelenmesi ve anonim olarak görülen bu eserlerin üretici olan ustaların kendilerinin oluşturdukları motif ve desenlerle geleneğe katkılarının tespit edilmesi” olarak belirlenmiştir. Ancak ülkemiz de dahil olmak üzere dünya genelinde korona virüsün yayılması ve pandemi olarak kabul edilmesi üzerine proje araştırmamız bir bölgede, İzmir Bergama-Yunt Dağı bölgesinde gerçekleşmiştir.

Bu proje; ülkemizin geleneksel halı dokumacılığını bir bütün olarak ele almakta ve geleneğin ustalarını, ürettikleri ürünler ve bu ürünlerde kullanılan motifler aracılığıyla

yeniden değerlendirmeyi ve böylelikle ülkemizin geleneksel halı dokumacılığıyla aktardığı kültürel mirası gelecek kuşaklara aktarmayı hedeflemektedir. Bu projenin bir diğer hedefi, toplumumuzda geleneksel halı dokumacılığına dair farkındalığın arttırılması, genç neslin bu alana ilgisinin sağlanması ve böylelikle geleneğin ustalarının desteklenmesidir.

Projemizle, İzmir iline bağlı Bergama ilçesi ve çevresinde yapılan el dokuma halıların motiflerini sözlü ve yazılı kaynaklardan tespit ederek kayıt altına almayı başardık. Bölgede halı dokumacılığında kullanılan motif ve desenlerin kültürel anlamlarını inceleyerek, dokumacılıkla aktarılan kültürel mirasın tanıtılmasına yönelik bir kitap ve belgesel hazırladık. Gelecek nesillere ve dokuma alanında eğitim alan gençlere kültürel mirasın aktarılması noktasında katkı sağladık.

Projemizin hayata geçirilmesinde desteklerini bizden esirgemeyen Kültür ve Turizm Bakanlığımıza, bilgi ve birikimleri ile katkı sağlayan, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Öğretim Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma Uygulama Merkezi Müdürü Prof. Dr. Hatice Feriha AKPINARLI, İzmir Demokrasi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölüm Başkanı Doç. Dr. H. Nurgül BEGİÇ, İzmir Demokrasi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Gonca KUZAY DEMİR'e, saha araştırmasında görev alan Nil Evrim SEZGİN'e, Fotoğraf Sanatçıları Emre POLATEL, Kadir POLATEL'e, Konfederasyonumuz HAK-İŞ'in Kültür Sanat Komite Başkanı Birsen Çiçek ODABAŞI'na, saha araştırma sürecimize destek ve katkıları olan Bergama Kaymakamı Mahmut KAŞIKÇI'ya, Bergama Belediye Başkanı Hakan KOŞTU'ya, Bergama Halk Eğitim Merkezi Müdürü Hakan ERGÜNER'e, Bergama Befem Derneği Başkanı, Yerel Tarih ve Yöre Araştırmacısı Hasan TÜRKEN'e, Bergama Belediyesi Sosyal ve Kültür İşleri Personeli Nalan DEMİRBİLEK'e, Ege Bölge Başkanımız Mehmet SÜREK'e, Çorlu Eğitim Sekreterimiz Çiğdem ÇELİKBİLEK'e, evlerinin kapılarını bizlere açan kıymetli Bergama halkına ve projemizin ortaya çıkmasında büyük emeği olan Proje Koordinatörümüz ve Basın Danışmanımız Didem DEMİR'e vermiş oldukları emeklerden dolayı teşekkür ederiz.

Rafi AY

Öz İplik İş Sendikası
Genel Başkanı

ÖN SÖZ

Kültür politikaları çerçevesinde; kültür ürünlerinin derlenmesi, kayıt altına alınarak muhafaza edilmesi, incelenmesi, gelecek kuşaklara aktarım yollarının oluşturulması ve böylelikle sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalardan bir kısmı kültür ürünlerinin yaşatılarak korunmasını hedeflerken aynı zamanda kültür ürünlerinin yerelde olan tanınırlığını ulusal boyuta ve hatta uluslararası boyuta ulaştırmayı hedeflemektedir. Öz İplik İş Sendikası tarafından yürütülen “Anadolu’nun Kadim Dili: Halı Dokuma (Bergama-Yunt Dağı)” adlı proje işte bu farkındalıkla oluşturulmuş bir projedir. Bergama ve çevresindeki halı dokuma geleneğinin güncel durumunu tespit etmek projenin ana amacını oluşturmaktadır. Proje aynı zamanda geleneğin ustalarını, ürettikleri ürünler ve bu ürünlerde kullanılan motifler aracılığıyla yeniden değerlendirmeyi ve böylelikle ülkemizin geleneksel halı dokumacılığıyla aktardığı kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarımını sürdürmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle projenin çıktılarından biri Bergama halı dokumacılığıyla ilgili kültürel birikimi kitaplaştırarak kayıt altına almak, incelemek ve gelecek kuşaklara Bergama halı dokuma geleneğine dair bilgileri aktarmaktır.

“Çözümden Düğüme, Düğümden Motife Bergama Halıları” adını taşıyan bu kitap, bu projenin ilk ürünüdür. Kitaptaki bilgiler, proje ekibinin Bergama merkez ve çevresinde yapmış olduğu alan çalışmasıyla elde edilmiştir. İzmir ilinin Bergama ilçesi, Anadolu sahası halı dokumacılığında kendine ait renk, motif ve kompozisyonlarıyla özel bir yere sahiptir. Bergama halıları, temel geçim kaynağı hayvancılık olan yöre insanının atalarından miras kalan dokumacılık geleneğini yaşadıkları coğrafyanın unsurları, tarihi ve kültürel birikimi ile yorumladıkları sanatsal tasarımlardır. Bu kitapta; tarih boyunca medeniyetlere ev sahipliği yapmış, kültürel bakımından oldukça zengin bir yerleşim yeri olan Bergama’daki halı dokumacılığı geleneğinin geçmişten günümüze gelişimi ve değişimi ele alınmış, Bergama halı dokumacılığının özellikleri tanıtılmış ve Bergama halı dokumalarında kullanılan motifler ve yöresel halı adları tespit edilerek incelenmiş ve kitabın sonunda incelenen halıları kapsayan Bergama halı kataloğu oluşturulmuştur.

“Anadolu’nun Kadim Dili: Halı Dokuma (Bergama-Yunt Dağı)” adlı projenin hayata geçmesi için desteklerini esirgemeyen T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğüne, projeyi gerçekleştiren Öz İplik İş Sendikası Başkanı Sayın Rafi AY’a ve Başkan Yardımcılarımıza, her zaman desteklerini hissettiğimiz Bergama Kaymakamı Sayın Mahmut KAŞIKÇI’ya, Bergama Belediye Başkanı Sayın Hakan KOŞTU’ya, Bergama Halk Eğitim Merkezi Müdürü Sayın Hakan ERGÜNER’e, projenin yürütülmesinde emeği geçen Sayın Didem DEMİR’e, alan araştırmamızda görsel malzemeyi elde etmemizi sağlayan fotoğraf sanatçıları Sayın Emre POLATEL ve Sayın Kadir POLATEL’e, saha araştırmasında bizlere yol gösteren Bergama Belediyesi Kültür Müdürlüğü çalışanı Sayın Nalan DEMİRBİLEK’e, Sayın Necati KARAÇOBAN’a, Bergama sevdalısı Hasan Türken Kültür ve Sanat Merkezi Müdürü Sayın Hasan TÜRKEN’e, bizlere kapılarını açan tüm Bergamalı dostlarımıza ve kıymetli öğrencimiz Nil Evrim SEZGİN’e sevgi, saygı ve şükranlarımızı sunarız.

Proje Ekibi

Prof. Dr. H. Feriha AKPINARLI

Doç. Dr. H. Nurgül BEGİÇ

Doç. Dr. Gonca KUZAY DEMİR

I. GİRİŞ

21. yüzyılın ön plana çıkan kavramlarından biri küreselleşmedir. Sözlük anlamıyla küreselleşmek; *“Dünya milletlerini ekonomi, siyaset ve iletişim bakımlarından birbirine yaklaştırmaya ve bir bütün olmaya götürmek, globalleşmek.”* olarak verilmektedir (TDK Sözlük). Daha açık bir ifadeyle küreselleşme, *“Bir ulusun veya ülkenin kültürel kimliğini oluşturan, tanımlayan, destekleyen veya gösteren, bir ulus veya ülkenin ‘diğer’ veya ‘öteki’ olarak görüldüğü uluslar veya ülkeler karşısındaki farklılığını ve varlığını belgeleyen kültür tanımlamasının içine giren ve bütün ulusal yaratılar, kazanımlar ve maddesel varlıkları”* ifade eden *“ulusal kalıtı”*, bir başka ifadeyle kültürü doğrudan etkileyen bir kavramdır (Oğuz, 2002a: 5). Bu bağlamda kültür ile küreselleşme arasında karşılıklı bir ilişki olduğu söylenebilir. *“Hem küreselleşme, büyük dönüşüm ve değişimlerle kültürü etkilemiştir, hem de kültür bizzat dönüşümleri meydana getirmede etkili olabilmiştir. Neticede, küreselleşme olgusuna önderlik eden toplumların kendi hayat tecrübesi ve sahip oldukları bilgileri bir kültür unsurudur”* (Talas, Kaya, 2007: 152-153).

Kültür ürünleri söz konusu olduğunda küreselleşmek; *“bir şeyi dünya ölçeğinde kılma, dünyaya mal etme”* ve *“bizde olanı dünyaya vermek, başkalarında olanı almak”* şeklinde kültür politikalarının doğru işletilmesi durumunda olumlu anlamlarla karşılanan bir kavram olarak, ulusların kültür ürünlerini diğer uluslara vermesi ve onlarda olanları kendine alması şeklinde karşılıklı olarak sürdürülen bir etkileşim olduğu görülür (Oğuz, 2002b: 11). Ancak günümüzde küreselleşmenin karşılıklı olarak gerçekleşmediği durumlarda hâkim kültürün diğerlerini etkileme ve hatta yok etme süreci olarak olumsuz bir anlama sahip olduğu da tespit edilmektedir (Arslan, 2006: 711-712).

Günümüzde küreselleşmenin yanında, teknolojinin gelişmesine paralel olarak sanayileşme artmış ve kentleşme süreci de hızlanmıştır. Bu durum toplumları benzer ürünlere ihtiyaç duyar, benzer beğeni ve zevklere sahip, benzer üretimler yapar hale getirmiştir. Bu bağlamda toplumsal hayatın değişimine bağlı olarak geçmişten günümüze sürdürülen birçok kültür ürününün değişime uğradığı veya unutulma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı gözlenmektedir.

Sanayi ve teknolojinin gelişmesi, köyden kente göçün hızlanması ve kentleşmenin artması sonucunda yaşam biçimlerinin ve toplumsal hayatın değişimi, kültürün her alanında etkili olmakla birlikte, yoğun emek ve iş gücü gerektiren el sanatlarını büyük oranda etkilemiştir. Bu el sanatlarından biri de dokumacılıktır.

Temelde korunma ve barınma içgüdüleriyle ortaya çıkan el sanatlarından biri olan dokumacılığın tarihi kökeni, diğer pek çok millette olduğu gibi Türklerde de çok eski dönemlere dayanmaktadır. Dokumacılık geleneği, Türklerin konar-göçer yaşam tarzında önemli bir yer teşkil etmiştir. Hayvancılığın temel geçim kaynağı olduğu bu yaşam tarzında, hammadde kolay temin edilmiş ve bin bir renk ve motifle bezenmiş keçe, halı, kilim, zili, cicim, sumak ve diğer dokuma çeşitleri üretilmiştir. Bu açıdan Orta Asya bozkırlarından Anadolu ve Balkanlara uzanan geniş bir coğrafi alanda yaygın bir el sanatı olan Türk halı dokumacılığı, tarihi bakımdan köklü ve üretilen dokumalar bakımından büyük bir çeşitliliğe sahip olmuştur.

Türkiye’de halı dokumacılığı, Anadolu’nun binlerce yıllık tarihinde ev sahipliği yaptığı medeniyetlerin kültür mirasıyla yorumlanan Türk halı dokumacılığının kendi öz değerlerini zengin bir içerikle çeşitlendirdiği kültürel birikimi ifade etmektedir. Halı dokuma geleneği, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri’ne 2013 yılında bildirimde bulunan Ağrı, Aksaray, Balıkesir, Çanakkale, Gümüşhane, Isparta, Kayseri, Kırşehir, Kocaeli, Manisa, Muğla, Niğde, Samsun, Sivas, Tokat, Uşak ve Yalova illerinin tespitiyle kaydedilmiştir. Türkiye’de halı dokumacılığında kullanılan renkler, motifler ve hammaddeler bakımından önemli merkezlerden biri de Bergama’dır (AREGEM).

Dünyadaki diğer bölgelerde olduğu gibi Türkiye’de de halı dokumacılığı küreselleşme, sanayileşme ve kentleşme gibi toplumsal değişimlerden doğrudan etkilenmektedir. İnsanların yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla başlattığı ve daha sonra estetik ve sanat boyutu da katarak üst noktalara taşıdığı halı dokumacılığı; zamanla hammaddenin temin edilebilirliğinin azalması, yoğun emek ve iş gücü gerektirmesi, makineleşmeye dayalı olarak seri üretimin artması ve farklı liflerin üretime katılması nedeniyle zayıflamaya başlamıştır. El dokuma halılara talebin azalması, halı dokuma geleneğinin değişimine sebep olmuştur. Özellikle Türkiye’de halı dokuma geleneğinin asırlardan beri sürdürüldüğü merkezlerde, geleneksel halı dokumalar, turistik eşya olarak dokunmaya başlamış ve gelenek, turizmin etkisiyle değişim geçirmiştir. Bu durum geleneğin farklı bir bağlamda farklı bir amaçla sürdürülmesini sağlarken beraberinde halı dokumacılığı yapan merkezlerde çeşitliliğin azalmasına, pek çok motif ve desenin üretilmemesi nedeniyle

yok olmasına yol açmıştır. Geleneğin değişimi kaçınılmaz olmakla birlikte geleneksel bilginin aktarılamaması halı dokuma geleneğinin gün geçtikçe zayıflaması sonucunu doğurmuştur.

Anadolu'nun Kadim Dili: Halı Dokuma (Bergama-Yunt Dağı) adlı proje işte bu farkındalıkla oluşturulmuş bir projedir. Proje; Bergama ve çevresindeki halı dokuma geleneğinin güncel durumunu tespit etmek, Bergama halı dokumalarının teknik, araç, motif ve kompozisyon özelliklerini belirlemek ve böylelikle ülkemizin geleneksel halı dokumacılığıyla aktardığı kültürel mirası kayıt altına alarak, gelecek kuşaklara aktarımını sağlamak amaçlarını taşımaktadır. Bu nedenle projenin çıktılarında biri Bergama halı dokumacılığıyla ilgili kültürel birikimi kitaplaştırarak belgelemek ve gelecek kuşakların bilgisine sunmaktır.

“Çözgüden Düğüme, Düğümden Motife Bergama Halıları” adlı bu kitap, Anadolu'nun Kadim Dili: Halı Dokuma (Bergama-Yunt Dağı) adlı projenin bir çıktısıdır. Bu kitabın ana konusunu Bergama'daki halı dokumacılığı geleneği ve geleneğin somut ürünleri olan halılar oluşturmaktadır. Çalışmanın öncelikli amacı Bergama'daki halı dokuma geleneği ve geleneğin günümüzdeki durumu hakkında bilgi vermek ve geleneğin somut ürünleri olan halıları tanıtmaktır. Çalışmada, Bergama'da halı dokuma geleneğinin tarihsel süreçteki gelişimini ve değişimini tespit etmek için, geçmişten günümüze Bergama halı dokumacılığıyla ilgili bilgiler, günümüzde alanda yapılan derleme çalışmasıyla ulaşılan tespitlerle sentezlenmiştir. Bergama'da yapılan alan çalışmasında geleneğin günümüzdeki durumu tespit edilmiş ve bugün yalnız birkaç tezgâhta dokunan halıların yanında, bölgede yaşayan insanların asırlardır sürdürdüğü bu geleneğin somut mirası olan halılar evlerde, camilerde ve çeşitli atölyelerde incelenerek kayıt altına alınmıştır. Bu bağlamda Bergama el dokuma halılarının yapısal ve işlevsel özelliklerini belirlemek ve Türk dokumacılığına ait bir bakış açısıyla sınıflandırmak da çalışmamızın temel amaçlarından biri olmuştur. Araştırma ve inceleme çalışmalarımızın ürünü olan bu kitap, Bergama halı dokumacılığı geleneğine dair kültürel mirasın kayıt altına alınmasının yanı sıra, Bergama el dokuma halılarına ve geleneğin ustalarına dair bilgi ve farkındalığın arttırılmasını sağlayarak konu hakkında yapılacak yeni uygulama çalışmalarına bir kapı aralamayı da amaçlamaktadır.

Bu kitap, aylarca süren bir araştırma ve inceleme çalışmasının ürünüdür. Bergama halı dokuma geleneği hakkındaki bu çalışma; “Literatür taraması”, “alan araştırması” ve “inceleme” şeklinde üç aşamalı bir araştırma ve inceleme çalışmasıyla ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın “Literatür taraması” aşamasında öncelikle yurtiçinde ve yurtdışında dokumacılık geleneğiyle ilgili yapılan çalışmalar taranmış, Bergama'daki halı dokuma geleneğiyle ilgili önceden yapılmış çalışmalar incelenmiş ve bölgedeki halı dokumacılığı

hakkında bir ön bilgi elde edilmiştir. Bergama’da halı dokumacılığıyla ilgili olarak günümüze kadar kitap, makale, bildiri, lisansüstü tez çalışması boyutunda birkaç çalışma yapılmıştır. Çalışmamızın inceleme kısmında görüleceği üzere bu çalışmalar geleneğin geçmişteki durumu hakkında bilgi almak için kullanılmıştır.

Çalışmanın “Alan araştırması”, Covid-19 pandemisi nedeniyle uygulanan tedbirler sebebiyle planlanan zamanında gerçekleştirilememiştir. Mayıs ve haziran aylarında en az iki-üç hafta olarak planlanan saha araştırması, ertelenerek 19-25 Temmuz 2020 tarihleri arasında bir hafta süreyle kısıtlanmıştır. Araştırma ekibinin alana çıkmadan iki hafta öncesinden itibaren kendilerini karantinaya alarak ekip çalışması için sağlıklı bir ortam oluşturma çabaları, alan araştırması boyunca da sürdürülmüştür. Dezenfektan ve maske gibi koruyucu kişisel önlemlerin dışında, ziyaret edilen yerlerde açık alanlarda görüşmeler gerçekleştirilmiş, sosyal mesafe kurallarına riayet edilerek hem araştırma ekibinin hem de yöre halkının sağlığına önem gösterilmiştir.

Ankara ve İzmir’den alan araştırmasına katılan ekip bir hafta süresince Bergama merkezde konaklamıştır. Alan araştırması için Bergama Kaymakamlığı ve Bergama Belediyesi ile yapılan ön görüşmeler neticesinde Bergama’da halı dokumacılığının sürdürüldüğü veya geçmişte sürdürülmekle birlikte günümüzde dokumacılığa devam etmeyen mahalleler/köyler hakkında bilgi edinilmiştir.

Alan araştırmasının ilk günü, Ankara ve İzmir’de ikamet eden araştırma ekibi, Bergama ilçe merkezinde toplanmış, Bergama Belediyesi Kültür Müdürlüğü çalışanlarından Nalan Demirbilek ve Bergama Hasan Türken Kültür ve Sanat Merkezi müdürü Hasan Türken ile görüşmeler gerçekleştirilerek Bergama’da halı dokumacılığının sürdürüldüğü mahalleler/köyler tespit edilmiş ve alan araştırmasında izlenecek rota belirlenmiştir.

Bergama Kaymakamlığı

Alan araştırmasının ikinci gününde Bergama ilçe merkezinde Bergama Kaymakamlığı, Bergama Belediyesi ve Bergama Halk Eğitim merkezi ziyaret edilmiş, yörede halı dokumacılığının güncel durumu ve sürdürülmesine yönelik görüşler ilçenin idarecilerinden alınmıştır. Daha sonrasında Bergama Belediyesi, Halk Eğitim Merkezi ve İŞKUR iş birliğiyle sürdürülen Bergama halı dokumacılığı kursu ziyaret edilerek incelemeler yapılmış ve kursiyerlerle halıcılık konusunda görüşmeler yapılmıştır.

Bergama Belediyesi

*Bergama Belediyesi, Halk Eğitim Merkezi Ve İşkur İş Birliğiyle Sürdürülen
Bergama Halı Dokumacılığı Kursu*

Alan araştırmasının üçüncü gününde, derleme çalışmaları Bergama ilçe merkezine 30 km mesafede bulunan ve deniz seviyesinden 500-1000 m yüksekliğe sahip Kozak yaylasında devam etmiştir. Fıstık çamlarıyla kaplı bu yaylada Yukarıbey, Karaveliler ve Çamavlu mahalleleri/köyleri ziyaret edilmiştir.

Kozak Yaylası

Kozak Yaylası

Alan araştırmasının dördüncü günü, halı dokumacılığı geleneği ile ulusal, hatta uluslararası bir tanınırlığa sahip Yağcıbedir Yörük köyleri ziyaret edilmiştir. Bergama merkeze uzaklığı 25 kilometre olan bu bölgede bazı mahalleler Dikili Belediyesi'ne bağlı olmakla birlikte, kültürel bakımdan Yağcıbedir halı dokumacılığını yansıttıkları gerekçesiyle alan araştırmamıza dahil edilmiştir. Samanlık ve Çağlayan mahalleleri/köylerinde derleme çalışması yapılmış, ancak halı dokumacılığının yapıldığı Kocaoba ve Yenice mahallerinde cenaze olması nedeniyle derleme çalışması gerçekleştirilememiştir.

Samanlık Mahallesi/Köyü

Alan araştırmasının beşinci gününde Bergama ilçesinin Manisa iline bağlandığı Yunt Dağı bölgesinde derleme çalışmaları yapılmıştır. 1100 m rakımlı Yunt Dağı bölgesinde geçmişten günümüze halı dokumacılığıyla bilinen Seklik, İsmaili ve Atçılar mahalle/köyleri ziyaret edilmiştir.

Seklik Mahallesi/ Köyü

Araştırmanın son gününde Bergama ilçe merkezinde derlemeler yapılmış ve Bergama Arkeoloji Müzesi ve Bergama Antik Kenti ziyaret edilmiştir.

Bergama Arkeoloji Müzesi

Bergama Antik Kenti

Derleme çalışmalarında genel olarak; mahalle/köy muhtarlarının yardımıyla halı dokumacılığı yapan/yapmış, geleneksel bilgiye sahip kişilerle derlemeler gerçekleştirilmiştir. Geleneğin temsilcileri olan ustalar ve bu alanda çalışan kişiler ile gerçekleştirilen derlemelerde el dokuması halıların geleneksel dokumacılığa dair teknik ve yöntemleri, kullanılan renk ve motifleri ve geleneksel halı dokumacılığına ilişkin geleneksel bilgi derlenmiştir. Ayrıca bölgedeki dokuma halıların tespiti için; müze, halk eğitim merkezi, halı dokuma kursları, camiler ve evler ziyaret edilmiştir. Derlemeler fotoğraf makinesi, ses kayıt cihazı ve video kamera ile kayıt altına almıştır. Derlemelerde “Gözlem yöntemi” ve “Görüşme (mülakat) yöntemi” kullanılmıştır.

Gözlem yönteminin tercih edilmesindeki amaç; “halk bilgisi ürünlerinin bizzat yaratım ortamlarının içine girmek, halk bilgisi ürünlerinin yaratıldığı ortam ve bağlamın bizzat içinde yer alıp, yaşayarak kaydetmektir” (Ekici, 2004: 66). Bergama’da halı dokuma geleneğini alanda yapmış olduğumuz derleme çalışmaları sırasında, gözlem yöntemi doğal ortamında yapılan derleme neticesinde; halı dokuma teknikleri, araç ve gereçleri, gündelik hayatın içinde halı dokumanın yeri ve önemi, halıların kullanım alanları, bölgenin flora ve faunasının halılardaki motif ve renk tercihlerine etkisi hakkında görüş ve tespitlere ulaşmak amacıyla kullanılmıştır.

Derleme çalışmalarında kullanılan bir diğer yöntem ise; derlemecinin geleneğin ustalarına veya gelenek hakkında bilgi sahibi olan kişilere amaca yönelik önceden hazırlanmış soruları yöneltmesiyle gerçekleştirilen Görüşme (Mülakat) yöntemidir (Ekici, 2004: 70). Bu yöntem sayesinde Bergama'da geçmişte halı dokumacılığının yeri, önemi, teknikleri, pazarı gibi sorulara cevap bulunmuş, geleneğin ustaları olan halı dokuyan kadınların maddi kültür ürünü olan halıların motif ve renk gibi bezeme özellikleri hakkındaki bilgisi ve geleneğin gelecek nesillere aktarımındaki sorunlara yönelik tespit ve önerileri derlenmiştir. Derleme kayıtlarında; kaynak şahıs adı, yaşı, doğum yeri, ikamet adresi, telefon numarası, bu ürünü kimden öğrendiği, eğitim durumu, mesleği, derlemenin yapıldığı yer, tarih ve derlemeyi yapan kişinin adı ve soyadı kaydedilmiştir. Alanda yapılan derleme çalışmalarında hazırlanan sorular İzmir Demokrasi Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'na onaylanmıştır. Bu açıdan kendileriyle derleme yapılan kaynak kişilerin rızasını belirtir, Gönüllü Onam Formu alınmıştır. Alanda derleme yapılırken, bölge insanının temel hassasiyeti gözetilerek ve izinleri dahilinde olmayan hiçbir görsel, işitsel ve maddi malzeme elde edilmemiştir.

Tüm bu derleme tekniklerinin yanında derlemelerde maddi kültür ürünü olan dokuma halıların incelemesi için yapısal ve niceliksel verileri elde etmek için, ölçümler yapılmış ve halılar düzünden ve tersinden fotoğraflanmış; motifler için detay fotoğraflar alınmıştır. Ayrıca kaynak şahıslara halı dokumaların kaç yılında kim tarafından dokunduğu, ne amaçla kullanıldığı, yörede özel bir adının olup olmadığı, halıdaki motif ve renklerin adları ve anlamları, halının bakımı hakkında sorular yöneltilmiştir. Böylelikle yöredeki halıların tarihlendirilmesi, kalitelerinin saptanması, renk ve motiflerinin tespit edilmesi için veri elde edilmiştir.

Seklik Köyü Camii

Alan araştırmasıyla elde edilen görsel ve işitsel veriler daha sonrasında dijital ortama aktarılmış, yazılı ve görsel malzemeye dönüştürülerek incelemeye hazır hale getirilmiştir. Ayrıca dokuma halılar için; yeri, tarihi, kalitesi, en-boy ölçüsü, toprakçalı ve saçak boyu, bordür genişliği, motifleri, renkleri ve kompozisyon bilgilerini içerir bilgi formları hazırlanmıştır. Çalışmamızın Bergama Halı Kataloğu adlı bölümünde bu bilgi formlarını bulmak mümkündür. Derlemeler fotoğraf makinesi, ses kayıt cihazı ve video kamera ile kayıt altına alınmıştır.

İsmaili Köyü Camii

Bergama halı dokuma geleneği hakkında yapmış olduğumuz bu çalışma; Bergama halıları hakkında günümüze kadar yapılmış çalışmalar içinde, geleneğin özelliklerini belirleyen, geleneğin güncel durumuna ilişkin tespitlerin yer aldığı ve incelenen malzeme bakımından çok sayıda halının dikkate alındığı kapsamlı bir çalışmadır. Geçmişten günümüze yapılan çalışmaların bilgisi, alan araştırması ile elde edilen tespitler ile ilişkilendirilmiş ve inceleme ile Bergama halılarının özellikleri ortaya konulmuştur.

Çalışmamızın bu kısmında araştırma sahamız olan Bergama'nın coğrafi, tarihi, ekonomik ve kültürel özellikleri hakkında bilgi verilmesi yerinde olacaktır.

Bergama ilçesi, 1573 km² yüzölçümüyle İzmir'in en büyük ilçesidir ve şehir merkezine uzaklığı 107 km'dir. İzmir ilinin kuzeyinde yer alan ilçe, Bakırçay havzasının üzerine kurulmuştur. İlçenin batısında Ayvalık ve Dikili, doğusunda Soma ve Kınık, kuzeyinde Burhaniye ve İvrindi, güneyinde ise Aliağa bulunmaktadır (Bergama Kaymakamlığı). Coğrafi konumu itibariyle Bergama ilçesi, İzmir ilinin Manisa ve Balıkesir illeriyle kesiştiği bir konumdadır.

İlçe merkezi deniz seviyesinden 68 m yükseklikte iken; Yunt Dağı köylerinde rakım 1000 m'ye çıkmaktadır (bkz https://tr.wikipedia.org/wiki/Yunt_Da%C4%9Flar%C4%B1).

Bergama ilçesi, kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu Bakırçay nehrinin oluşturduğu çöküntü alanı ile etrafında oluşan ovalık alanın kuzeyinde ve güneyinde yükselen dağlık kesimden oluşur. Kuzeyinde 1344 m rakımlı Madra Dağı, güneyinde ise Yunt Dağı bulunur. Madra Dağı'nın güney kesiminde Kozak yaylası yer alır (Sergün, 1998: 16).

Denize kıyısı bulunmamakla birlikte, denize olan mesafesi 30 km olan Bergama, tüm bu özellikleriyle hem kıyı hem de dağlık kesimin özelliklerine sahiptir. Kuzey kesimleri ormanlarla kaplı olan Bergama'nın güney kesimleri sulak ovalardan oluşur. Bakırçay nehri, dağlık alanlardan gelen kollarla uzanarak 128 km boyunca ilerler ve Dikili körfezinden denize dökülür.

Kybele Tapınağı

Kozak Yaylası

Bergama'nın iklim ve bitki örtüsü de bu coğrafi şartlara göre şekillenmiştir. Yaz ayları sıcak ve kurak olan ilçe, kışları ılık ve yağışlı havasıyla tam bir Ege ilçesidir (Bergama Kaymakamlığı). Bitki örtüsü oldukça çeşitlidir. Tarıma elverişli arazilerin üzerine kurulan Bergama ilçesi, çam ormanları ile kaplı yaylalara, zeytinlikler, çalılıklardan oluşan bölgelere sahiptir. Ardıç, pınal, kermes meşeleri, yabani zeytinler, çitlembik gibi makilik alanlar 600 m yüksekliğe kadar çıkmakta, çam ormanlarıyla bütünleşmektedir. Kuytu ve nemli kesimlerde ise çınar, kestane, dişbudak, söğüt, kavak, akçağaç, palamut meşesi, kızılıçık yapraklı ağaçlar yetişmektedir (Sergün, 1998: 18).

II.2. Bergama'nın Tarihi

Bergama ilçesi, tarih boyunca Helenistik, Roma, Bizans, Beylikler ve Osmanlı dönemlerine ait zengin kültürel mirasa ev sahipliği yapması dolayısıyla özel bir öneme sahip yerleşim bölgelerindendir.

Bergama, UNESCO Dünya Miras Komitesi'nin 38. Dönem Toplantısında Kültürel Peyzaj kategorisinde "Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı" olarak kabul edilmiştir. "Helenistik, Roma, Doğu Roma ve Osmanlı Dönemlerine ait katmanları içerisinde

barındıran, Pergamon (çok katmanlı kent), Kibele Kutsal Alanı, İlyas Tepe, Yığma Tepe, İkili, Tavşan Tepe, X Tepe, A Tepe ve Maltepe Tümülüsleri olmak üzere dokuz bileşenden oluşmaktadır” (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü).

Arkeolojik verilerden hareketle, Anadolu'daki yerleşim yerlerinin birçoğunun Helenistik dönemde kurulduğu bilinmektedir. Roma döneminde bu yerleşim yerlerinin gelişmekle birlikte, M.S. 7-8. yüzyıllarda bu antik kentlerin gelişimlerini tamamlayarak küçülmeye başladığı görülmektedir (Kuban, 1975: 115-162).

Bergama Manzarası

Helenistik dönemin önemli bir kültür ve sanat merkezi olan Bergama, Antik Çağ'da "Pergamon" adını taşımaktadır. "Pergoman" kelimesinin anlamıyla ilgili birkaç görüş ortaya atılmıştır. Farklı görüşlere göre; "küçük yerleşim yeri, kale", "yüksek yerin halkı (nın kenti)", "hisarın en yüksek burcu" veya "iç kale" anlamlarına gelen kelime, Helen dilinde ve İliada'da benzer anlamlarda kullanılmıştır. Bergama Antik Çağ'da Mysia bölgesi içinde yer almaktadır. Oldukça geniş bir alana yayılan Mysia bölgesinin Uludağ'dan Çanakkale körfezine kadar olan kısmı "Küçük Mysia" veya "Mysia Hellespontik"; Bergama'nın içinde bulunduğu alana ise "Büyük Mysia" adı verilmiştir (Günay, 1999: 14-15).

Bergama'da yapılan arkeolojik çalışmalarda, Neolitik Çağ'a ait buluntulara rastlanmıştır olmasına rağmen, bu buluntuların prehistorik devre dair yerleşimi aydınlatmaktan uzak olduğu, Pergamon'un yer aldığı tepenin M.Ö. 8. yüzyıllarda iskân edildiği ileri sürülmektedir (Bayatlı, 1959: 32-33).

M.Ö. 6. yüzyılda Lydia Krallığı hakimiyetinde olan Bergama, Pers İmparatorluğuna bağlanmış, M.Ö. 3. yüzyılda Erytria Gongylos soyundan gelenler tarafından yönetilmiş ve ancak bu yüzyılın ortalarında itibaren güçlenerek Batı Anadolu'nun önemli bir bölümünü ele geçirmiştir. M.Ö. 334'te İskender'in ele geçirdiği bölge, Pers prensesi Barsine'den olan oğlu Herakles tarafından yönetilmiş, İskender'in ölümünün ardından, M.Ö. 301'de İskender'in komutanlarından Lysimaklos tarafından idare edilmiştir. Lysimaklos, Bergama'yı askeri bir üs bölgesi haline getirmiştir. Lysimaklos, Suriye hükümdarı I. Seleukos ile yaptığı savaşta yenilmesi üzerine bölge, görünürde Suriye hükümdarı I. Seleukos'a bağlı, gerçekte ise Lysimaklos'un hazinedarı Paflagonyalı Philetairos'un yönetiminde bağımsız bir devlet halini almıştır. Kısa sürede Batı Anadolu'nun tamamını hakimiyeti altına alan Yeni Bergama Devleti, Roma İmparatorluğu ile geliştirdiği ilişkileri sayesinde orta ve güney Anadolu'da da etkin olmaya başlamıştır. M.Ö. 2. yüzyılda II. Attalos ve III. Attalos zamanında önemli bir kültür ve sanat merkezi haline gelen şehir, Helenistik dönemde ilim adamları, geniş kütüphanesi, nüfusu ve gelişmişliği ile "dünyanın en parlak kültürel merkezlerinden birisi olmuştur". III. Attalos'un ölümünün ardından Bergama Devleti, Roma'ya katılmıştır; yalnız Batı Anadolu'daki hakimiyet mücadeleleri sırasında el değiştirmesine rağmen, M.S. 2. yüzyıla kadar Roma imparatorlarının hakimiyeti altında kalmıştır. Roma İmparatorluğunun 395 yılında parçalanması üzerine Doğu Roma İmparatorluğu içinde kalan Bergama, 8. yüzyılda Müslüman Arapların işgaline uğramış, fakat kısa süre sonra yeniden Bizans'a bağlanmış (Günay, 1999: 18-19).

Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya 9. yüzyıldan itibaren küçük topluluklar halinde başlayan göç hareketi 1071 yılındaki Malazgirt Savaşı sonrası hızlanarak Anadolu'nun

Türk yurdu olmasıyla sonuçlanmıştır. Kısa sürede Anadolu'da Türkmen Beylikleri kurulmuş, daha sonra bu beylikler Anadolu Selçuklu Devleti altında birleşmişlerdir. Türklerin Batı Anadolu'yu fethetmeleri ise daha sonraki dönemde gerçekleşmiştir. Bu esnada Bergama, Bizans'a bağlı olmakla birlikte, çevresindeki bölgeler Türk beyliklerinin egemenliği altındadır (Witteck, 1999: 40-41).

11. yüzyılda Bergama, Batı Anadolu'da Çanakkale Boğazı'na kadar olan geniş bir alan dahilinde Çaka Bey'in kontrolüne girmiştir. Sonrasında Türkmenlerin Anadolu'daki faaliyetleri, Bizans ile sürekli hale gelen bir egemenlik değişimini beraberinde getirmiştir. 14. yüzyıla gelindiğinde artık Batı Anadolu'nun büyük bir kısmı Türklerin hakimiyetine girmiştir (Günay, 1999: 22-26).

1300 yılında Menteşe Beyliği Batı Anadolu'da etkin olmaya başlamıştır. Rodos, Manisa ve Aydın bölgeleri Menteşe Beyliği'nin kontrolüne geçmiştir. Sasa Bey 1304 yılında Bergama'yı fethetmesi üzerine, Bizans tarafından boşaltılan Bergama, Menteşe Beyliği'nin hakimiyeti altına girmiştir. Ancak bu süreç çok uzun sürmemiş, 1306 yılında Karesi Beyliği'nin kuruluşundan çok kısa bir süre sonra Bergama, Karesi Beyliği'nin kontrolüne girmiştir. (Günay, 1999: 26; Öney, 1989: 10).

Bergama'daki Karesi hakimiyeti, şehrin Orhan Gazi tarafından 1334'te Osmanlı Beyliğine dahil etmesiyle son bulmuştur. Osmanlı Devleti'nin beylikten, devlet olma sürecinde Karesi Beyliği'nin alınması oldukça önemlidir. Bergama, Osmanlı idaresine girince "sancak" olarak idaresi belirlenmiş ve başına Orhan Gazi'nin büyük oğlu Süleyman Paşa vali olarak atanmıştır. 1402 yılında Ankara Savaşı'nda Timur'un Osmanlı ordusunu yenmesiyle başlayan Moğolların ilerleyişine paralel olarak Batı Anadolu da Moğol istilasına uğramıştır. Bir süre Osmanlı idaresinden çıkan Bergama, 1425 yılında II. Murat döneminde tekrar Osmanlı topraklarına dahil edilmiştir (Günay, 1999: 33, 36).

Osmanlı döneminde Bergama voyvodalık-ayanlık rütbesi taşıyan sülaleler tarafından yönetilmiştir. 1737'da Arapoğulları, 1775'te Karaosmanoğulları Bergama yönetiminde etkindir. II. Mahmut'un tüm ayanlıkları kaldırmasıyla birlikte, 1841 yılında kaza müdürlükleri oluşturulmuş, 1867'de ise bu müdürlükler kaymakamlığa dönüştürülmüştür (Belleten, 2006: 144). 1858 yılında kaza olan Bergama, 1867 yılında Balıkesir'e bağlı kaymakamlık olmuş ve 1873 yılında yaşanan "Kanlı Fabrika" olayı üzerine Manisa'ya, 1875 yılında ise İzmir'e bağlanmıştır (Bayatlı, 1997: 64-70).

1878 Aydın Vilayet Salnamesi'nde 5 nahiyesi ve 3 kasabası bulunan Bergama'nın 22.000 nüfusa sahip olduğu, nüfusun Türk, Rum, Ermeni, Yahudilerden oluştuğu ifade

edilmektedir. Cumhuriyet döneminde Rum, Ermeni ve Yahudi grupların bölgeden ayrılışının ardından, Bergama'ya Balkanlardan gelen Türk göçmenler ve 19. yüzyılda konar-göçer aşiretler yerleşmiştir (Belleten, 2006: 144).

Bergama ve çevresinin Türk hakimiyetine girdiği dönemlerden beridir, bu bölgede çoğunlukla konar-göçer yaşam tarzını benimseyen Türk boyları yaşamıştır. 17. yüzyılda Bergama civarında Bayat, Kayı, Döğer, Dodurga, Avşar, Beğdili, Karkın, Bayındır, Salur, Eymür, Yüreğir, İğdir ve Kınık boylarının bulunduğu (Sümer, 1980: 701); Karesi sancağına bağlı en önemli aşiretlerin ise; Akçakoyunlu, Burhanlı, Caferli, Çepni, Hardal, Karakeçili, Kılaz, Kubaş, Söğütlü, Yaycı (Yağcı Bedir) aşiretleri olduğu bilinmektedir (Orhonlu, 1987: 118).

1839'da Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra aşiretler için yeni bir mülki yapılanma yapılmış, Karesi sancağındaki aşiretler, bağımsız muhassıllık haline getirilmiştir. 1842 yılında konar-göçer aşiretler için yaylak-kışlak göç yasaklanmış ve aşiretlerin sabit sancak ve kazada kalması sağlanmıştır. Bu şekilde Kozak'ta yerleşik düzene sokulan aşiretlerin, Edremit, Burhaniye ve Çanakkale ile bağlantıları kesilmiştir. 1858-1864 yılları arasında Edremit'i kışlak, Bergama'yı yaylak olarak kullanan aşiretler, kırka yakın köy olarak iskân edilmiştir (Eriş, 1996: 78).

I. Dünya Savaşı'nda tüm Ege bölgesinde olduğu gibi Bergama da 12 Haziran 1919'da Yunan işgaline uğramış, 14 Eylül 1922'de işgalden kurtulmuştur (Bergama Belediyesi).

Günümüzde bir kültür mozaïği gibi olan Bergama ve çevresinde; Çepni, Hardal, Dericili, Kağan, Çaparlı, Karakocalı, Yağcıbedir, Kılaz, Harmanlı, Karakeçili, Kınık, Bayad, Köşeler, Yeğenler, Kulcan, Sozğuş, Karaca, Karkarcamar, Tahtacı, Türkmen, Kızılkeçili, Kaşıkçı, İnceoğlan, Gaylan, Tolgarlar, Kubaş, Başımkızdı, Musaceli, Bozuluş gibi Yöreük ve Türkmen boy ve oymakları tespit edilmiştir (Su, 1938:2-160; Orhonlu,1987:118).

II.3. Bergama'nın Nüfusu ve Geçim Kaynakları

Tarih boyunca önemli yerleşim birimlerinden biri olan Bergama medeniyetlere ev sahipliği yapmış bir ilçedir. 2019 yılı verilerine göre; ilçenin nüfusu 103.867 kişidir. Nüfusun %50,41'i erkek, %49,59'u kadındır (https://www.nufusu.com/ilce/bergama_izmir-nufusu). Nüfusun kent merkezinde yoğunlaştığı görülmektedir.

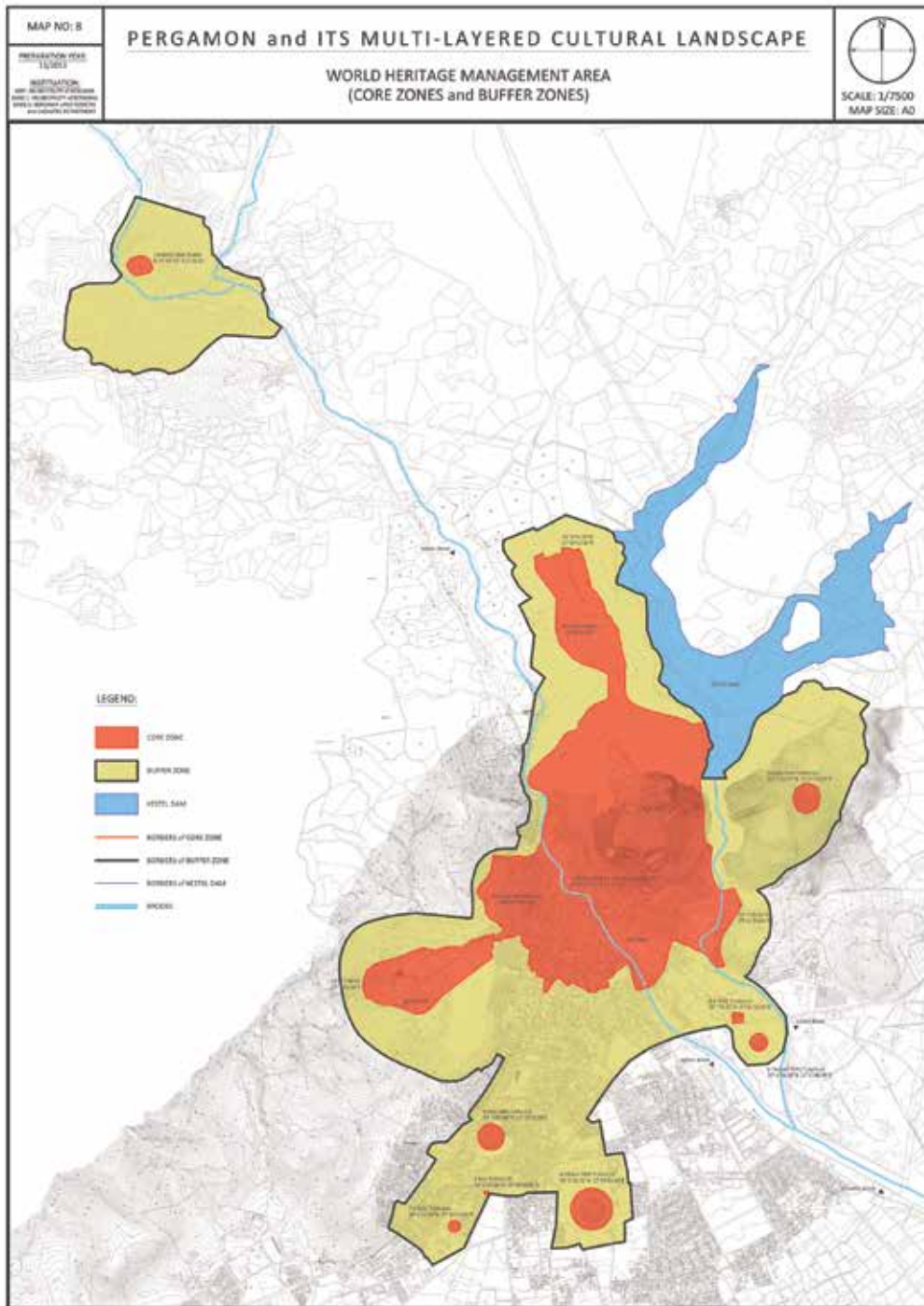
İlçenin en önemli geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Ayrıca perlit, linyit, granit ve altın gibi yeraltı ve yerüstü kaynaklarına sahip ilçede madencilik yapılmakta, tarihi ve kültürel mirasıyla turizm de ilçeye ekonomik açıdan katkı sunmaktadır (Bergama Kaymakamlığı).

Bergama sadece bir tarım ilçesi değil, endüstri, ticaret ve turizm ile ekonomik açıdan canlı bir ilçedir (Sergün, 1998: 21).

II.4. Bergama'nın Kültürel Özellikleri

Bakırçay havzasının verimli toprakları üzerine kurulmuş olan Bergama ilçesi, tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış, günümüze kadar kültür varlıklarını korumuş önemli bir yerleşim yeridir. Bergama, arkeolojik mirası ile Helenistik dönemden itibaren Bizans, Beylikler, Osmanlı dönemlerine ait çok sayıda somut kültürel mirasa sahip bir şehirdir. 1930'lu yıllarda kentin kültürel mirasına dair oluşturulmaya çalışılan farkındalık, 1960'lı yıllarda ilçenin büyük bir kısmının sit alanı olarak kabul edilmesiyle turistik açıdan değerlendirilmesini gündeme getirmiştir. 1980'li yıllara gelindiğinde kültürel değerlerinin farkında olan, bu değerleri korumaya ve yaşatmaya çalışan vakıf, dernek ve kooperatiflerin kurulduğu görülür. Bu farkındalık Bergama'daki kültürel mirasın tescillenmesi ve uluslararası tanınırlığa ulaştırılmasına yönelik girişimleri beraberinde getirmiştir (Unesco Dünya Mirası Alan Yönetim Planı 2016-2020: 6). Nitekim 2011-2014 yılları Arasında UNESCO'ya adaylık başvurusu yapılan Bergama, 2014 Haziran ayında Katar'ın Doha kentinde düzenlenen 38. Dünya Miras Komitesi Toplantısında ülkemizin 13. ve dünyanın 999. "Çok Katmanlı Miras Alanı" olarak listeye alınmıştır. Bergama'nın UNESCO Dünya Mirası Listesine alınma kriterleri şunlardır:

- “(i) yaratıcı insan dehasının ürünü olması
- (ii) belli bir zaman diliminde veya kültürel mekanda, mimarinin veya teknolojinin, anıtsal sanatların gelişiminde, şehirlerin planlanmasında veya peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi;
- (iii) kültürel bir gelenek veya yaşayan ya da kayıp bir uygarlığın tek veya en azından istisnai tanıklığını yapması
- (iv) insanlık tarihinin bir veya birden fazla anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin ya da mimari veya teknolojik peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması;
- (v) istisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan olaylar veya yaşayan gelenekler, fikirler, inançlar veya sanatsal ve edebi eserlerle doğrudan veya maddeten bağlantılı olması” (UNESCO Dünya Mirası Alan Yönetim Planı 2016-2020:12-17).

UNESCO- Pergamon And Its Multi-Layered Cultural Landscape -
Map Of Inscribed Property

Gizem Demirci tarafından 2019 yılında hazırlanan “Kültürel Mirasın Aktarılmasında ve Korunmasında Yerel Toplumun Etkisi: Bergama Örneği” adlı yüksek lisans tezinde, Bergama’nın kültürel mirası; somut kültürel miras, somut olmayan kültürel miras ve

doğal kültürel miras olarak üç başlık altında değerlendirilmiştir (Demirci, 2019) Bu çalışmada ilçenin somut kültürel mirası olarak: Ulu Cami, Ulu Cami Köprüsü, Bergama Müzesi, Küplü Haman, Taş Han, Çukur Han, Koyun Köprüsü, Bergama Arastası, Perperene Antik kenti, Elaia Antik Kenti, Allianoi Antik Kenti, Ansarlı Cami, Bedesten, Bergama evleri, Hacı Hekim Hamamı, Hacı Hekim Cami, Yabets Sinagogu, Gazi Paşa İlköğretim Okulu, Emirsultan Cami, Eski Hükümet Konağı, Kale Çeşmesi, İncirli Mescit, Bergama Eski Lisesi, Kara Osman Sebili, Kasapoğlu Çeşmesi, Kız Meslek Eski Lisesi, Komutanlık Eski Binası, Kulaksız Cami, Kurşunlu Cami, Laleli Cami, Lonca Mescidi, Parmaklı Mescit, Rum Ana Okulu, Selçuklu Minaresi, Şadırvan Cami, Tabak Köprü, Tekke Boğazı Köprüsü, Üçkemer Köprüsü, Yeni Cami, Pergamon Antik Kenti, Akropolis, Athena Tapınağı, Heroon, Kral Sarayları, Arsenal, Zeus Sunağı, Agora, Antik Tiyatro, Dionysos Tapınağı, Demetler Temenosu, Bergama Kütüphanesi, Gymnasionlar, Roma Kenti, Traianus Tapınağı, Asklepion, Serapis Tapınağı ve Tümölüsler belirlenmiştir (Demirci, 2019: 32-38).

Bergama; Akropol, Asklepion, Allianoi, Zeus Sunağı, Antik Tiyatro, Kızılavlu, Bergama Arastası, Selçuklu Minaresi, Ulu Cami, Eski Hükümet Konağı gibi kültür varlıklarıyla Helenistik dönemden günümüze uzanan mirasın Bizans, Beylikler, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti dönemi kültür mirasıyla bütünleştiği bir kültür mozaiki oluşturmaktadır. Somut kültürel miras alanlarıyla UNESCO tarafından dünya listesine giren kent aynı zamanda somut olmayan kültürel miras bakımından da büyük bir zenginliğe sahiptir.

Bergama Belediyesi tarafından hazırlanan UNESCO Dünya Mirası Alan Yönetim Planı 2016-2020'ye göre karatabakçılık, 1937 yılından beri sürdürülen Bergama kermesi, tel kırma, halı dokumacılığı, klarnet çalma (çalgıcılık), yorgancılık, sepetçilik, çeyiz serme geleneği, sünnet yatağı hazırlama Bergama'daki somut olmayan kültürel miras unsurları olarak belirlenmiştir. Ayrıca UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne alınan keşkek yapımının, Türk kahvesi geleneğinin ve semahın Bergama'da canlı bir şekilde sürdürülen kültürel unsurlar olduğu belirtilmiştir (UNESCO Dünya Mirası Alan Yönetim Planı 2016-2020: 20-53).

Demirci, 2019 yılında Bergama'nın somut olmayan kültürel mirası olarak Bergama Uluslararası Kermesini, parşömen yapımını, Kybele Tanrıça inanç kültürünü, dokumacılık geleneğini, deve güreşlerini, halk oyunları ve halk müziğini, yorgancılık, sepetçilik ve tel kırma gibi el sanatlarını, yemeklerini ve festivallerini değerlendirmiştir (Demirci, 2019: 28-32).

Bergama Kermesi, Atatürk'ün direktifiyle 1937 yılında düzenlenen Türkiye'nin ilk kermesidir. Bergama'nın uluslararası bir tanınırlığa ulaşmasında etkili olmuştur. Bergama

kültürünün tanıtılmasında önemli bir yeri olan bu kermes, geçmişten günümüze zaman zaman aksamalarla düzenlenmeye devam etmiş olmasına rağmen, günümüzde kermes eski canlılığını yitirmiştir (Güneş ve Kocamaz, 2011: 206-208). Bergama Kermesi; kültürel mirasın tanıtılması, kültür turizminin artırılması ve kültür ekonomisinin sağlanması açısından oldukça önemli bir festivaldir. Bergama Kermesi; Cumhuriyet döneminin ilk örneği olması dolayısıyla tarihi bir güce sahiptir, bugün yerel yönetimlerin ve halkın desteğiyle sürdürülmesi sonucunda Bergama'nın kültür ürünlerinin ulusal ve hatta uluslararası bir tanınırlığa ulaşmasını sağlayabilir.

84. Bergama Kermesi Afişi

Bergama el sanatları bakımından oldukça gelişmiş bir ilçedir. İsmail Araç 1955 yılında başladığı karatabakçılığı Bergama'da sürdüren Türkiye'nin son ustalarındandır. Parşömenin tanıtılması ve gelecek nesillere aktarılması için çaba gösteren Araç, Demet Sağlam Tokbay ve Nesrin Ermiş adlarında iki çırak yetiştirmiştir. İsmail Araç Ustadan, Peştamal Kuşatma Törenleriyle ustalıklarını alan ustalar bugün kendi atölyelerinde parşömen yapmaya devam etmektedir. Bergama'da parşömen yapımının sürdürülmesi ve tanıtılmasında İsmail Araç ile birlikte çalışan Macit Günlügör'ün de emeği oldukça fazladır (Kaygusuz vd., 2019: 1126).

Bergama’da geçmişte oldukça canlı olmakla birlikte bugün son ustasıyla sürdürülen bir diğer önemli el sanatı sepetçilik. Son usta Mustafa Pancar tarafından örülen sepetler gerek turistler gerekse yerli halk tarafından talep görmektedir. Siparişlere tüm gayretiyle cevap vermeye çalışan Mustafa Usta, kendisine bir çırak bulamamaktan yakınmakta ve kendinden sonra bu zanaatın yok olacağı düşüncesiyle endişe duymaktadır. Bergama Halk Eğitim Merkezi’nde açılan kursta yedi yıldır sepet örmeyi öğreten Mustafa Usta, geleneksel bilginin uzun ve zahmetli bir şekilde edinilebileceğini belirtir.

Sepetçi Mustafa Pancar

Bergama’da sürdürülen el sanatlarından bir diğeri yorgancılıktır. Renk renk, çeşitli ebatlarda ve desenlerde el dikimi, göz nuru yorganlar ilçe merkezinde 2-3 dükkânda hala yapılmaktadır. Geçmişte çok sayıda yorgancılık yapan ustanın bulunduğu Bergama’da ne yazık ki tüm el sanatlarında görülen zayıflama neticesinde az sayıda yorgan ustası kalmıştır.

Bergama'da Yorgancılık

Halk müziği ve halk oyunları açısından özel bir yeri olan Bergama'da yemek kültürü de bölgelere göre çeşitliliğe sahiptir.

Dokumacılık geleneği, Bergama'da oldukça güçlü bir el sanatıdır. Bölgede halı dokumacılığının yanında, kilim dokumaları ve yöresel kumaşlar da üretilmektedir. Dokumacılık bakımından oldukça zengin olan Bergama ilçesi, özellikle halı dokumacılığında Kız Bergama halılarıyla tanınmaktadır.

Yörede Yapılan El Sanatı Örneklerinden, Terslon ,Çeşitli Yazma Oyaları

İpekli Kumaş Üzerine Altın Tel İle Sarma Tekniğiyle Yapılmış Baş Örtüsü

Gözde Emekli, 2009 yılında Bergama'nın kültürel miras ürünlerini değerlendirdiği makalesinde, ilçenin kültür turizminde kullanılabilecek verimliliğini şu şekilde değerlendirir:

“Kültürel turizmde yerel kültüre merak ve deneyim kazanma, turistlerin yakın ilgi alanına girdiği için Bergama da bu gelişmeye ayak uydurmalıdır. Sözgelimi Kozak çevresindeki Çamavlu, Kıranlı, Terzihaliller, Hacıhamzalar, Aşağıcuma, Yukarıcuma ve Yukarıbey köylerinde kırsal turizm olanakları araştırılmalıdır. Kozak dokumalarının, halı, kilim, heybe, seccade, çorap, çuval, ekmek torbası gibi çeşitleri bulunmaktadır. Halı ve kilimlerdeki dokuma şekilleri, boyama teknikleri, desenleri, biçimleri dokumaların antika değer kazanmasına neden olmaktadır. Ayrıca yazma-başörtüsü kenarlarına yapılan oylar, el sanatlarındaki bir başka zenginliktir. Turistlere bu zenginliklerin tanıtılması, belli yerlerde satış yerlerinin açılması, hatta turistik gezilerin yalnızca görme şeklinde değil turistlerin buradaki yaşamın içine çekilmesi, yöre kıyafetlerini giyerek, halı tezgahının başına oturarak tecrübe kazanması gerekmektedir. Bergama ve Kozak kültürünün en önemli yanlarından biri de halkın gelenek ve göreneklere bağlılıklarını sürdürmesidir.

Sözgelimi, kız isteme, düğün, kına yakma, gelin oynatma, çeyiz serme, doğum, askere gönderme, cenaze töreni, yeme-içme şekilleri, halk oyunları halen Kozak'ta tüm canlılığı ve otantikliği ile yaşamaktadır. Ancak bu özelliklerden turizmde yararlanılması düşünülürken Kozak halkının gelenek ve göreneklerine olan bağlılıklarını saygıyla karşılayan bir turizm anlayışı şarttır. Turisti memnun etmek isterken yöre halkının geleneksel yaşam şekline zarar verilmemeli, özgünlük mutlaka korunmalıdır. (Emekli, 2009: 8)

Tarih boyunca Bergama'nın bir yerleşim yeri olması, ovalık ve sulak yerleşim özelliklerinin yanı sıra dağlık alanlarda yerleşim ve buna bağlı gelişen yayla kültürü, bu bölgeye yerleşen Yörük ve Türkmen boylarının çeşitliliği, Balkanlardan gelen göçmenler, bu topraklarda sürdürülen tarımsal faaliyetler ve sürdürülen zanaatlar Bergama'nın kültürel yaşamının büyük bir çeşitliliğe sahip olmasını sağlamıştır. Burada yalnızca ön plana çıkan birkaç tanesine değinebildiğimiz Bergama'nın somut olmayan kültürel miras unsurları, Bergama'da köy köy değerlendirmeyi gerektiren değerdedir. Her bir kültürel unsurun kayıt altına alınması, korunması, gelecek kuşaklara aktarımının ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, Bergama kültürünün yaşatılması için büyük önem taşımaktadır. Gerek yerel yönetimler gerek ilçedeki vakıflar ve kültür sanat merkezleri gerekse yerli halk Bergama kültür ürünlerinin kültür turizmi ve kültür ekonomisi bakımından değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapmalı, böylelikle tarih öncesinden itibaren yerleşim yeri olan Bergama'nın kültürel zenginliğinin sürdürülmesi sağlanmalıdır.

III. BERGAMA'DA GELENEKSEL HALI DOKUMACILIĞI

III.1. Halı Dokumacılığının Tarihçesi

Eski çağlardan beri insanlar hayatta kalabilmek için doğayla mücadele etmiş ve yaşamını sürdürecektürünleri yine doğadan elde etmiştir. Barınma, beslenme ve örtünme gibi temel ihtiyaçları için çevresinde bulunan bitki ve hayvanlardan yararlanmıştır. Bu şekilde hayatlarını sürdürmek için temel gereksinimlerini gidermeye çalışmışlardır. İnsanlar içinde bulundukları bölgenin coğrafi şartlarına göre, kendi kültür sahalarını oluşturmuşlardır. Yaşadıkları coğrafi şartlara bağlı olarak, ormanlık alanlarda yaşayan toplumlar asalak kültürü (avcılık, devşiricilik), tarıma uygun yerlerde yaşayan toplumlar köylü kültürünü (çiftçilik) ve bozkırlarda yaşayan toplumlar çoban kültürünü (besicilik) oluşturmuşlardır. Bozkırlarda yaşayan ve konar-göçer yaşam tarzını sürdüren Türkler, hayvancılıkla hayatlarını sürdürmüşlerdir (Kafesoğlu, 1998: 213). Bu nedenle Türkler, yetiştirdikleri hayvanlardan elde ettikleri hammaddeleri işlemiş ve yaşamsal ihtiyaçlarını bu hammaddelerden karşılamışlardır.

İnsanoğlunun başta barınma ve giyinme ihtiyacını karşılayan ürünlerden biri olan keçe, Türklerin dünyaya armağan ettiği, *“yün liflerinin sıcak su ve sabun yardımıyla nemli bir ortamda sıkıştırılmasıyla oluşturulmuş atkısız ve çözgüsüz tekstil ürünü”* olarak tanımlanabilir. Keçe kullanılan malzeme ve yapım tekniği açısından bilinen en eski tekstil türüdür (Begic, 2017: 14). Bu tanımdan hareketle yün liflerinin ip haline getirilip farklı yöntemlerle birbirlerine tutturularak dokuma yüzeyi elde edilmesine dair gelişmeler keçeden sonra olmalıdır.

Türk halı dokumacılığının en eski örneği, M.Ö. 3.-2. yüzyıla ait olduğu düşünülen ve Asya Hunları tarafından dokunduğu kabul edilen Pazırık Halısı'dır. Orta Asya Türk halı sanatı hakkında ilk önemli buluntu olan Pazırık Halısı, Rus arkeolog Prof. C. İ. Rudenko tarafından, 1947-1949 yılları arasında Sibiry'a da Altay Dağları eteklerinde, Pazırık mevkiinde yapılan kazılar sırasında V. Pazırık Kurganı'ndan çıkarılmıştır. Bugün Leningrad Hermitage Müzesi'nde sergilenen Pazırık Halısı'nın asırlar boyunca oldukça sağlam bir

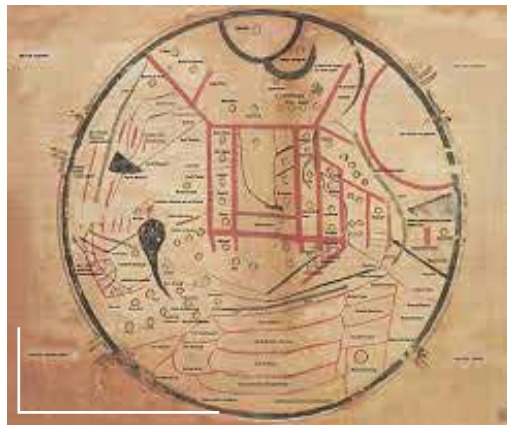
şekilde kalması, kurganın içine dolan suyun buzullaşması sayesinde olmuştur. Gördes düğüm tekniği ile dokunmuş, çok ince yün ve ipek ipliklerinden dokunmuş olan bu halı, kalite itibariyle bir ustalık eseri olarak kabul edilmektedir (Diyarbakirli, 1984: 1-8; Jettmar, 1967: 114-138; Aslanapa ve Durul, 1973: 55).

Pazırık Halısı (St. Petersburg Hermitage Müzesi)

Pazırık halısının bulunmasından yaklaşık 45 yıl önce, 1906-1908 yıllarında Sir Aurel Stein tarafından, Doğu Türkistan'da Lou-lan kuyu mezarında ve Lop-Nor'da bir Bu'dha tapınağında yapılan kazılarda halı parçaları bulunmuştur. Yün ipliklerinden tek düğümle dokunan bu halı parçaları M.S. 3-4. yüzyıllara tarihlendirilmekte olup Hindistan'da Yeni Delhi ve Londra'da British Museum'da sergilenmektedir (Stein, 1907: 337; Stein: 1912: 380-381). 1913 yılında A. Von Le Coq tarafından Turfan Bölgesinde araştırma yapılırken, Koço şehri yakınındaki bir tapınakta M.S. 5-6. yüzyıllara tarihlendirilen halı parçaları bulunmuştur. Göktürkler dönemine ait olduğu düşünülen bu halı parçaları, Berlin İslâm Sanatı Müzesi'nde sergilenmektedir (Sarre ve Falkenberg, 1921: 110-114). 1935 yılında Fustat'ta (eski Kahire) C. J. Lamm tarafından yapılan kazılarda bulunan halı parçalarının Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine ait olduğu kabul edilmektedir. Bu halı parçalarının bir kısmı Atina Benaki, bir kısmı Stockholm Milli Müzesi, bir kısmı ise New York Metropolitan Müzesi'nde bulunmaktadır. Yünden tek düğüm tekniğiyle dokunmuş olan bu halılar, geometrik desenlidir (O. Aslanapa ve Durul, 1973: 57). Bu halılardan New York Metropolitan Müzesi'nde yer alan bordürleri koyu mavi üzerine sarı kûfi harfli örneklerin, Abbasi dönemi halı parçalarından daha gelişmiş olduğu söylenebilir. Bu nedenle bu örneklerin Mısır, Suriye ve Adana'da hâkim oldukları Humeraveyh zamanında halı dokumacılığında üstün bir kaliteye ulaşan Tulunlular ve Ahşitler devrine ait olduğu düşünülmür (Aslanapa, 1997: 20).

XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud tarafından kaleme alınan Divanü Lugati't-Türk adlı eserde "Kiwiz" kelimesi "yaygı; yani halı ve kilim gibi şeyler" (Atalay, 2006: I, 366) olarak tanımlandıktan sonra "küvüz" de "yaygı; yünden dokunmuş döşek, halı, kilim ve yaygı gibi şeyler" (Atalay, 2006: I, 164) olarak açıklanmaktadır. Bu durum Türk kültüründe halı dokumanın yalnızca yer yaygısı olarak kullanılmadığını gösterir.

Divanü Lugati't-Türk

Selçukluların halı ve kilim dokumacılığında yüksek bir kaliteye ulaştıkları bilinen bir gerçektir. İpek dokumacılığını da bilen Selçuklular, tekstil alanında önemli bir seviyeye ulaşmıştır (İnalcık, 2008: 13). Ancak 11. ve 12. yüzyıla ait Selçuklu dönemi halıları günümüze kadar ulaşamamıştır. Bunun nedeni, Anadolu'yu kasıp kavuran Moğol istilası olarak kabul edilmiştir. Fethettikleri toprakları yakıp kül eden Moğolların halı dokuma ürünleri de yağmaladıkları düşünülmüştür. Ancak bu döneme ait halılarla ilgili bilgiler, dönemin önemli bir eseri olan Hariri'nin Makamat minyatürlerinden takip edilebilmektedir. Eserde yer alan minyatürlerdeki halı çizimleri, Anadolu Selçuklu halı stilini yansıtmaktadır (Aslanapa, 2005: 65).

Hariri'nin Makamat Minyatüründe Bir Anadolu Selçuklu Halı Tasviri. 13. Yüzyıl. Paris Bibliotheque Nationale Müzesi (www.bnf.fr)

Anadolu Türk halı dokumacılığına ait elde edilen ilk örnekler 13. yüzyılın başlarına ait Konya Selçuklu halılarıdır. 1905 yılında F. R. Martin tarafından Konya Alâeddin Camii'nde bulunan bu halıların, caminin genişletildiği 1221 yılından sonra Sultan Alâeddin Keykubat tarafından vakfedildiği tahmin edilmektedir. Cami için dokunmuş 5-6 metre uzunluğundaki büyük ebatlı halılar, Selçuklu halı sanatının karakteristiği olan geometrik motifler, geometrik formda bitki motifleri ve iri dik hatlı kâfi yazılı bordürlerden oluşmaktadır (Aslanapa, 2005: 13; Aslanapa, 1997: 20-22).

13. yüzyılda Türk halı dokumacılığı hakkında bilgi edinmek için, bu dönem Anadolu'yu ziyaret eden seyyahların yazdığı eserlerdeki bilgiler de oldukça kıymetlidir. 1274 yıllarında ölen Arap seyyah İbn Said, *Kitâb bast u'larz fi'ttül ve'l arz* isimli eserinde, Bizans'a ait Batı Anadolu'dan söz ettikten sonra, halı dokumacılığıyla ilgili; *"Bu bölgenin batısında*

Türkmen Dağları ve Türkmen ülkesi bulunur. Türkmenler Türk soyundan büyük bir kavim olup Selçuklular devrinde Rûm ülkesini feth etmişlerdir. Bunlar sık sık kıyılara kadar giderek akınlarda bulunurlar, tutsak aldıkları çocukları İslâm tüccarlarına satarlar. Türkmen halılarını (el busut-Turkmâniyye) dokuyan bu Türkmenlerdir. Bu halılar bütün ülkelere satılır (el-meclûbetü ile'l-bilâd). Antalya'nın kuzeyinde Togûla (Tonguzlu? –Denizli) Dağları vardır. Bu dağlarda kendilerine Uç denilen Türkmenler yaşar. Bu Türkmenlerin 200.000 çadır olduğu söylenir” şeklinde görüşlerini paylaşmaktadır. Ayrıca İbn Said, Aksaray ile ilgili bilgiler verirken de, “bu şehirde güzel yün halılar (el-busutu'l mullâh) imal edildiğini” bildirir (Sümer, 1984: 46-47).

14. yüzyılda Anadolu'da Türk halı dokumacılığı hakkında, yüzyılın başlarında Anadolu'yu gezen İbn Batuta'nın verdiği bilgiler de değer taşımaktadır. İbn Batuta, Anadolu'nun en güzel ve en muhteşem şehirlerinden biri olarak övgüyle söz ettiği Aksaray için; “...bu şehirde kendi adıyla (Aksaray) anılan koyun yünüyle halılar dokunur. Bu halıların hiçbir ülkede eşi benzeri yoktur. Bu sebeple bu halılar Suriye (eş-Şam), Irak, Mısır, Hindistan, Çin ve Türk ülkelerine sevk olur” der (İbn Batuta, 1971: 23).

14. yüzyıl Anadolu Türk halı sanatı açısından oldukça verimli bir dönem olmuştur. Selçuklu halılarında geometrik motifler ve geometrik form verilmiş bitkisel motiflerin yanında hayvan figürleri de kullanılmıştır. İlk örneklerini Avrupalı ressamın eserlerindeki halı tasvirlerinden tespit edebildiğimiz hayvan figürlü halılar, 14. yüzyılın başlarında Türk halı sanatındaki değişim ve gelişimin yeni bir boyutunu yansıtmaktadır (Aslanapa, 2005: 65). Bu yüzyıldan itibaren Türk halıları dünya çapında bir tanınırlığa ulaşmış, Avrupa'nın yanında Mısır, Suriye, Irak, İran, Orta Asya, Hindistan ve Çin'e kadar ihraç edilmeye başlanmıştır (İnalcık, 2008: 29; Sönmez, 1998: 289). Bu gelişimin sonunda 15-17. yüzyıllarda Anadolu; Balkanlara, Karadeniz kıyılarına ve Avrupa'ya dokuma ürünlerini ihraç eden bir tekstil merkezi haline gelmiştir (İnalcık, 2008: 13).

15 ve 16. yüzyıllara ait Türk halı dokumaları, erken Osmanlı Dönemi halıları olarak bilinmektedir. Beylikler dönemi veya erken Osmanlı dönemi halıları olarak kabul edilebilecek bu dönem halıları, desen ve kompozisyon özelliklerine bağlı olarak dört gruba ayrılmaktadır. İlk grupta hayvan figürlü, zemininde küçük kareler ve bu karelerin içinde sekizgenler ve bunların arasında kaydırılmış eksenler halinde eşkenar dörtgen motifler bulunan halılar yer almaktadır. İkinci grup, İtalyan ressam Lorenzo Lotto'nun tablolarında resmedildiği için “Lotto halıları” olarak adlandırılan gruptur. Bu halılarda geometrik motiflerin yerine bitkisel motifler kullanılmıştır. Üçüncü grup halılar; zemini iki, üç veya dört eşit büyüklükte oluşturulmuş üst üste dikdörtgen veya kare motiflerden

oluşan halılardır. Dördüncü halı grubu ise; zeminde üst üste yerleştirilmiş bir veya iki kare ve bu karelerin arasında, altında ve üzerinde küçük kareler bulunan halılardır (Deniz, 2000: 28-29).

16. yüzyıl, Anadolu Türk halı dokumacılığının teknik ve desen açısından en parlak dönemi olmuştur. Bu dönem halıları Klasik Osmanlı Devri Halıları olarak bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin gelişmesine paralel olarak, İran ve Memlûk sanatının yakından tanınması Türk halı üslubunda da değişimi beraberinde getirmiştir. Bu dönem Saray halıları ve Uşak halıları olarak adlandırılan iki grup halı üslubu ortaya çıkmıştır. Saray halıları, saray çevresinde dokunan halı grubudur. Saray halıları bir yüzyıl kadar devam etmiş, 17. yüzyılda ipek ticaretinin İran'ın kontrolüne geçmesiyle birlikte sona ermiştir. Bu halı grubu gelenekli bir halı grubu olmamıştır. 17. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar özellikle de Manisa, Uşak gibi sarayla bağlantılı sancaklarda sarayın halı tarzını sürdürmek isteyenler için, Gördes, Kula ve Milas yörelerinde dokunmuş ve halılar Smyrna (İzmir) adıyla Avrupa'ya da ihraç edilmiştir (Deniz, 2000: 33).

16. yüzyıl saray halılarının ortasında büyük bir madalyon yer alır ve zemin bitkisel motiflerle döşelidir. Bu dönem halıların desen ve motiflerinde İran halı dokumacılığının etkisi görülmeye başlar. Ayrıca bu halılarda İran düğümü kullanılmıştır. *“Desenlerde kıvrık dallar, hatailer, rumiler, palmetler, bahar dalları, gonca, gül, lale, karanfil, sümbül, çiçek desenleri, hançer yaprakları bulut ve göl tasvirleri görülmektedir”* (Çiçek, 2010: 7).

16. yüzyılda ortaya çıkan Uşak halılarında ise, yün iplikleri ve Türk düğüm tekniği kullanılmıştır. Madalyonlu ve yıldızlı olarak iki grubu bulan Uşak halılarının motifleri, saray nakkaşları tarafından çizilerek dokutulmuştur. İlk olarak halk tarafından benimsenmemiş olmasına rağmen, 19. yüzyıla kadar etkin bir üslup oluşturmuş ve yöre halkının benimsemesiyle günümüze kadar dokunmaya devam etmiştir (Deniz, 2000: 34).

16 ve 17. yüzyıllarda Türk halı sanatındaki değişim etkisiyle, bu dönemden itibaren farklı desen, renk ve kompozisyona sahip halılar da ortaya çıkmıştır. İlk örnekleri bu yüzyıllara tarihlendirilen zemin rengi genellikle beyaz ve açık renk olan Kuşlu ve Çintemanili halılar da görülür (Aslanapa, 2005: 187). Ayrıca Selçuklular döneminden itibaren; Konya, Bursa, Uşak, Bergama ve İstanbul bölgelerinde merkez atölyeler kurulmuş ve bu atölyelerde kendi karakterini yansıtan, genellikle Anadolu Yörük halıları diye bilinen çeşitli üsluplara sahip halılar dokunmuştur. 17. yüzyılda Uşak halıları ününü kaybetmeye başladığı dönemlerde, Batı Anadolu bölgesinde Gördes, Kula, Bergama ve Milas, İç Anadolu bölgesinde Ladik, Kırşehir ve Mucur halıları ün kazanmıştır. Türk düğümüne adını veren Gördes halıları, saray halılarına en çok benzeyen halılardır. 18. ve 19. yüzyıllarda Anadolu'da genel olarak sanatta

bir gerileme olsa da bu gerileme halı sanatını pek etkilememiştir. Anadolu önemli bir halı merkezi olma özelliğini sürdürmüştür. Gördes halılarında 18-19. yüzyıllardan itibaren, renk ve desenlerde bozulmalar meydana gelmiştir. 19. yüzyıl Anadolu halıcılığının son bir hamlesi Hereke’de yaşanmıştır. Hereke halıları yanında Feshane halıları da son devir Türk halı sanatının ikinci grubunu oluşturmaktadır (Aslanapa, 2005: 213; Deniz, 2000: 30-48).

Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti içinde halı dokumacılığı sürdürülen bir sanattır. Ülkemizdeki başlıca halı dokuma merkezleri; Aksaray, Antalya, Balıkesir, Bergama, Bitlis, Bünyan, Çanakkale, Demirci, Erzurum, Ezine, Gördes, Hereke, Isparta, Kars, Kayseri, Konya, Kula, Kırşehir, Milas, Sivas, Siirt, Uşak ve Van’dır.

III.2. Bergama Halı Dokumacılığı

III.2.1. Tarihten Günümüze Bergama’daki Halı Dokumacılığı

Bergama, Türk halı dokumacılığının Anadolu’da sürdürüldüğü önemli merkezlerden biridir. Bergama’nın tarihi hakkında vermiş olduğumuz bilgiler ışığında, Türkmen boylarının Bergama kent merkezi ve çevresine ilk yerleştikleri 14. yüzyıl, Bergama halılarının başlangıcı olarak kabul edilebilir. Bu dönemden itibaren kent merkezi, köyler ve konar göçer yaşam süren Türkmen boyları tarafından çeşitli halılar üretilmiştir. Bölge Selçuklu ve Beylikler döneminden sonra Osmanlı Devleti’nin egemenliğine girmiş ve 1862 yılında yapılan düzenlemelerle konar göçer yaşam süren Türkmen boylarının yerleşik düzene geçmeleri sağlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin ilan edilmesinden sonra bölgede halı dokumacılığı devam ederek günümüze kadar gelmiştir. Bergama halı dokumacılığı geleneği hakkında yapılan çalışmalardan da yola çıkılarak, Bergama halı dokumacılığının köklü bir geçmişe sahip olduğu söylenebilir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte Türk tarihi, kültürü ve sanatına ilişkin kurumsal teşkilatlanmalar oluşturulmuş, geçmişten gelen birikimler derlenerek kayıt altına alınmıştır. 1940’lı-1950’li yıllara gelindiğinde halı ve düz dokumalar konusunda fikir üretecek Türk bilim, sanat insanları ve alanın uzmanları da araştırmalarını yayımlamaya başlamıştır. 1960’lı-70’li yıllarda bu alanda bilimsel toplantılar yapılmış, bildiriler yayınlanmıştır. 1970’li yıllardan bu yana konuya ilişkin kitap, makale ve bilimsel toplantılarda sunulan bildiriler hızla çoğalmıştır (Öztürk, 2011: 95). Bu bakımdan Bergama halı dokumacılığı geleneği hakkında tarihsel bilgi birikiminin oluşturulması ve kayıt altına alınmasında Osman Bayatlı’nın özel bir yeri vardır. 1930’lu yıllarda Osman Bayatlı Bergama’da halk bilgisi ürünlerinin derlenmesi ve Bergama Arkeoloji Müzesi’nin kurulması

için çalışmış, özellikle halı dokumacılığı konusunda çalışmalar yapmış ve Bergama Arkeoloji Müzesi'ne çok sayıda halı örnekleri kazandırmıştır (Bergama Belleten, 2006: 10). Bergama Arkeoloji Müzesi Etnografya Bölümü teşhir salonunda, 18.-20. yüzyıllara (Osmanlı Dönemi) tarihlendirilen on sekiz adet halı ve düz dokumalar sergilenmektedir. Halı ve kilim dokumalardan beş tanesi Yağcıbedir, Kozak, Bergama yöresi halıları ve dört tanesi Yağcıbedir ve Kozak yöresi kilim dokumalarıdır. Geri kalan dokuz tane dokuma ise; Yağcıbedir, Kozak, Gördes yöresi halı seccade dokumalardır. Müzede sergilenen bu dokumalar, bölgenin halı dokumacılığının özelliklerini ve çeşitliliğini göstermesi bakımından son derece önemlidir (Özçıtak, 2010: 45).

Osman Bayatlı 1957 yılında yayımlanan “Bergama’da Dokumacılık” adlı makalesinde; 19. yüzyılda Bergama’da her evde halı veya pamuklu bez tezgâhı bulunduğunu ve 1880 yılında açılan çırçır fabrikasının ardından ikinci bir kumaş fabrikasının açılması üzerine yöre halkı tarafından karşı konularak tarihte “Kanlı Fabrika” adı verilen bir protesto ile karşılaştığını, fakat tüm çabalara rağmen dokumacılığın git gide azalarak, sadece Kozak, Yuntdağı ve Yağcıbedir köylerinde sürdürüldüğünü belirtir (Bayatlı, 1957: 53).

Kanlı Fabrika Olayının Yaşandığı Yer

Bayatlı'nın çalışmasında değindiği “Kanlı Fabrika” olayı, Bergama halkının dokumacılık geleneğine ne denli sahip çıktığını gösteren önemli bir tarihi hadisedir. Burada yeri gelmişken Kanlı Fabrika olayını ortaya çıkaran sebeplerden bahsetmek yerinde olacaktır. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Osmanlı Devleti sanayileşme hareketlerinde yeterli atılımı yapamamış, hazinesi giderek zayıflamış ve bunun bir sonucu olarak dışa bağımlı hale gelmiştir. Bu dönemde yapılan anlaşmalar neticesinde Osmanlı Devleti'nin topraklarındaki ticaret yabancı tüccarların eline geçmiştir. Batılı tüccarların Osmanlı topraklarında serbest dolaşma ve ticaret yapma olanağı, bölgedeki tarımsal ürünlere olan talebi arttırmış, bu durum fiyat artışlarını beraberinde getirmiştir. Batı ile rekabet edemeyen yerli üreticiler bu artıştan olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. İplik ve dokuma sanayisinin hammaddesini oluşturan yün, pamuk, ipek, bir ölçüye kadar keten ve kenevir gibi ürünlerin fiyatlarının artışı, geleneksel yerli dokuma ve iplik tezgâhı sahiplerinin kısa zamanda yok olmasına sebep olmuştur (Kazgan, 1984: 41). Ayrıca, 1860'lı yıllardan itibaren İngilizler, büyük bir potansiyele sahip olduğunu düşündükleri halı dokumacılığını değerlendirmek üzere Batı Anadolu'ya gelmiş, ev tezgahlarında süren dokumacılığı sanayileştirmeye çalışmışlardır. Bunun bir sonucu olarak 1880'li yıllara gelindiğinde Batı Anadolu'da dokumacılık İngilizlerin tekeline geçmiştir. Bu dönemde İngilizler, İzmir'de altı büyük halı ticaret evi açmışlar ve halı ipliklerinin hazırlanmasından dokunan halıların ihracatına kadar tüm aşamaları denetimleri altına almışlardır (Karavar, 2007: 21-22). İngiliz şirketlerinin Batı Anadolu Bölgesi'nde halı dokuttuğu yıllarda halı dokumacılığı için önemli bir merkez olan Bergama da bu durumdan etkilenmiştir. Bu dönemde Bergama ve çevresinde Anadolu'nun değişik bölgelerine ait halı motif ve kompozisyonları dokutturulmuş ve Bergama halı dokumacılığına ait motif ve kompozisyonlar başka yerlerde kullanılmıştır. Bergama halılarının zemini ikiye bölünmüş şekilli örnekleri, “Manchester Tipi Halılar” olarak Kayseri çevresinde dokutturulmuştur. Şehirde İngilizler tarafından açılan fabrikada çalışan halk, halıların kalitesinin bozulması, elde eğrilen ipliğin fabrikada elde edilmesi ve bu nedenle temel geçim kaynaklarının ellerinden alınması gibi nedenlerle fabrikayı yağmalamışlardır (Deniz, 2000: 42). Tarihe Kanlı Fabrika olarak geçen bu kalkışma; diğer araştırmacılar tarafından da tespit edildiği gibi Bergama'da evlerde sürdürülen dokumacılığın ve iplik eğirme işlerinin ailelerin geçim kaynağı olması dolayısıyla, yabancıların Bergama'ya ikinci fabrikayı kurmaları ile evlerde yapılan işlerin ellerinden alınarak makinelerde yapılması sonucu ailelerin işsiz kalması karşısında yaptıkları toplu harekettir. Kanlı Fabrika, Bergama halkının dokumacılık için vermiş olduğu mücadelenin bir sembolü olmasına rağmen, 20. yüzyıl boyunca Bergama'da

dokumacılığın gün geçtikçe zayıflamasının önüne geçilememiştir.

1969 yılında Nigar Özhan yazmış olduğu “Bergama’da Eski ve Yeni Halıcılık” adlı makalesinde, Bergama halılarının tarihi kaynakları hakkında bilgi verdikten sonra geleneğin o günkü durumunu değerlendirmektedir. Bu çalışmasında Özhan; Bergama halılarının Selçuklu halılarının 17. yüzyıldaki bir devamı olarak, Selçuklu halılarında olduğu gibi geometrik desenli olduğunu, bitkisel kaynaklı motiflerin de geometrik şekilde dokunduğunu ifade eder. Eski Bergama halılarının zemininde üst üste dizilmiş büyük ve basık oktagonlarla bezenmiş olduğunu, geç devir Bergama halılarında ise ortada bir büyük madalyonun üstte ve altta ise ikili madalyondan oluşan bir şemaya sahip olduğunu tespit eder. 18. yüzyıl Bergama halılarının kalitelerinin düştüğünü belirten Özhan, 19. yüzyıl sonlarına kadar Bergama’da dokumacılığın her evde yapılmakla birlikte 1969 yılı itibarıyla yalnızca Yağcıbedir, Yuntdağ ve Kozak bölgelerinin bazı köylerinde dokumacılık yapıldığını ifade eder (Özhan, 1969: 123).

Kazım Yaray, 1994 yılında yayımlamış olduğu “Bergama’da Halıcılık” adlı yazısında Kültür Bakanlığı tarafından hazırlanan halı kataloğunda 45 civarında Bergama halı deseninin bulunduğunu, Bergama’da halıcılığın önemli bir gelenek olduğunu, bununla birlikte Bergama’nın ilçe merkezi ve köylerinde halıcılığın zayıfladığını ifade etmektedir. Yaray yazısında, Bergama’da halı dokumacılığının zayıflamakla birlikte hala Kozak ve Yuntdağ bölgesinde sürdürüldüğünü, bu anlamda kooperatifler aracılığıyla açılan kursların Bergama’da halı dokumacılığını yaşatacağına dair umutlu olduğunu dile getirir (Yaray, 1994: 52).

Bekir Deniz, 1997 yılında yayımlanan “Kozak (Bergama) Yöresi Dokumaları” adlı makalesinde; Bergama’da dokumacılığın çok gelişmiş olduğunu, yörede halıların ve pedallı tezgahlarda düz dokumaların dokunduğunu, bu geleneğin ne zamandan beridir sürdürüldüğünün bilinmediğini, ancak 1997 yılı itibarıyla Kozak yöresi içinde 15 köyden yalnızca Karaveliler, Kıranlı, Çamavlu, Güneşli (Tekke), Terzihaliller, Yukarıcuma ve Hacıhamzalar Köyleri’nde dokumacılığın devam ettiğini belirtmektedir (Deniz, 1997: 18).

Yapılan araştırmalar ve literatüre aktarılan bilgilere dayalı olarak; Bergama halılarını değerlendirdiğimizde Bergama halılarının en erken dönem örnekleri 16. yüzyıldan kalan halılardır.

16. Yüzyıl Bergama Halıları (III. Tip Holbein - Aslanapa, 2005)

16. yüzyıl Bergama halılarında geometrik motifler kullanılmıştır. Genellikle halı zeminleri iki veya üç karenin üst üste yerleşmesi şeklinde biçimlenmiştir. Kare ortalarında sekizgen ve altıgenler yerleştirilmiş ve kenarlarında ince bordür-kalın bordürler ve halının başlangıç ve bitiş kısımlarında da bordür kullanılmıştır. Bordürlerde yıldız motifleri dikkati çekmektedir.

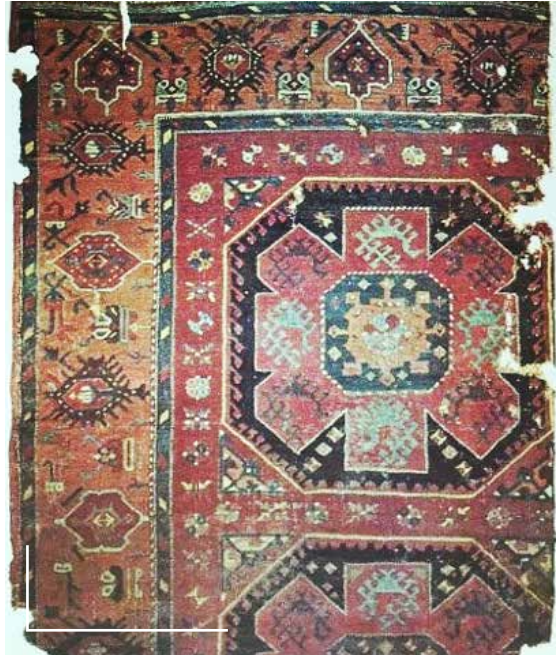
16. Yüzyıl Anadolu Halıları (I. ve III. Tip Holbein - Aslanapa, 2005)

16. yüzyıl Anadolu halıları kaynaklarda I. Holbein olarak adlandırılmıştır. Ancak alan araştırmalarında Yuntdağı bölgesinde çok sayıda halı dokuma örneği bu motif ve kompozisyona sahiptir. Kaynaklarda I. Holbein tipi halılar olarak kabul edilen Bergama halılarında yine kare bölmeler hakimdir. Karelerin sayısı halının büyüklüğüne göre 4, 6, 8 olarak değişebilmektedir ve halının kenarlarında iki ince bordür arasında kalın bordürler kullanılmıştır. Bazı örneklerde ise halının boyuna iki veya dört kare içinde sekizgen motifler yerleştirilmiştir. Ayrıca sekizgen motifler, büyük karelerin çevresinde bordür şeklinde sıralanmıştır. 16. yüzyılda görülen bu tip halı örneklerinin temeli 14. ve 15. yüzyıldaki halı kompozisyonlarıdır.

17. Yüzyıl Bergama Halısı ve 17. Yüzyıl Sonu Halı Örneği (Aslanapa, 2005)

17. yüzyıl Bergama halılarını incelediğimizde; halı kompozisyonunda iki ince bordür arasında kalın bordür özelliğinin devam ettiğini ve zemin üzerinde karelerin daha büyük olarak ikiye bölündüğünü, içinde sekizgenlerin daha büyük ve parçalı şekilde yerleştirildiğini söylemek mümkündür. Halı başlangıç ve bitişindeki bordür düzeni 17. yüzyıl halılarında da görülmektedir. Bu halılar, kaynaklarda III. ve IV. büyük örnekli Holbein halıları olarak sınıflandırılmaktadır. Bazı örneklerde halının ortasına iç içe sekizgenler ve sekiz köşeli yıldız motifi yerleştirilmiştir. Halının boyuna her iki tarafında ikişer kare düzeni içinde sekizgen motifler bulunmaktadır.

18. Yüzyıl Bergama Halısı ve 18. Yüzyıl Bergama Halı Seccade Örnekleri (Aslanapa, 2005)

18. yüzyıl Bergama halılarının özelliklerine bakıldığında; sekizgen düzenler iç içe yerleştirilmiştir. İki ince bordür arasında kalın bordür yer almıştır. Halının başlangıcı ve sonunda bordür düzeni 18. yüzyılda da devam etmektedir. 18. yüzyıl Bergama

seccadelerinde ise bordür özelliği aynı devam etmekte ancak zemin ortasındaki karenin içinde sekizgen ve eşkenar dörtgen, mihraplar ve üçgen formlar görülmektedir.

19. Yüzyıl Bergama Halı ve Bergama Seccade Halı Örneği (Aslanapa, 2005)

19. yüzyıl Bergama halılarında kare, sekizgen, altıgen ve üçgen motifler devam etmektedir. Bordür özelliği aynı şekildedir. Motiflerde ise yıldız motifleri yoğun işlenmiştir. Seccadelerde hayat ağacı motifleri ve mihrap özellikleri 18. yüzyılda olduğu gibi devam etmektedir.

16. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında yoğun olarak üretilen Bergama halılarında en önemli özellik kullanılan geometrik motiflerin halı üzerinde yerleştirilmesi yani kompozisyon özelliğidir. Bunlar genellikle ilk dönemlerde tek kare sonra ikiye bölünmüş kareler ve daha çok sayı ve büyüklükte bölünmüş kareler içinde sekizgen, altıgen düzenlemelerdir. Bu süreç Bergama halılarının tarihsel gelişimini ortaya koymaktadır.

20. yüzyılda Bergama halı dokumacılığına bir ivme kazandıran en önemli etken DOBAG (Doğal Boya Araştırma Geliştirme) projesidir. “DOBAG projesi 1981 yılında faaliyete geçirilmiş ve geleneksel Türk halı ve kilimciliğini canlandırmayı ve yaşatmayı amaçlayan bir projedir. Eski Türk halılarının kimyasal renk analizleri sonuçları 100 yıldan beri boya bitkisi olarak kullanılmayan ve Anadolu köylerinde artık unutulmuş olan boya bitkilerinin belirlenmesi projeye yön vermiştir. 1981 yılında projenin adı kesin olarak Doğal Boya Araştırma Geliştirme olarak belirlenmiş ve şekillendirilmiştir” (Öztürk 1999: 102). 1981 yılında Çanakkale-Ayvacık’ta çalışmalara başlanmıştır. Projeyi Alman Devlet Geliştirme

Servisi uzmanı ve doğal boya araştırmacısı Dr. Harald Böhmer yürütmüş, 1983 yılında Prof. Şerife Atlıhan desen ve teknik danışman olarak katılmıştır. Proje çalışmalarının başlangıcında eski halıların analiz edilerek boyar hammaddeler tespit edilmiş ve bu doğal malzemeleri kullanmayan köylülere yönelik boya reçeteleri hazırlanmıştır. Köylülere verilen eğitimin ardından, bu proje kapsamında dokunan halıların pazarlanması amacıyla kooperatifler kurulmuştur. Proje kapsamında köylü kadınlar tarafından dokunan doğal boyalı halılar, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ve GESTAG-Geleneksel El Sanatları ve Tasarım Araştırma Uygulama Merkezi kalite garantisiyle Avrupa ve Amerika'nın yanı sıra, Japonya, Kanada ve Avustralya'ya satılmıştır. Bu projenin tanınırlığını ve etkisini arttırmak üzere; 1985, 1991, 1997, 2002 yıllarında İstanbul, Ayvacık ve Yuntdağ'da dört adet Uluslararası DOBAG Sempozyumu düzenlenmiştir. (<http://dobag.blogspot.com/>)

Bergama'da DOBAG Projesi Zamanında Dokunmuş Halı Örneği (Örnek No: 17)

Amerikalı antropolog Kimberly Hart, DOBAG projesinin uygulandığı Yuntdağ bölgesindeki Örselli köyünde geleneksel halıcılık üzerine yaptığı saha çalışması sonucu kaleme aldığı “Modernliği Dokumak” adlı eserinde; “Köylüler bugün de geçmişte olduğu gibi halı dokuyorlar, ama tasarımından işlevine ve pazarına kadar halılarla ilgili her şey değişti. Hem de bir kez değil defalarca... Yuntdağ kooperatifinde, birkaç istisna haricinde, halı üretimi için tahtadan yapılma geleneksel tezgahlar yerine metal tezgahlar kullanılıyor. Yün, makinelerde taranıyor, çünkü kimse ömür törpüsü işi elle yapıp zaman harcamak istemiyor. Boya, 19. yüzyılda kimyasal boyalar yaygınlaşmadan

önce kullanılan bitkilerden yapılıyor ama bunun tek sebebi Harald Böhmer’in doğal boya tekniklerini inceleyip Batı Anadolu köylülerine öğretmesi. Başka deyişle, ‘geleneksel halk yöntemleri’, çağdaş teknolojiyle, ücret-emek ilişkisiyle ve metalaşmış ‘geleneksel’ köy halılarıyla ilişki içinde varlığını koruyor” tespitleriyle geleneğin dönemin şartlarına göre yeniden yaratıldığını belirtmektedir (Hart, 2002: 27-28). Hart kitabının sonunda Örselli’de DOBAG projesinin ve kooperatifin başarılı olduğunu, bununla birlikte köy halkının şehre göçünü engelleyemediğini, kooperatifin hala orada yaşayanlar için bir geçim kaynağı oluşturduğunu ifade etmektedir (Hart, 2002: 203-204).

Bergama ve çevresinde yapmış olduğumuz alan araştırmasında, geçmişte bölgede halı dokumacılığının çok canlı olduğu görülmüştür. Özellikle de camilerde yapılan derlemelerde çok sayıda halı örneği tespit edilmiştir. Günümüzde ne yazık ki birkaç dokuyucu kadının ev tezgahlarında sürdürmeye çalıştığı gelenek, bölgenin idarecileri tarafından desteklenerek sürdürülmeye çalışılmaktadır. Geçmişte kadınlar halı dokumayı, ev içi ortamlarında annelerinden, ninelerinden öğrenirken, DOBAG projesi ile köylerde kurulan kooperatiflerde kadınlara halı dokuma öğretilmiştir. Günümüzde ise evlerde tezgâh yok denecek kadar azdır. Alan araştırması sırasında yalnızca Karavelliler Köyünde aktif bir kooperatif olduğu görülmüştür. Diğer kooperatifler kapanmış veyahut Çağlayan Köyünde olduğu gibi sadece malzeme satar konuma gelmiştir. Bugün Bergama’da çok sayıda kadın, Bergama Belediyesi ve Bergama Halk Eğitim Merkezi’nin açtığı kurslara giderek burada dokumacılığı öğrenmektedir. Geçmiş dönemde annelerinin-ninelerinin tezgahlarını evlerinde tanıma fırsatı bulan bu kadınlar, geleneğe yeterince sahip çıkamadıklarına hayıflanmakta ve geleneği sürdürmeye çalışmaktadır.

Bergama Belediyesi, Halk Eğitim Merkezi ve İşkur İş Birliğiyle Sürdürülen Bergama Halı Dokumacılığı Kursu

III.2.2. Bergama Halılarının Sınıflandırılması

Günümüze kadar Bergama halı dokumaları hakkında yapılmış olan çalışmalara kronolojik olarak bakıldığında araştırmacıların Bergama halılarını çeşitli özellikleri bakımından sınıflandırıldığı görülmektedir.

Osman Bayatlı 1957 yılında dokumacılık üzerine yaptığı bir araştırmada, Bergama yöresini Kozak, Yuntdağ ve Yağcıbedir olmak üzere 3 bölgeye ayırmıştır. Bergama halı dokumalarının bölgesel bir sınıflandırmayla incelendiği bu çalışmada, üç yörede dokuma üretimi yapılan köyler, dokunan halı ve kilimler ile motiflerin yerel isimleri, iplik üretimi ve kullanılan doğal boyaların elde edilmesinde kullanılan boyar maddeler ve işlem basamaklarıyla açıklanmaktadır (Bayatlı, 1957: 53-55).

Bayatlı'dan sonra 1969 yılında Bergama'da dokumacılık konusunda araştırma yapan Nigâr Özhan; Eski Bergama halılarının motif ve kompozisyon özelliklerini açıklayarak Anadolu Selçuklu halılarının XVII. yüzyıldaki bir devamı olduğunu belirtir. Anadolu halılarından ayrıldığı noktaları (ebat, motif, kompozisyon, vb.) belirtir. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa tesirinde halıların değişiminden bahseder. Bergama halılarının XX. yüzyılda Kozak, Yuntdağ ve Yağcıbedir olmak üzere üç yörede dokuduğunu, üretim yapılan köyler, dokuma çeşitleri, halıların yerel adları, halıların teknik özellikleri, renkleri, motif ve kompozisyon özelliklerini belirtir (Özhan, 1969: 123-127). Bu çalışmada da sınıflandırmanın bölgesel yapıldığını söylemek mümkündür.

Bergama halı dokumacılığı hakkındaki çalışmalardan bir diğeri Fahrettin Kayıpmaz ve Naciye Kayıpmaz tarafından 2001 yılında Bergama Belleten Dergisi'nin özel sayısı (sayı:10) olarak yayımlanan "Tarihten Günümüze Bergama Halıları" başlıklı bölümdür. "Bergama çevresinde dokunmuş olabilecek Batı Anadolu halılarını, erken devirler ve geç devirler iki ana grubu altında toplam 17 grup olarak sınıflandıran çalışmada, erken devir olarak "Holbein Grubu Küçük Madalyonlu Bergama Halıları", "Holbein Grubu Sekizgen Madalyonlu Bergama Halıları", "Lotto Grubu Rumi Raporlu Bergama Halıları", "Bellini Grubu Bergama Halıları", "Memling Grubu Türkmen Aynalı Bergama Halıları", "Transilvanya Grubu Bergama Halıları", "Büyük Madalyonlu Bergama Halıları", ve "Köseli Kare Madalyonlu Bergama halıları" olarak; geç devir ise; "Çanakkale Kazdağları Türkmen Grubu Bergama Halıları", "Yuntdağı Türkmen Grubu Bergama Halıları", "Yagcıbedir Türkmen Grubu Bergama Halıları", "Yüncü ve Karakeçili Türkmen Grubu Bergama Halıları", "Kozak Grubu Bergama Halıları", "Mihraplı Seccade Bergama Halıları", "Geometrik Semail Bergama Halıları", "Zemini Uzun Bantlarla Belirlenmiş Bergama Halıları", ve

“Gruplandırılmayan Geleneksel Bergama Halıları” olarak tasnif edilmiştir (Kayıpmaz ve Kayıpmaz, 2001; 35-150).

Konu hakkında yapılan bir diğer çalışma, 2002 yılında özel sayı (sayı:11) olarak yayımlanan Bergama Belleten Dergisi’ndeki “Günümüze Değin Bergama Sergeni” adlı Necati Karaçoban tarafından yapılmış yayındır. Bu çalışmada; Bergama’nın tarihçesi, Bergama’daki Türkmen boyları, Bergama keçe, kilim ve halıları, Bergama halılarında kullanılan malzemeler hakkında bilgi verilmiş ve Bergama halılarının; Yağcıbedir, Kozak, Yuntdağı ve Karadağ olmak üzere dört bölgede üretildiğini belirtir. Daha sonra; “Holbein Grubu Küçük Madalyonlu Bergama Halıları”, “Holbein Grubu Sekizgen Madalyonlu Bergama Halıları”, “Lotto Grubu Rumi Raporlu Bergama Halıları”, “Bellini Grubu Bergama Halıları”, “Memling Grubu Bergama Halıları”, “Transilvanya Grubu Bergama Halıları”, “Büyük Madalyonlu Bergama Halıları”, “Köse Kare Madalyonlu Bergama Halıları”, “Çanakale Kazdağlan Türkmen Grubu Bergama Halıları”, “Yunt Dağı Türkmen Grubu Bergama Halıları”, “Yağcıbedir Türkmen Grubu Bergama Halıları”, “Yüncü, Karakeçili Türkmen Grubu Bergama Halıları”, “Kozak Grubu Bergama Halıları”, “Mihraplı Seccade Bergama Halıları”, “Geometrik Semah Bergama Halıları”, “Zemini Uzun Bantlarla Belirlenmiş Bergama Halıları”, “Karadağ Grubu Bergama Halıları” ve “Gruplandırılmayan Geleneksel Bergama Halıları” şeklinde 18 başlık altında Bergama halı dokumaları tasnif edilerek incelenmiştir (Karaçoban, 2002). Bu çalışmada Bergama halılarının hem kronolojik hem de bölgesel olarak sınıflandırıldığı söylenebilir.

Selim Güneş, 2019 yılında yaptığı ‘Bergama Halılarının Kültürel Coğrafyası’ adlı tez çalışmasında; “Bergama Halılarının Kültür Bölgesi” başlığı altında halıların sınırlarının Bergama ilçe sınırlarının dışına taşıdığını, yaklaşık 200 yıldır devam eden halı dokuma mekanlarını; Kozak, Yunt Dağı, Yağcıbedir ve Karadağ olmak üzere 4 bölgeye ayırdığını ve bu ayrımın başlıca sebebinin yörelerdeki köylerde yaşayan halkın dahil oldukları kültür grupları olduğunu, söz konusu bölgelere yerleşen Türkmen aşiretlerinin farklı değerler sistemine sahip olduklarını belirtmektedir (Güneş, 2019: 25-31).

Bergama halı dokumalarını sınıflandıran çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde; Bergama halılarının kronolojik olarak sınıflandırıldığı görülmektedir. En eski örnekleri 16. yüzyıla ait olan bu kronolojik sıralamada, Batılı ressamın eserlerindeki halı tasvirlerinden yola çıkılarak ressamın adıyla anılması ve tasniflerin bir kısmında bu adlarla sınıflandırılması söz konusudur. Holbein, Lotto, Memling, Bellini gibi Batılı ressamın adlarıyla yapılan sınıflandırma, Türk halı sanatı içinde özel bir yeri olan ve kültür coğrafyası bakımından Batı Anadolu’da yaygınlaşmış ve hatta Anadolu sınırlarını

aşarak tüm dünyaya yayılmış Bergama halı dokumaları için ancak bu kültür havzasına dışarıdan bakış açısıyla yapılabilecek bir tasniftir.

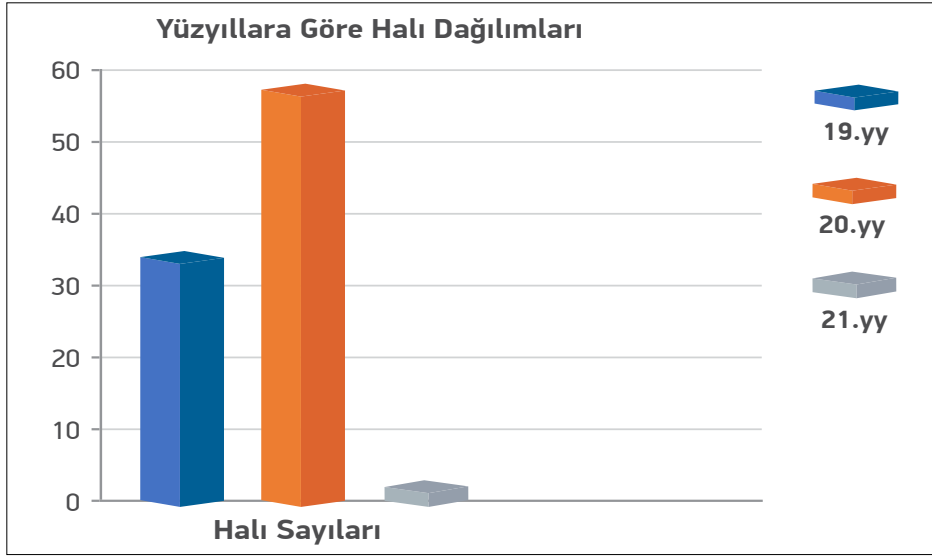
Suzan Bayraktaroğlu, 1997 yılında yayımlamış olduğu “Türk Halılarında Batı Literatürü Konusu” adlı makalesinde Batılı ressamın adıyla anılan halı gruplarını tanıtmış, yer yer bu adlandırmalardaki çelişkilere dikkat çekmiştir. Çalışmasının son kısmında Bayraktaroğlu, bu adlandırmaları şu şekilde değerlendirmiştir:

“Avrupalı ressamlar Türk halılarına karşı büyük hayranlık duymuşlar ve bunlara eserlerinde yer vermişlerdir. Böylece belirli tipteki halıları kesin tarihleme imkânı doğmuştur. Bu bakımdan bu resamlara saygı duyarız. Fakat Türk halılarının, Anadolu’da kesin olarak dokundukları yöreler bilinirken, benzer örneklerinin Anadolu’da çok sayıda var olduğu ve bu yörelerde hâlâ geleneklere bağlı olarak dokunduğu gerçeği ortadayken; bu ressamın adı ile tanınması, önümüzdeki yıllarda bu halıların kaynağının Anadolu olduğunu unutturacaktır ve birçok yanlış yorumlara neden olacaktır.

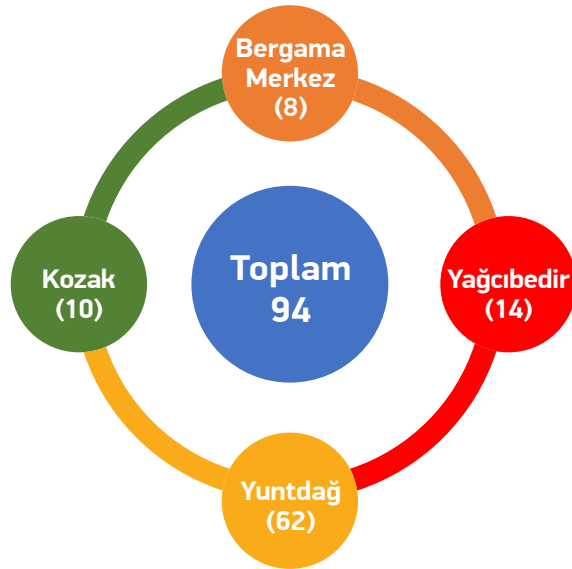
Yukarıda bölüm bölüm anlatılan halı grupları için bir Batı literatürü oluşturulmuştur ve bu literatür halı ile ilgili yayınlarda yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Buna bağlı olarak Türk araştırmacı ve yazarlar tarafından da kullanılmaktadır. Çünkü yararlandığımız kaynaklar bu literatüre göre yazılmıştır. Bu durumda yapılacak şey, gerçeğe uygun olarak ortak bir halı terminolojisi oluşturmaktır. Halıları isimlendirmek için halının dokunduğu yerin adı, dönemi veya deseni kullanılabilir” (Bayraktaroğlu, 1997: 90).

Bayraktaroğlu’nun yukarıda vermiş olduğumuz görüşlerinin ve bu görüşün çalışmada açıkladığı gerekçelerinin doğruluğunu destekleyerek Bergama halıları hakkında yapmış olduğumuz bu çalışmada, Bergama halılarını, bölgede yapmış olduğumuz alan araştırmasından yola çıkılarak sınıflandırmanın uygun olacağı kanaatindeyiz.

Alan araştırmasında elde ettiğimiz halı dokumalara göre, Bergama halı dokumalarının kronolojik olarak tasnif edilebileceğini belirtmek isteriz. Öyle ki ilk örneklerini 16. yüzyılda tespit edilen Bergama halılarının, alanda yapmış olduğumuz derlemeler esnasında kronolojik olarak belirli bir dağılıma sahip olduğu görülmüştür. 16-18. yüzyıl örneklerini alanda tespit etmek mümkün olmamıştır. Bununla birlikte incelediğimiz 94 halının 34 tanesinin 19. yüzyıla; 57 tanesinin 20. yüzyıla; 3 tanesinin ise 21. yüzyıla ait olduğu görülmüştür.

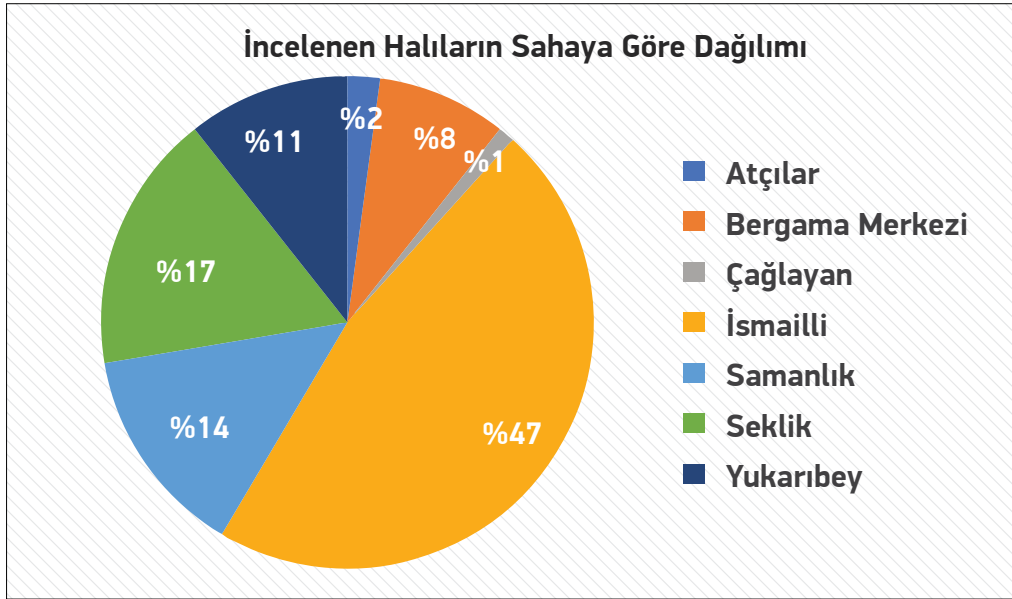

Bergama’da halı dokumacılığın sürdürüldüğü veya geçmişte oldukça canlı olduğu bölgeler, alanda yapmış olduğumuz derlemelerden elde ettiğimiz bilgiler ve gözlemlerimiz neticesinde, 2020 yılı itibariyle Bergama merkez, Yağcıbedir, Kozak ve Yuntdağ bölgesi olarak belirlenmiştir. Bölgelere göre dağılımda, 94 halı dokumanın 8 tanesi Bergama merkezden; 14 tanesi Yağcıbedir bölgesinden; 10 tanesi Kozak bölgesinden; 62 tanesi Yuntdağ bölgesinden elde edilmiştir.

Bu bölgelerdeki köylere göre değerlendirme yapılacak olursa; alan araştırması esnasında Bergama’da 150 taneden fazla halı dokuma ürün tespit edilmiştir. Yapılan inceleme ve değerlendirme çalışmasının ardından birebir ve benzer örnekler dikkate alınarak, incelemeye 94 adet halı dokuma dahil edilmiştir. Bu halı dokumaların alfabetik bir

sıralamayla bölgedeki dağılımları şu şekilde verilebilir: 2 tanesi Atçılar Köyü (28, 30), 8 tanesi Bergama merkezde bulunan Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Dokuma Kursu (16, 11, 35, 39, 40, 44, 59, 81), 1 tanesi Çağlayan Köyü (8), 44 tanesi İsmaili Köyü (19, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 36, 41, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 62, 63, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 93), 13 tanesi Samanlık Köyü (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 14, 34, 64, 94), 16 tanesi Seklik Köyü (15, 17, 18, 20, 21, 22, 31, 32, 33, 42, 43, 45, 61, 65, 66, 92), 10 tanesi Yukarıbey Köyü (9, 13, 37, 38, 86, 87, 88, 89, 90, 91) mesken, kurs ve camiinde tespit edilmiştir.

Bu verilerden yola çıkılarak Bergama’da halı dokumacılığının gün geçtikçe zayıfladığını söylemek mümkündür. 19. yüzyıla ait halıların Kozak ve Yuntdağ bölgesindeki köylerde ağırlıklı olarak bulunması, bu bölgenin nispeten ulaşım zorluğuna sahip yapısından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu bölgedeki halıların büyük bir çoğunluğu camilerde muhafaza edilmiştir. Özellikle Yuntdağ bölgesinde araştırma yapılırken, evlerde halı örnekleri bulamayışımız derlemeleri camilerde yapmamıza yol açmıştır. Bu sebeple çalışmamızda bu bölgeden elde ettiğimiz halı sayısı fazladır. 20. yüzyıla ait halı örnekleri bölge genelindeki mesken, cami ve kurslarda tespit edilirken, 21. yüzyıla ait örnekler halı dokumacılığının devam ettiği Samanlık ve Çağlayan köylerinde hali hazırda yeni dokunmuş halı örnekleridir. Aslında halı dokuma tezgahlarının işlediği Samanlık ve Çağlayan köylerinde dokunan halıların hızla alıcı bulması sebebiyle halı sayısı çalışmamızda az görünmektedir. Bunun bir diğer sebebi, benzer halı kompozisyonlarını çalışmamıza dahil etmeyişimizdir.

Tüm bu sınıflandırmaların yanında, halıları incelediğimizde çeşitli motiflerin adıyla anılan halı gruplarının olduğunu tespit etmiş durumdayız. Bergama ve çevresinde motiflerine bağlı olarak; Sülüklü Halı, Kız Bergama, Oğlan Tarafı, Develi Halı gibi adlarla anılan halıların bulunmakla birlikte, incelediğimiz 94 halı dokumanının büyük bir kısmının yöre halkı tarafından adının hatırlanmaması nedeniyle bir sınıflandırma yapılması uygun olmayacaktır. Bergama halılarının motiflerini incelediğimiz kısımda bu konuda hakkında bilgi verilmektedir.

III.2.3. Araç - Gereç Özelliği

Tekstil ham maddeleri arasında her zaman değerini korumuş olan yün koyun, kuzu ve benzeri hayvanları dış etkilere koruyan deri üründür. Divanü Lugati't-Türk'te yün kelimesinin karşılığı "yüng" olarak geçmekte ve "kidhizlik yüng" tabiri ile "keçe yapmak için hazırlanan yün" olarak tanımlanmaktadır (Atalay, 2006: 1,507). Halı dokumacılığında da genellikle küçükbaş hayvanlardan elde edilen yünler kullanılmaktadır. Yılın belli aylarında canlı hayvanların derisinden kırılarak alınan yünler yıkanıp temizlendikten kabartılıp eğrilerek ip haline getirildikten sonra organik ve inorganik boya ile çeşitli renklerde boyanarak dokumaya hazır hale getirilmektedir.

Dokuma yapımında kullanılan araç gereçler hakkında 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud tarafından kaleme alınan Divanü Lugati't-Türk'te de tanımı yapılmış 53 adet kelime varlığı bulunması ve bu kelimelerden bir kısmının günümüzde de kullanılmaya devam etmesi Orta Asya ile Anadolu arasındaki kültürel bağ ve dokumacılığın kültürdeki yerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Dokumacılıkta kullanılan başlıca araç ve gereçlere ilişkin kelimeler;

Agırşak: ağırşak I, 149-14 (Atalay, IV 2006: 13) / ağırşuk: ağırşak, iğn halkası. 85/77 (Ercilasun-Akkoyunlu, 2014: 543).

Arış: eriş, dokumanın tezgâha sarılmış olan ve uzunluğuna dikine bulunan telleri. I, 61-15 (Atalay-IV 2006: 33) / arış: arış, dokuma tezgahının uzunlamasına telleri. 42/29 (Ercilasun-Akkoyunlu, 2014: 555).

Arkağ: argaç; bez, halı, kilim gibi şeyler dokunurken enlemesine atılan ip veya iplik. I, 118-5 (Atalay-IV, 2006: 34) / arkag: dokuma tezgahında enlemesine atılan ipler. 42/29, 71/58 (Ercilasun-Akkoyunlu, 2014: 555).

Bıçguç: makas, sındı. I, 452-3; kendisiyle herhangi bir şey kesilen nesne (Atalay-IV, 2006: 88) / bıçguç: makas; bir nesneyi kesen alet. 227/197 (Ercilasun-Akkoyunlu, 2014: 584).

Çeçge: çulha tarağı. I, 429-28 (Atalay-IV, 2006: 139) / çeçge: dokuma tezgahının tarağı. 216/186 (Ercilasun-Akkoyunlu, 2014: 617).

Çıgrı: çıkırık; değirmen, çark, dolap gibi şeylerin çıkırığı; ip çıkırığı ve her türlü makara; değre, felek. I, 412-10, 421-12; II, 230-22, 241-24, 255-19, 303-9 (Atalay-IV, 2006: 146) / çıgrı: değirmen, su değirmeni vb. şeylerin çarkı, çıkırık; ibrişim ağırşığı ve buna benzer bütün makaralar. 212/182, 381/300, 387/303 (Ercilasun-Akkoyunlu, 2014: 621)

Dava: Yün sümeği. Yün kabartıldıktan sonra halka gibi yapıp kola geçirilir, sonra eğrilir (Atalay, 2006: III,237).

İğ: iğ. bk. yig, yık, ik; ip bükme için kullanılan aygıt. I, 48-17, 85-19 (Atalay-IV, 2006: 226)/İğ: iğ 55/41 → ĩk (Ercilasun-Akkoyunlu 2014: 661)

Eğrik: Eğrilen ip. (Atalay, 2006: I, 105)

Sağ: Yün atmak, yün kabartmak için kullanılan çubukların adı (Atalay, 2006: III, 154).

Sudı: Ol manğa yünğ sudı. O, bükölmek için bana yün sümeği gönderdi (Atalay, 2006: III,248).

Yetenğ: yün atılıp kabartılan atımcı yayı. bk. yeten III, 372-20 (Atalay-IV, 2006: 776)

Yıp: ip, iplik. 90/81, 93/86, 99/91 (Ercilasun-Akkoyunlu, 2014: 972).

Halı üretiminin gerçekleştirilebilmesi için bazı araç ve gereçlerin kullanımına ihtiyaç duyulmaktadır. Geçmişten günümüze kadar el dokuması halı üretiminde kullanılan araçların şekil itibarıyla köklü değişikliklere uğramadığı görülmektedir. El dokuma halıların üretimi üç aşamadan oluşmaktadır. Bunlar hazırlık, dokuma ve bitim aşamalarıdır. Her aşamada farklı araç ve gereçlerden yararlanılmaktadır. Hazırlık aşamasında tarak, iğ, öreke, kirman, çıkırık ve çözgü aracı; dokuma aşamasında tezgâh, kirkir, makas ve bıçak; bitim aşamasında ise kırkım makinası, tambur (kalbur), gerdime tahtası, pürmüz ve yıkama araçları kullanılır. Halı üretiminde kullanılan gereçler; bitkisel ve hayvansal lifler ile organik ve inorganik boyar maddelerdir.

Halıcılıkta en çok kullanılan yün ipliğidir. Yün elyafını iplik haline getirmede iplik hazırlamada kullanılan araçlardan tarak, yün liflerinin açılması ve liflerin aynı boya getirilmesi için kullanılır, düz veya üçgen tahta üzerine sık çakılan ince demir çubuklardan oluşur.

Bergama Arkeoloji Müzesinde Sergilenen Dokuma Araç Gereçleri (Kirkit, Tarak, Makas ve İğ)

Eğirme araçları ise yörelere göre değişmektedir. İç Anadolu’da kirman ve iğ; Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da teşi, iğ; Karadeniz’de iğ; Ege’de ise kirmen ve iğ kullanılır. İğ; yünleri iplik haline getirmek ve eğirmek için kullanılan ağaçtan ortası şişkin, iki ucu sivri araç. Öreke; eğrilmekte olan yünü ip haline getirmek için kullanılan bir ucu çatal değnek. Kirman; yünün iplik haline getirilmesinde kullanılan ağaçtan + şeklinde araç. Çıkırık; iplik bükme, iplik sarma vb. işlerde kullanılan elle çevrilen ahşap ya da metal araçtır.

Çamavlu Müze Evi (Çıkırık, Tarak)

Yün İplikler (Yumak ve Çile)

Çözgü aracı; halıda kullanılan çözgü araçları kırsal kesimde tezgahına ve çözeceği halı boyutuna göre toprağa çakılan iki kazık arasında çözülmemektedir. Bazı yörelerde tezgah çözgü aracı olarak kullanılır ve çözgü böyle çözülür. Bazı yörelerde ise çözgü boyuna göre ayarlanmış demir çözgü araçları bulunmaktadır. Günümüzde çözgüsü hazırlanmış iplikler de satılmaktadır.

Münire Ezgi Çözgü Hazırlarken

Halı dokumada kullanılan araçlar;

Kirkit; halı dokumada atılan atkı ipliğini sıkıştırmak için kullanılan, metal ya da ağaçtan yapılmış tarak şeklinde araçtır.

Kirkit

Makas (Halı makası); dokuma işleminde ilme ipliklerin kesilmesine yarayan metalden yapılmış istenilen hav yüksekliğine göre ayarlanan araçtır.

Bıçak; dokumacılıkta düğüm atıldıktan sonra ipliği kesmeye ve gerektiği yerde iplikleri kesmek için kullanılan sapları tahta bıçak kısımları keskin metalden yapılmış araçtır.

Kirkit, Halı Makası, Bıçak

Çamavlu Köyü

Halının tezgâhtan çıktıktan sonra son bitim işlemleri (terbiye işlemi) yapılmasında kullanılan araçlar;

Kırkım makinası; halının ön yüzündeki hav boylarının eşit hale getirilmesi için kullanılan tıraşlama aleti.

Pürmüz; halının ters kısmındaki iplik ve elyaf çıkıntılarının temizlenerek halının ters yüzeyini daha düzgün hale getirmek için üzerine uygulanan basınçla çalışan alev püskürtme aracı.

Tambur (Kalbur); yün içindeki toz ve yabancı maddelerin ayrıştırılmasında kullanılan elektrikli motorla çalışan, döner silindir şeklinde metal düzeneştir. Eskiden hallaç yayı ile kabartılmadan önce yünler bu makinalarda tozlarından ayrıştırılmaktaydı (Begiç, 2017: 187)

Gerdirme makinası; halının tezgâhtan çözüldükten kenar ve boyut düzgünlüğü veya yıkama işlemi yapıldıktan sonra düzgün kurumasına, şekil almasına yarayan gerdirme aracıdır.

Yıkama araçları; halının tüm işlem aşamaları bittikten sonra her türlü toz ve kirden arındırılması ve parlaklık kazanması için sabun, çövenli su vb. maddelerle arındırılmasında kullanılan fırça suyu çekme vb. araçlardır.

Bergama'da yapmış olduğumuz alan araştırmasında, halı dokumacılığı geleneğinde kullanılan araç ve gereçlere yukarıdaki açıklamalarımızla aynı adları verdikleri tespit edilmiştir. Hazırlık aşamasında kullanılan aletlerden ip eğirmek amacıyla kullanılan tarak, iğ, çıkırık gibi araçların kullanılmadığı, ancak yerel müzelerde bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda halı makası, kirkit, bıçak ve tezgâh dokuma aşamasında kullanılır. Kirkit günümüzde metal aksamıdır. Bıçak yaygın kullanıma sahip olmakla birlikte, kullanım kolaylığı sebebiyle dokuyucu kadınlar tarafından falçata da tercih edilmektedir. Bitim aşamasında ise, çözgüden kesilmiş dokuma halının saçaklarının bağlandığı ve bu aşamadan sonra yöre halkının başka araç kullanmadığı görülmüştür.

Bergama Arkeoloji Müzesi

Bergama Arkeoloji Müzesi

Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu

III.2.4. Teknik Özellikleri

Bergama halılarında yapım aşamaları üç kısma ayrılır. Birinci işlem; tasarım (yöre, türü, en, boy, motif, renk vb.), ikinci işlem; çözgü çözme ve son işlem; dokumadır. Halının tasarlanması genellikle dokuyucuların belirli yörelere özgü olan tel, arış ismi verdikleri çözgü sayısının belirlenmesi ile başlar. Bergama Samanlık köyündeki dokuyucu kaynak kişilerden Ayşe Avcı; dokudukları namazla, seccade veya taban halısına göre tel sayısı bulunduğunu, bunları kullanarak halının enini ve boyunu belirlediklerini, Kız Bergama halılarında en az 130-140 çift tel çözdüklerini halının büyüklüğüne, yerleştirilecek motif özelliğine göre sayının değiştiğini belirtmiştir. Araştırma yörelerinde kaynak kişilerden alınan bilgilere göre halı dokuyan anne ve ninelerinin dokudukları belirli desenler ve bunların yerleştirmesi ezberlerinde olduğu bunları kafadan yaptıklarını söylemişlerdir. Günümüzde ise halı desenlerine göre dokumalar yapılmaktadır.

Ayşe Avcı Tezgahında Kız Bergama Dokurken

Tasarlama işleminden sonra çözgü işlemi gelmektedir. İşlem yörede kullanılan çözgü aracında hazırlanmaktadır. Bergama yöresinde yapılan alan çalışmasında çözme işlemini açıklayan Çağlayan köyünden Münire Ezgi şöyle anlatmaktadır: Kendinden önce ailesinde ve köyde halı dokuyan kadınların öncelikle yünü temizlediklerini, iğ ile

eğirerek hazırladıklarını belirtmiştir. Yünün doğal renginde hazırlanmış iplik ile çözgüler çözülmemektedir. Çözgü için Münire Ezgi bahçesinde iki demir çubuğu çözmek istediği uzunluğa göre karşılıklı sabitlemektedir. Çözgü ipliğini bir çubuğa bağlamakta sonra diğer çubuğun çevresine dolayarak karşı çubuğa gelmektedir. Bu işlem yapılacak tel (çözgü) sayısı oluncaya kadar devam eder. Çözgüler daha uzun çubuklara alınarak tezgâha taşınır. Tezgâhın üst ve alt leventine bağlanır. Tezgâhın tam ortasındaki gücü kısmına da bir çubuk geçirilir. Bu kısımda gücülme işlemi yapılır, Münire Ezgi bu işlemin çok önemli olduğunu gücülerin bir önden bir arkadan alınarak yapılması gerektiğini belirtmiştir. Gücü işlemi bitince varangelen yerleştirilir. Varangelenin görevi halıyı dokurken ağızlığın açılmasını sağlamaktır. Son olarak çözgü gerginliği sağlanır.

Münire Ezgi Çözgü Çözmeyi Anlatırken

Halının tezgâhta çözgüleri atıldıktan sonra ve halı dokumada ilk ve son işlem olan toprakçalık (Kilim dokuması Bergama yöresinde yoz veya payraz denilmektedir.) farklı ebatlarda ve renkli yapılır. Bazı halıların toprakçalığında yazılı bezeme veya kilim veya halı motiflerinin bulunduğu, bazı gelin halılarında ise toprakçalığında “tülü” şeklinde renkli yapağı da yerleştirildiği tespit edilmiştir.

Kız Bergama Halı Dokumasının Toprakçalığında Tülü Şeklinde Renkli Yapağılar Bulunan Bir Örneği

Nigar Özhan, Bergama halılarının en belirgin özelliklerinden birinin dokuma halılardaki nazarlıklar olduğunu ifade eder. Özhan, yörede doyucu kadınların dokuma esnasında aniden gelen birinin nazarından korunmak için bir göz motifi veya herhangi bir renk ilmeği dokuduğunu, daha sonrasında da gelen her bir yabancı için bu uygulamayı tekrar ettiğini ifade eder. Genellikle toprakçalığında bulunan nazarlıklara, zaman zaman deniz kabukları veya düğmeler de takılmaktadır (Özhan, 1969: 123). Alanda yapmış olduğumuz derlemeler esnasında nazarlıklı çok halıya rastlanmıştır. Bunların büyük bir kısmında nazarlıklar toprakçalıda yer alırken, bir kısmında ise halının bordür veya zeminin de nazardan korunmak için göz motifi yer almaktadır.

Gözlem formlarında incelenen tüm halıların toprakçalık ölçüleri ve renkleri ayrıca belirtilmiştir. İncelemeye konu bazı halılarda toprakçalık dokumasından önce yapıldığı tespit edilen ‘Çit dokuması’ ise, 1-1,5 cm. ölçülerindedir. Halıların saçakları çözgü başı

ve sonu olup genellikle tabii yün rengindedir. Bazı halılarda saçakların örülü olduğu görülmektedir. İncelenen halıların saçak boyları bilgi formlarında belirtilmiştir.

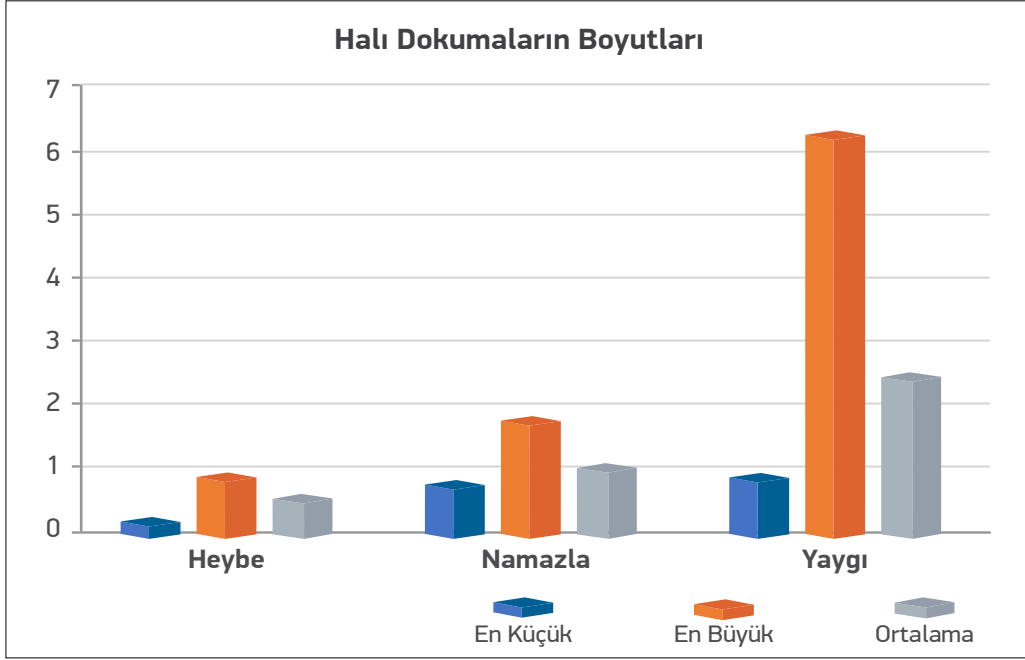
Halının havlı olan kısmı yapılacak desene göre dokunmaktadır. İlmelerin yapımında Türk (Gördes) düğümü kullanılmıştır. Türk düğümü iki çözgü etrafına sarılarak yapılan bir düğümdür.

Samanlık Köyü

İlmeler desen rengindeki iplikle yapılır bir sıra ilmek atıldıktan sonra varangelen hareket ettirilerek iki sıra atkı atılır. Atkılarının birinci sırası ilmelerin oturtulması için boncuk atkı ismi verilir ve kirkitle iyice sıkıştırılır ikinci atkı ise süzme atkıdır. Kirkitle sıkıştırılma işlemi yapıldıktan sonra halı makası ile ilmeler aynı boyda kesilir. Desene göre halı dokunmaya devam eder. Desen bitince tekrar toprakçalık ve çiti yapılarak halı bitirilir.

Alan araştırmasında Bergama'da heybe, torba, mushaf, minder, divan halısı, namazla, seccade ve taban halısı kullanım alanlarına bağlı olarak farklı ebatlarda dokunur.

Kozak, Yağcıbedir ve Yuntdağ köylerinde yapılan inceleme sonucunda birbirinden farklı özellikler taşıyan 94 halı üzerinde yapılan detaylı inceleme sonucunda en çok yaygı türünde halı dokuma yapıldığı ve bunlarında yoğun olarak seccade boyutunda oldukları tespit edilmiştir.

Örnek No	Kullanım Alanı	Boy	En	m ²
37	Divan halısı	207	98	2,0

Örnek No	Kullanım Alanı	Boy	En	m ²
92	Heybe (At Heybesi)	41	42	0,2
93	Heybe (tohum heybesi)	45	48	0,2
94	Heybe	120,5	42	0,5
86	Heybe (Tohum heybesi)	140	47	0,7

Ortalama heybe ebatı: 0,4 m²

Örnek No	Kullanım Alanı	Boy	En	m ²
87	Kur'an-ı Kerim Mushafı	30	32	0,1

Örnek No	Kullanım Alanı	Boy	En	m ²
90	Minder	45	44	0,2
91	Minder	52	52	0,3

Örnek No	Kullanım Alanı	Boy	En	m ²
63	Namazla	85	70	0,6
7	Namazla	102	79	0,8
14	Namazla	96	84	0,8
16	Namazla	121	69	0,8
62	Namazla	110	79	0,9
21	Namazla	114	78	0,9
28	Namazla	127	73	0,9
12	Namazla	131	78	1,0
59	Namazla	135	75	1,0
20	Namazla	126	82	1,0
18	Namazla	128	83	1,1
22	Namazla	140	93	1,3
15	Namazla	165	94	1,6

Ortalama namazla ebatı: 1 m²

Örnek No	Kullanım Alanı	Boy	En	m ²
88	Torba	46	42	0,2
89	Torba	45	44	0,2

Örnek No	Kullanım Alanı	Boy	En	m ²
33	Yaygı	135	70	0,9
29	Yaygı	130	75	1,0
1	Yaygı	119	96,5	1,1
4	Yaygı	127	85	1,1
13	Yaygı	120	90	1,1
26	Yaygı	130	85	1,1
39	Yaygı	120	90	1,1
40	Yaygı	120	90	1,1
51	Yaygı	146	77	1,1
53	Yaygı	150	70	1,1
45	Yaygı	125	88	1,1
10	Yaygı	130	92	1,2
55	Yaygı	156	80	1,2
49	Yaygı	155	80	1,2
3	Yaygı	133	96	1,3
24	Yaygı	155	85	1,3
46	Yaygı	158	82	1,3

2	Yaygı	138	104	1,4
11	Yaygı	153	91	1,4
44	Yaygı	135	105	1,4
50	Yaygı	160	85	1,4
56	Yaygı	140	100	1,4
23	Yaygı	162	85	1,4
30	Yaygı	175	81	1,4
52	Yaygı	178	81	1,4
58	Yaygı	160	85	1,4
6	Yaygı	152	100	1,5
17	Yaygı	156	97	1,5
36	Yaygı	149	102	1,5
65	Yaygı	146	105	1,5
19	Yaygı	173	87	1,5
47	Yaygı	145	100	1,5
81	Yaygı	166	94	1,6
25	Yaygı	155	105	1,6
60	Yaygı	160	100	1,6
5	Yaygı	164	103	1,7
43	Yaygı	140	120	1,7
54	Yaygı	165	101	1,7
48	Yaygı	170	100	1,7
9	Yaygı	167	106	1,8
32	Yaygı	165	106,5	1,8
27	Yaygı	180	105	1,9
31	Yaygı	180	120	2,2
57	Yaygı	160	145	2,3
35	Yaygı	175	135	2,4
8	Yaygı	120,5	213	2,6
38	Yaygı	205	142	2,9
75	Yaygı	225	130	2,9
74	Yaygı	215	140	3,0
66	Yaygı	217	160	3,5
73	Yaygı	240	150	3,6
68	Yaygı	210	175	3,7
67	Yaygı	235	158	3,7
72	Yaygı	250	150	3,8

78	Yaygı	245	155	3,8
85	Yaygı	240	160	3,8
80	Yaygı	245	160	3,9
71	Yaygı	245	170	4,2
77	Yaygı	265	165	4,4
69	Yaygı	275	160	4,4
76	Yaygı	275	160	4,4
34	Yaygı	274	168	4,6
70	Yaygı	270	170	4,6
41	Yaygı	263	179	4,7
42	Yaygı	275	170	4,7
61	Yaygı	275	170	4,7
64	Yaygı	284	170	4,8
84	Yaygı	301	162,5	4,9
79	Yaygı	310	170	5,3
83	Yaygı	340	168	5,7
82	Yaygı	321	195	6,3

Ortalama yaygı ebatı: 2,4 m²

Kaliteleri bakımından Bergama halı dokumaları değerlendirildiğinde; 1 heybenin kalitesi arka yüzü görülemediği için tespit edilememiştir. 93 halı dokumada ise;

El dokuma halıların dokuma kalitesini halıda kullanılan düğüm (ilmek) sayısı belirlemektedir. Düğüm sayısı halıda kullanılan iplik kalınlığı, çözgü sayısı ve motif özelliğine göre değişmektedir. Düğüm sayısı halının dokuma sıklığını ve sağlamlığını da belirlemektedir. El dokuması halıların 10 cm en ve 10 cm boyda (1dm²) bulunan toplam düğüm sayısını halının düğüm sıklığını belirlemektedir. Kalite, halının değeri açısından en önemli özelliklerden biridir. Bu nedenle halı satın alınırken arkasına bakılarak 10 cm en ve 10 cm boy ilmek sayıları sayılarak düğüm sayısı belirlenerek kalitesi saptanır. Bergama ilçesi Kozak, Yuntdağı ve Yağcıbedir köylerinde yapılan alan çalışmasında tespit edilen halılardan hazırlanan 93 adet bilgi formundaki halıların düğüm sayıları sayılarak tespit edilmiştir.

Örnek No	Halı Sayısı	dm ²	Düğüm Sayısı
28, 31, 46, 61, 62, 63, 86, 90, 91, 92	10	25x32	800
42, 59	2	25x37	925
11, 24, 25, 26, 29, 30, 36, 43, 47, 50, 87, 88, 89	13	26x32	832
34, 44, 49, 57, 48	5	28x32	896
23, 45, 67, 68, 73, 84	6	30x36	1080
14, 72, 74, 76, 77, 78	6	31x37	1147
17, 41, 75, 80	4	27x35	945
12, 19, 27, 51, 60, 93	6	35x40	1400
39, 40, 54, 55, 56, 58, 70, 83, 85	9	35x42	1470
69, 71	2	36x42	1512
13, 64, 65, 81, 82	5	36x46	1656
32, 35	2	37x35	1295
33, 52, 53	3	38x40	1520
2, 7, 16, 18, 21, 79	6	38x45	1710
3, 4, 5, 6, 8, 10, 22	7	42x46	1932
1, 9, 15, 20, 37, 38, 66	7	45x56	2520

Tablo incelendiğinde Bergama halılarında en az 800 en fazla 2520 düğüm sayısı tespit edilmiştir. Türk standartları Enstitüsü El dokusu halıları düğüm sıklığına göre sınıflandırmıştır. “Türk Standartları Enstitüsü’nün, 43 sayılı Tekstil Yer Döşemeleri – El Dokuması Halılar – Türk Halıları standardında, el tezgahlarında dokunan halılar, ilmek sayılarına göre; ekstra ekstra ince (dm²’de 10.000-2401 ilmek), ekstra ince (dm²’de 2400-1851 ilmek), ince (dm²’de 1850-1401 ilmek), orta (dm²’de 1400-701 ilmek), kaba (dm²’de 700-215 ilmek) olmak üzere beş sınıfa ayrılmıştır” (Başaran. 2004: 113).

TSE standartlarına göre tablodaki Bergama halılarını değerlendirdiğimizde;

- 52 adet halının düğüm sayısının 800-1400 arasında olduğundan orta (dm²’de 1400-701) özellikte olduğu,
- 27 adet halının düğüm sayısının 1470-1710 arasında olduğundan ince (dm²’de 1850-1401) özellikte olduğu
- 14 adet halının düğüm sayısının 1932-2520 arasında olduğundan ekstra ince (dm²’de 1850-1401) özellikte olduğu tespit edilmiştir.
- Bergama halıları yoğun olarak orta düğüm sıklığında halılarıdır. Ekstra ince düğüm sıklığında olan halılar yoğun olarak 20. yüzyılda dokunan kız Bergama halıları olduğu tespit edilmiştir.

Münire Ezgi-Çağlayan Köyü

III.2.5. Bergama Halı Dokumalarında Motif Özellikleri

Toplumların inanç, duygu ve düşüncelerini anlatım yollarından biri sembol dili olmuştur. Anlatımın soyut ifadesi olarak semboller, ait olduğu toplumun kültürel ve sosyal değerlerinin yansımasıdır ve özgün niteliktedir. Bu nedenle kültür ürünleri, ait olduğu toplumun belirli bir anlamsal yoğunluğa sahip sembollerini içeren unsurlardır.

Yaşamın her alanında semboller anlatım dili oluştururken, özellikle de dokumacılık geleneğinde dikkati çekmiştir. Dokumacılıkta semboller, dokuyucunun semboller aracılığıyla dönemin toplumsal yapı ve olaylarını, içinde bulunduğu sosyal çevre ve şartları sözlü anlatım yerine simgelerle, işaretlerle anlatılmasını sağlamıştır. Geçmişten günümüze zengin renk motif ve kompozisyon özelliğine sahip, her biri birbirinden farklı olan Türk halıları, Anadolu’da birçok merkezde dokunmaya devam etmiş, yöre kadınının becerisi ile dokunan bu halılar Türk halı sanatına dair en güzel örnekleri oluşturmuştur. Halılar üzerindeki çeşitli semboller halıya sanat eseri niteliği kazanmıştır. Halılarda duygu, düşünce, olay ve olguların aktarımı, motifler ve renklerle sağlanmıştır. Böylece her motif, halıya bir anlam katar ve ona benzer örneklerinden ayrı bir özgünlük kazandırır hale gelmiştir. Bu anlamda Anadolu halılarındaki motifler ve renkler sözsüz iletişim aracı görevini de üstlenmişlerdir.

Motifler, halı kompozisyonunu meydana getiren temel ögedir. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde motif, “yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri” olarak ifade edilmiştir. Bir başka ifade ile motif, kompozisyonun bütünü oluşturarak ve çeşitli mesajlar içerdiği düşünülen küçük parçalardır. Motiflerin birleşimiyle desen oluşur. Motifler doğadan veya nesnelerden doğrudan doğruya kopya edilir veya stilize edilerek kullanılır. Bu bakımdan ait olduğu toplumun sözsüz anlatım araçlarıdır (Onuk, Akpınarlı, Ortaç ve Alp, 1998, s. 50). Ayrıca motifler bireylerin hayat hikayelerini ve toplumda yaşanan hikayeleri de anlatmaktadır. Bergama Yağcıbedir yöresinde sıklıkla dokunan Kız Bergama halısı, kendine ait renk, motif ve kompozisyonuyla, tarihin acı bir aşk hikayesini her gün hatırlatmakta ve böylelikle toplumsal belleğin oluşumunu ve aktarılmasını sağlamaktadır. Birbirini seven ve ancak kavuşamayacak aşıkların hikayesi, yiten onca canla birlikte halılarda yad edilirken, Sındırgı (Oğlan Tarafı) halıları ile Kız Bergamaları da kesin hatlarla ayırmaktadır. Bu anlamda Kız Bergama ve Sındırgı (erkek tarafı) halıları gibi toplumsal yaşamı konu alan motiflere sahip halılar, yaşanmışlıkların en somut ifadesi ve öğretisi olarak bugün de genç kuşaklara seslenmektedir.

Halı desenleri genellikle kafadan (ezbere) ya da daha önceden yapılmış olan örneklerle bakılarak dokunmaktadır. Bazı yörelerimizde örnek motiflerin dokunduğu halılar üzerinden motifler seçilerek halı desenleri yapılmaktadır. (Kırşehir ve Aksaray yörelerinde yaygındır.)

Halılar üzerindeki motif, renk kompozisyon vb. özelliklerini tesbit etmek ve eski örnekleri yeni kuşaklara tanıtmak için camiler önemli kaynaklardır. Çünkü Türk kültüründe “ölümlük halı” veya “ölümlük kalımlık” adı verilen halı ve kilimler dokunmakta ya da dokutturularak bireylerin ölümünden sonra camilere bağışlama geleneği özellikle Anadolu’nun kırsal alanında yaygındır. Anadolu’daki camiler etnografik müze durumundadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü camilerdeki halıları müzelerde toplama çalışmaları yapmış olsa da birçok köylerdeki camilerde çok sayıda halı bulmak mümkündür. Bergama Yuntdağ yöresindeki köylerdeki camilerde de bağış yoluyla gelen halı ve kilimler bulunmaktadır. Yaptığımız araştırmada halılar üzerindeki motifleri belirleyen kaynak kişiler bağışlanan halıların bazılarının kime ait olduklarını da bilmektedirler.

Türk halılarındaki motifler incelendiğinde; İslamiyet öncesi Türk halılarında hayvan figürleri; ejder, kuş, pars vb. motifler simetrik bir şekilde kullanılmıştır. Selçuklu dönemi halılarında ise, geometrik desenler, madalyonlar dokunmuştur. Selçuklulardan sonra günümüze kadar bu motifler devam ederek gül, çiçek, sarmaşık, dal, yaprak vb. stilize veya doğal olarak kullanılmıştır (Aslanapa, 2005, s. 13, 25; Yetkin, 1991, s. 7, 17; Deniz,

2000, s. 35). Bu motifler halıların zemin ve bordürlerinde kullanılmıştır. Halı zeminini yörelere göre; göbek, göl, madalyon, yer-gök olarak adlandırılır. Bordürler de ince veya kalın su bordürlerde de kullanıldığı görülür. Bunlar boncuk su, elma su gibi isimler alır. Türkmen boylarının imleri genellikle halıların bordürlerinde işlenir. Dokuyucunun ismi, ölümlük halıyı dokuduğu kişilerin ismi, dokunduğu tarih veya nazardan korumak amacıyla yapılan yazılı bezeme ve nazar sembolleri genellikle enli dokunan toprakçalık üzerinde zemin kilim bezemeler halı tekniğiyle yapılmıştır.

Halıda kompozisyon ise; halı yüzeyi üzerine istenilen motiflerin ve motiflerin birleşmesi ile ortaya çıkan desenlerin orantılı, yöresel ve dönem özelliğine göre yerleştirilmesidir. Çiloğlu, kompozisyonlarda gözlemlenen hayat-zaman bilinci ile gökyüzü ve sonsuzluk özleminin, duygulara dokunan dönemsel ve bölgesel desen ve motiflerle anlam kazandığını belirtmiştir (Çiloğlu, 2019: 200). Akpınarlı ve Arslan, “El Halıcılığının Bölgelere Göre Coğrafi Dağılımı” isimli makalelerinde; İç Anadolu, Akdeniz, Ege, Marmara, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri olmak üzere 6 farklı bölgede yapmış oldukları incelemede ; Ege Bölgesi İzmir- Bergama, İzmir- Selçuk, Manisa- Demirci, Manisa- Yuntdağı, Uşak yörelerindeki 105 halı örneğini incelemiş ve sağlam ve onarım görmemiş halılarda bitkisel, figürlü, geometrik, sembolik, nesnel ve yazılı bezemelerin ve yoğun olarak kırmızı, lacivert, beyaz, mavi, yeşil ve sarı renkler kullanıldığını tespit etmişlerdir (Akpınarlı ve Arslan, 2016: 23-24).

Karavar ve Öztürk, Yuntdağ halıları ile ilgili makalelerinde, 20. yüzyıla ait on adet Yuntdağ halısı hakkında; halıların seccade tipinde küçük boyutlu, zeminlerinde çoğunlukla çift bir kısmının da tek yönlü mihrap bulunduğunu, çoğunluğunun başlangıç ve bitimindeki ince kenar suyunda koçboynuzu motifinin dokunduğunu tespit etmişlerdir (Karavar ve Öztürk, 2019: 94).

Proje kapsamında yapılan alan araştırmasında; Bergama halılarının dokunduğu Kozak, Yuntdağı, Yağcıbedir yörelerindeki köylerde yapılan çalışmalar sonucunda çok sayıda halı örneği tespit edilmiştir. Bu örneklerden farklı özellik taşıyan 94 adet seçilen halı üzerinde yapılan detaylı çalışma sonucunda renk ve motif özellikleri şöyledir;

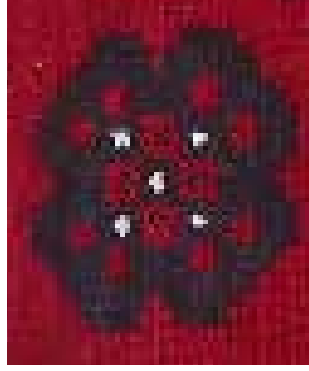
Kaynak kişilerden alınan bilgilere göre yörede dokunan halılara farklı isimler verilmektedir. Bunlar; Kız Bergama, Sarı namazla, Köşeli, Kirazlı, Fincanlı, Mihraplı, Sülüklü, Develi, Yağcıbedir ve Tabaklı halıdır.

Yağcıbedir yöresinde en çok dokunan Kız Bergama halısıdır. Bu halıların üzerindeki motiflere diğer halılarda da rastlanmaktadır. Kız Bergama halısı üzerinde 14-16 farklı motif

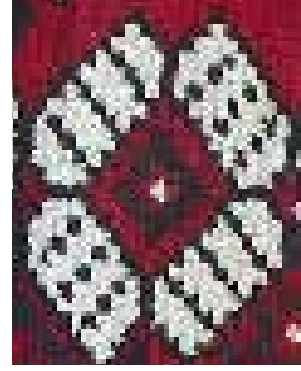
bulunmaktadır. Bazılarında bu motiflerin hepsi bulunmamakta, bordürlerde genellikle aynı motifler, zeminde Kız Bergama motifleri farklı kompozisyonda yerleştirilmiştir. Kız Bergama halılarında kullanılan en bilinen elma motifleridir. Ak elma, kara elma, ekşi elma (koyu renkli, anlamı hüznün), tatlı elma (açık renkli) ve kırca elmadır.

Ak Elma

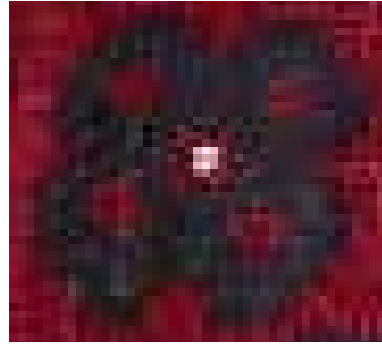
Kara Elma

Kırca Elma

Kara Elma

Ekşi Elma

Kız Bergama halı bordürlerinde genellikle boncuk, çitme suyu, ala direk (sıçan dişi) motifleri kullanılmaktadır.

Çitme Suyu

Boncuk Su

Ala Direk veya Sıçan Dişi

Kız Bergama halısının hikayesine dayanılarak motif isimleri verilmiştir. Halının tam orta kısmında barışı simgeleyen “tatlı elma” ve çevresinde dört yönü gösteren ve yörede yaşayan iki aile arasındaki kavgayı anlatan oklar okların iki ucunda “saçbağı” motifleri bulunmaktadır. Halının ortasındaki motifler eşkenar dörtgen şeklinde “kırca elma” ve “sap motifleri” ile çevrelenmiştir. Boyuna iki tarafa yerleştirilen mihrap “yıkkın” motifleri ile oluşturulmuştur. Mihrapların iki tarafına bordüre paralel “tokuç” (çapa) motifleri dizilmiş,

bu motiflerin karşılıklı aynı sayıda olması, diğer mihrap kısmında ise bir sayı eksik olarak 6-5 veya 7-8 olarak yerleştirilmesi Kız Bergama halılarının bir özelliği olarak belirtilmiştir. Mihrabın yan boşluklarında ak elma, çanak çömlek, karagöz, sığır dili ve gaga motifleri yer almaktadır. (Bilgi Formu 1-8)

Orta Motif Oklar

Saç Bağı

Yaşıl (Yeşil)

Sığır Dili ve Gaga

Yıkın

Karagöz

Tokuç (Çapa)

Çanak - Çömlek

Kız Bergama halılarının orta kısımlarındaki motifler çoğunlukla “tatlı elma” ve “oklar” olmakta ancak bazılarının ortasında “saksıda çiçek” (Bilgi Formu 9) veya “kara elma” motiflerin de dokunduğu görülmektedir. (Bilgi Formu 10)

Saksıda Çiçek

Kara Elmalar

Mihraplı Yağcibedir halılarının kalın bordürlerinde “karasu yaprağı ve elması” ince bordürlerinde “çomaklı su” kullanılmış, bordürlerin arasında ‘direk’ denilen su yerleştirilmiştir.

Karasu Yapağı ve Elması

Çomaklı Su ve Direk

Kereke

Mihraplı halıda, çift mihrap bulunmakta mihrabın kenarlarında yıkkın motifi ve iç kısmında ise boyuna bitkisel motifler yerleştirilmiştir. Bitkisel motifler arasında “köpek daşağı” motifi sıralanmıştır. Yörede toprakçalık olarak adlandırılan kilimlik kısmında renkler arasında geçişlerde kullanılan ince suya “kereke” denilmektedir. (Bilgi Formu 14)

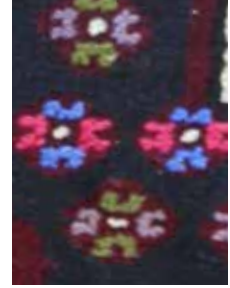
Yıkkın

Zambak

Köpek Daşağı

Tatlı Elma

Yağcıbedir halılarının bir çeşidi olan ‘sarı namazla’ denilen halı çift mihraplıdır. Mihraplar “gaga” motifi ile çevrelenmiştir. Zeminde hayat ağacı motifi biçiminde “kara elma” motifleri sıralanmıştır. Zeminden sonra “karagöz”, “potinli su” ve “karasu yapağı ve elması” motifleri ile üç bordür yapılmıştır. Bordür aralarında direk veya ala direk denilen ince sular yerleştirilmiştir. (Bilgi Formu 12)

Potinli Su

Çınarlı Su

Kara Elma

Yöredeki aile kavgasında Sındırgı ilçesine yerleşen Oğlan tarafı ailelerin dokumuş olduğu halı sarı namazla halıya çok benzemektedir. İki mihraplı ve orta zeminde sarı namazla da olduğu gibi kara elmalar sıralanmıştır. Zeminden sonra “çınarlı su”, çomaklı su ve karasu yapağı ve elması bordürleri yerleştirilmiştir. Bordürlerin arasında “direk veya ala direk” motifleri bulunmaktadır. (Bilgi Formu 11) Yukarı Kozak’ta tespit edilen diğer erkek tarafı denilen halı bordüründe “boncuk su”, “ala direk (sıçan dişi)” motifi kullanılmıştır. Halının ortasında boyuna “hayat ağacı” motifi yerleştirilmiştir. (Bilgi Formu 13)

Seklik köyünde tespit edilen seccade halının bordüründe “çınarlı su”, “çomak su”, “çiçekli su” motifleri yer almıştır. Zemini çengelli su ile çevrelenmiş, tek mihraplı ve ayaklık kısmında iç su motifi kullanılmıştır. Zemin ortasında sıralı zambak motifinin kenarlarında “gülsaçtı” motifi kullanılmıştır. (Bilgi Formu 15)

Potinli Su

Çınarlı Su

Kara Elma

Potinli Su

Çınarlı Su

Yuntdağı Karakeçili Yörüklerinin dokudukları seccadelerde diğer seccadelerdeki “çınarlı su”, “çiçekli su”, “çomaklı su” ve “aladirek (sıçandışi)” motiflerinden başka “kazan kulpu” motifi bulunmaktadır. Zeminde saksıda lale motifleri, çengelli su ve iç su motifleri yerleştirilmiştir. (Bilgi Formu 17)

Kazan Kulpu Veya Çengelli Su

Yuntdağ köylerinden Seklik ve İsmaili köylerinde tespit edilen 23 adet halı üzerinde ana motif sülük motifi ve halılara sülüklü halı ismi verilmektedir. Sülük motifine tabaklı gül ismi de verilmektedir. Bu motifler halı zemininde 1, 2, 4, 6 ve 8 adet tekrar edilerek yerleştirilmiştir. Motifler kare düzen içinde veya birbirini takip edecek şekilde zemine yerleştirilmiştir. Sülük veya tabak denilen motiflerin çevresinde farklı motifler de kullanılmıştır.

Kare Düzen İçindeki Sülük veya Tabaklı Gül

Zemine Tekrar Edilerek Yerleştirilen Sülük veya Tabaklı Gül Motifleri

Bu halıların bordürlerinde farklı motifler bulunmakta ve bordür sayıları da değişmektedir. Yirmi üç halının üçünde üç kalın ve üç ince bordür yapılarak geniş bordür oluşturulmuştur. On altı halıda ise, iki ince bir kalın bordür, iki halıda iki ince iki kalın; iki halıda ise, iki ince üç kalın bordür yer almaktadır. Bordürlerde en çok kullanılan motif ve sülüklü halılarda tespit ettiğimiz kescene (kestane) yaprağıdır. Diğer bordür motifleri Bergama halılarında bulunan; Çiçekli su, çınar su, boncuk, ala direk, elmalı su (filizli su), kazan kulpu (çengelli su) ve isimleri tespit edilemeyen ince sulardır (Bilgi Formu 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84 ve 85). Bu halıların bazılarının toprakçalık kısmında dokuyucunun imi olan ve nazardan korumak için kilim örgüsü üzerine ilmek atarak nazar motifleri yapılmıştır.

Kescene (Kestane) Yapağı

Çiçekli Su

Elmalı (Filizli Su)

Çınarlı Su

Muska

Sığır Sidiği (Eğri Çubuk)

Toprakçalıktaki Nazar (Göz)
Motifi

Çarkıfelek

Yunt Dağındaki köylerde tespit edilen bir halı türü de develi halılarıdır. Develi halıların bordüründe “develi su”, “elmalı su”, “çengelli su”, orta göbek motifinin çevresinde ise “çomaklı su” motifi yer almaktadır.

Develi Su

Elmalı Su

Çengelli Su

Çomaklı Su

İncelenen dört develi halı örneğinde (Bilgi Formu 39, 40, 41, 42) bordürler aynı, zeminlerdeki motifler farklıdır. Develi halıları çift mihraplı ve mihraplar iç içe altıgen şeklinde iki kısımdan oluşmaktadır. Halının orta göbek kısmında yani mihrapların içinde üç halıda tabaklı gül motifi, bir halıda ise çınar yaprağı konulmuştur. Bu motiflerin çevresi çomaklı su ile çevrelenmiştir. Orta kısmın dört tarafında ve tam ortada kullanılan tabaklı gül veya çınar yaprağı motifleri yer almıştır. İç içe yerleşen mihrapların çevrelerinde yıkkın motifi, basamaklı veya düz direkler bulunmakta, iki mihrap arasında ise elma veya tabaklı gül motifleri sıralanmaktadır. Mihrapların ucunda koçboynuzu motifleri bulunmaktadır. 3 halıda mihrapların dört tarafındaki zemin boşluğuna çınar yaprağı motifleri, 1 halıda ise dört adet yıldız motifi eşkenar dörtgen oluşturacak biçimde yerleştirilmiştir.

Çınar Yaprığı

Çınar Yaprığı

Çınar Yaprığı

Koçboynuzu Motifleri

Çınar Yaprığı

Yunt dağı köylerinde tespit edilen diğer seccade ve taban halılarında yoğun olarak çift mihrap kullanılmıştır. Halılardaki motif isimleri çoğunlukla kaynak kişilerden öğrenilmiştir. Camilerdeki halıların incelenmesinde de daha önce halı dokumuş olan kadınlardan motif isimleri alınmıştır. Yukarıda açıklanan halılardaki motiflerden başka diğer seccade ve taban halılarında kullanılan motifler şöyledir;

Tabaklı Gül

Elma

Yaprak

İsimsiz

Çınar Yaprığı

Yıldız

İsimsiz

Peksimet

Çınar

Çınarlı Su

Kestane Yapağı

Tarak

İsimsiz

İsimsiz

Taraklı Su

Gül

Yaprak

Elma

Kestane Yapağı

İsimsiz

Tabaklı Gül

İsimsiz

İsimsiz

Gül

Göz

Elmalı Su

İsimsiz

Bergama halılarında yoğun olarak geometrik ve bitkisel bezemelerin kullanıldığı görülmektedir. Figürlü ve nesneli bezeme ismi verilmiş olsa da sembolik bezeme tarzında anlam yüklü (tabaklı, develı su, elma, boncuk vb.) motiflerin kullanıldığı ancak figürlü bezeme kuş, nesneli bezeme ibrik motiflerinin işlendiği seccadeler de tespit edilmiştir. (Bilgi Formu 19-26)

Kuş Motifi

Lale ve Kuş

Kuş

İbrik Motifi

Türkmenlerin anlam yüklediği hayvanlardan olan koçların uzuvları motif olarak kullanılmıştır. Yunt dağında çok eski halı seccadede koç başı ve koç boynuzu motifleri tespit edilmiştir. Ayrıca Selçuklu eserlerinde bulunan çengel (zencirek) motifi halı seccade de kullanılmıştır (Bilgi Formu 32).

Koç Boynuzu

Koç Başı

Çiçek, Su ve Çengel

Bergama yöresinde halı tekniği ile yapılan heybe ve torbalardaki motiflerde taban halı, seccade ve namazladaki motiflerle benzerlik gösterdiği görülür. Dokuyucular tezgâhta bulunan tel sayısına göre motifleri seçtiklerini belirtmişlerdir. (Bilgi Formu 87-94)

Çengel Su

Çınarlı Su

Çengel

Kestane Yapağı

Tırnak

Kel Başı

Bergama yöresinde yapılan alan çalışmasında farklı özellikler taşıyan 94 halı üzerinde farklı motifler belirlenmiştir. İncelenen Bergama halılarında isimleri tespit edilen 85 motif tespit edilmiştir. Bu motifler geometrik, bitkisel, figürlü, yazılı, nesnel ve sembolik bezemelerden oluşmaktadır. Bezeme özelliklerine göre;

Geometrik bezemeler, geometri ölçülerine ve kurallarına uyularak stilize edilmiş motiflerden oluşmaktadır. Aslında geometri, stilizede bazı durumlarda yöntem olarak kullanılırken, geometrize ediş kesinlikle stilizeyi barındırmaz. Stilize biçimin ana karakterini bozmadan yalınlaştırma yaparken geometri daha çok bir soyutlamaya yönelik ve kendi yapısı içinde soyuta yönelmektedir. Doğadaki en temel geometrik biçimler ise üçgen, kare ve dairedir. Bu nedenle geometrik denilen diğer formlar bu üç temel birimin eklenilip çıkarılmasıyla oluşturulmuştur. Geometrik formlar temelde kapalı yapı gösterebilirler de, yan yana getirildiğinde karmaşık, soyut ya da düzensizlik oluşturmakta ve tarih boyunca yüklendikleri anlamlar gereği soyut kavramlara da işaret etmektedirler (Alp, 1998: 24-25). Bergama halılarında motiflerin yapısı geometrik düzen biçimindedir. Kare, üçgen altıgen ve sekizgen düzen içinde motifler yerleştirilmiştir.

Bitkisel bezemeler; çeşitli bitkilerin dal, sap, meyve, tohum, çiçek, vb. işlendiği bezemelerdir. Halılarda yoğun kullanılan bezemelerdendir. Bergama halılarındaki bitkisel bezemeler: kara elma, tatlı elma, kırca elma, ak elma, elma, elma suyu, sap, saksıda çiçek, yaprak çiçek suyu, çınarlı su, hayat ağacı, acı elma su, çınarlı, çiçek su, gülsaçtı, zambak, lale, tabaklı gül, gül su, çınar yaprağı, asma yaprağı, sarı çiçek, yapraklı su, kestane yaprağı, çiçek, yaprak ve dallı halıdır.

Figürlü bezemeler; insan ve insan uzuv figürleri, hayvan ve hayvan uzuv figürleri olarak dört grupta incelenir (Akpınarlı ve Üner 2017: 633). Bergama halılarındaki figüratif bezemeler; sığır dili, gaga, göz, sığır sidiği, köpek daşağı, kuş, deve tabanı, koçboynuzu, koç başı, sülük, kelebek, tırnaklı su, develi su,

Sembolik (soyut) bezemeler; yaşanan olay olgu ve çevrede bulunan çeşitli unsurlardan yararlanarak bireylerin duygu ve düşüncelerine dayalı çeşitli anlamların yüklendiği bezemelerdir. Tokuç, yıkkın, karagöz, saç bağı, yaşıl, ala direk, çitme suyu, çomak suyu, sarı çatma, iç su, nazarlık, muska, çubuk su, eğri çubuk, peksimet, yıldız, zencirek, karasu, gelin nazarı, çarkifelek, kelbaşı, karasu yaprağı ve elması

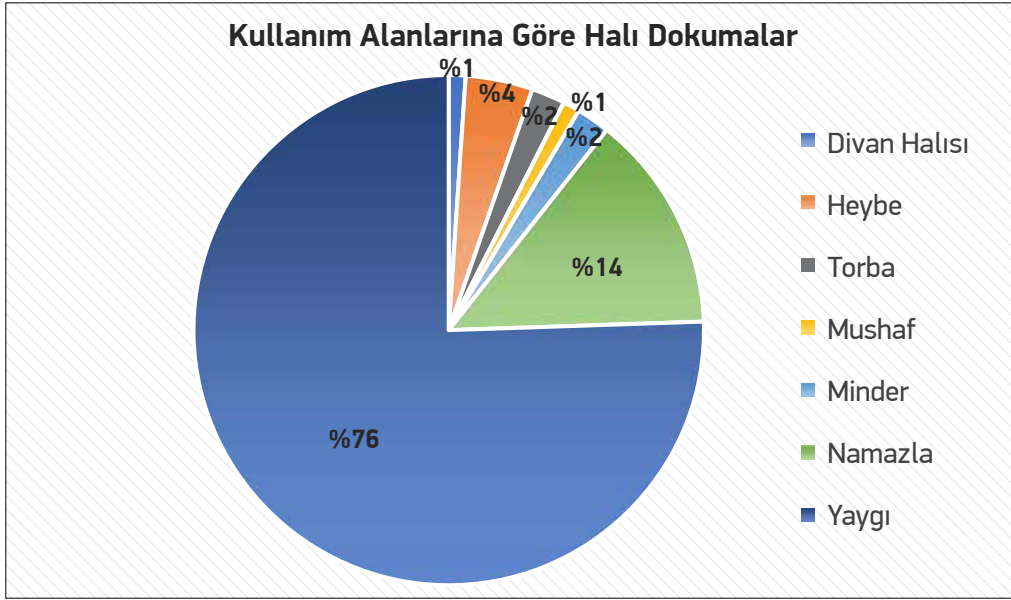
Nesneli bezemeler; çevremizde bulunan her çeşit nesnenin motiflere yansımalarıdır. Bergama halılarındaki nesneli bezemeler; boncuk, boncuk su, çanak çömlek, ok, çapa, potinli su, mekikli su, mihrap, kazan kulpu, çengel, çengel su, muska, tarak, taraklı su.

Yazılı bezemeler; çeşitli özellikteki harf ve rakamlardan oluşan bezemelerdir. Bergama halılarında yapan ve ölümlük için yapılan kişi isimleri ve halının yapılış tarihlerini belirten motifler tespit edilmiştir. (Bilgi Formu 19, 54, 83, 92)

İncelenen halıların bordürlerinde en çok kullanılan motif boncuk ve boncuklu su motifleridir. Bunu sırasıyla sığır sidiği, çengelli su, çınar yaprağı ve kestane yaprağıdır. Zeminde en çok kullanılan motif; tabaklı gül veya sülük, yıldız, çeşitli elma motifleri, yıkkın, gaga ve mihraptır.

III.2.6. Bergama Halılarının Kullanım Alanları

Batı Anadolu’da tarih boyunca önemli bir dokumacılık merkezi olan Bergama’da halı dokumalar, burada yaşayan insanların yaşam biçimine bağlı olarak farklı kullanım alanlarına sahip olmuştur. Bekir Deniz, Kozak yöresinde halı dokumaların eskiden daha çok “namazlık, yer sergisi, torba ve heybe” olarak dokunduğunu, 1997 yılı itibarıyla bölgede yalnızca “seccade, heybe ve torba” dokunduğunu belirtir (Deniz, 1997: 30).

Alanda yapmış olduğumuz çalışma esnasında, bölgede halı dokumaların genellikle yaygı olarak kullanıldığı görülmüştür. Yer yaygısının dışında, namazla, divan halısı, heybe, torba, mushaf ve sandalye minderi olarak halı dokumalar da tespit edilmiştir. Çalışmamızda incelemeye aldığımız farklı kullanım alanlarına sahip halı dokumalar: 1 divan halısı, 4 heybe (biri at heybesi, ikisi tohum heybesi), 2 torba, 1 Kur'an-ı Kerim mushafı, 2 minder, 13 namazla, 71 yaygı (42 seccade, 29 taban halısı) şeklinde gruplandırılmıştır. Kullanım alanlarına ilişkin bilgi her halı dokuma için oluşturulmuş bilgi formlarında yer almaktadır.

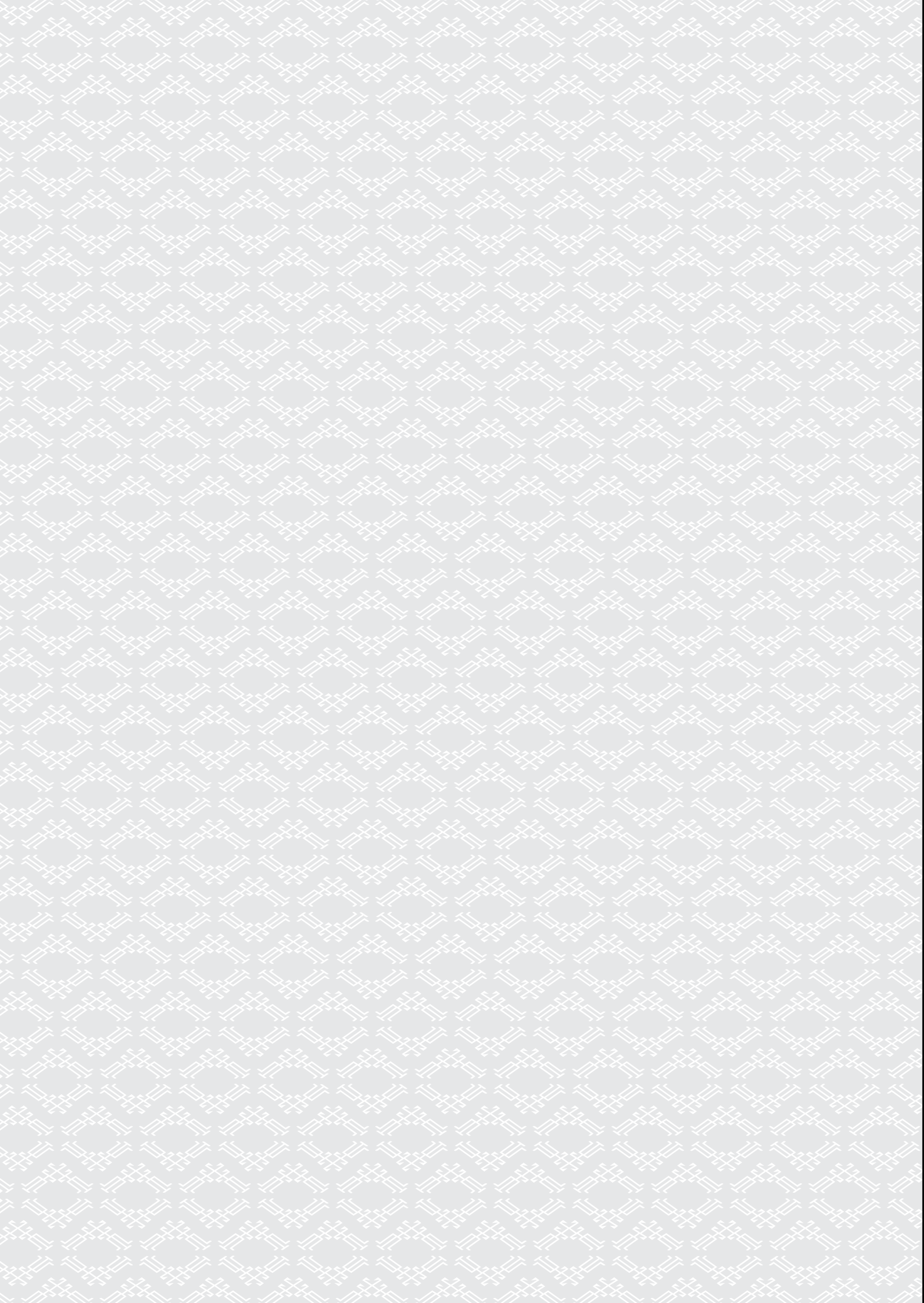
Seklik Köyünde Kullanılan Heybe Örneği

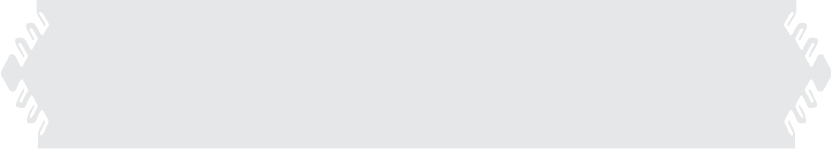

Kozak Yaylasında Kullanılan Tohum Heybesi Örneği

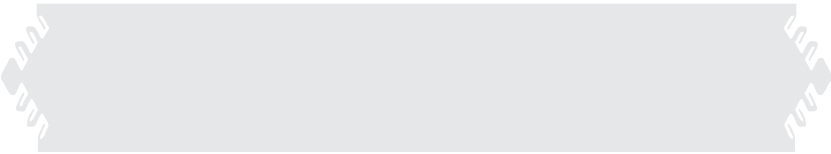
Kozak Yaylasında Kullanılan Torba Örneği

IV. BERGAMA HALI KATALOĞU

IV.1. Bergama Halılarının Bilgi Formları

Örnek No	1
Kaynak	Samanlık Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Kız Bergama seccade
Bulunduğu Yer	Samanlık Köyü
Boy	119 cm
En	96,5 cm
Bordür genişliği	5 cm
Saçak Boyu	-
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	15 cm
Kalitesi	45x56
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı, turuncu
Kullanılan Motifler	Tatlı elma, acı elma, kırıcı elma, boncuk, tokuç, yıkkın, karagöz, siğir dili, gaga, çanak çömlek, saç bağı, yaşıl, ok, ala direk, çitme suyu.
Notlar	Yörede gelin halısı olarak dokunan Kız Bergama halılarının toprakçalığına uzun renkli yapığı ile saçak yapılmaktadır.

Örnek No	2
Kaynak	Samanlık Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Kız Bergama seccade
Bulunduğu Yer	Samanlık Köyü
Boy	138 cm
En	104 cm
Bordür genişliği	6 cm
Saçak Boyu	-
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	9 cm
Kalitesi	38x45
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı
Kullanılan Motifler	Tatlı elma, acı elma, kırı elma, boncuk, tokuç, yıkkın, karagöz, siğir dili, gaga, çanak çömlek, saç bağı, yaşıl, ok, ala direk, çitme suyu.
Notlar	Halının toprakçalığı ve saçığı yıpranmıştır.

Örnek No	3
Kaynak	Samanlık Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Kız Bergama seccade
Bulunduğu Yer	Samanlık Köyü
Boy	133 cm
En	96 cm
Bordür genişliği	5 cm
Saçak Boyu	5 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	8 cm
Kalitesi	42x46
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı
Kullanılan Motifler	Tatlı elma, acı elma, kırı elma, boncuk, tokuç, yıkkın, karagöz, sığır dili, gaga, çanak çömlek, saç bağı, yaşıl, ok, ala direk, çitme suyu.
Notlar	Saçakları örülüdür.

Örnek No	4
Kaynak	Samanlık Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Kız Bergama seccade
Bulunduğu Yer	Samanlık Köyü
Boy	127 cm
En	85 cm
Bordür genişliği	9 cm
Saçak Boyu	6 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	7 cm
Kalitesi	42x46
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı
Kullanılan Motifler	Tatlı elma, acı elma, kırı elma, boncuk, tokuç, yıkın, karagöz, siğir dili, gaga, çanak çömlek, yaşıl, ok, ala direk, çitme suyu.
Notlar	Toprakçalığı iki renk olarak dokunmuş, saçakları örülüdür.

Örnek No	5
Kaynak	Samanlık Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Kız Bergama seccade
Bulunduğu Yer	Samanlık Köyü
Boy	164 cm
En	103 cm
Bordür genişliği	6 cm
Saçak Boyu	3 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	9 cm
Kalitesi	42x46
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı, sarı
Kullanılan Motifler	Tatlı elma, acı elma, kırıcı elma, boncuk, tokuç, yıkkın, karagöz, sığır dili, gaga, çanak çömlek, yaşıl, ok, ala direk, çitme suyu.

Örnek No	6
Kaynak	Samanlık Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Kız Bergama seccade
Bulunduğu Yer	Samanlık Köyü
Boy	152 cm
En	100 cm
Bordür genişliği	4 cm
Saçak Boyu	4 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	12 cm
Kalitesi	42x46
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı, sarı
Kullanılan Motifler	Tatlı elma, acı elma, kırı elma, boncuk, tokuç, yıkın, karagöz, siğir dili, gaga, çanak çömlek, saç bağı, yaşıl, ok, ala direk, çitme suyu.
Notlar	Saçakları yıpranmıştır.

Örnek No	7
Kaynak	Samanlık Köyü Camii
Kullanım Alanı	Namazla
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Kız Bergama küçük oda namazla
Bulunduğu Yer	Samanlık Köyü
Boy	102 cm
En	79 cm
Bordür genişliği	6 cm
Saçak Boyu	8 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	6 cm
Kalitesi	38x45
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı, sarı
Kullanılan Motifler	Tatlı elma, acı elma, kırı elma, boncuk, tokuç, yıkın, karagöz, siğir dili, gaga, çanak çömlek, saç bağı, yaşıl, ok, ala direk, çitme suyu.

Örnek No	8
Kaynak	Minüre Ezgi
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	21. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Kız Bergama seccade
Bulunduğu Yer	Çağlayan Köyü
Boy	120,5 cm
En	213 cm
Bordür genişliği	8 cm
Saçak Boyu	6 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	9 cm
Kalitesi	42x46
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı
Kullanılan Motifler	Boncuk, çapa, çanak-çömlek, akli elma, siğir dili, gaga, yıkkın, kara elma, tatlı elma, kırı elma, saç bağı, karagöz, sap, yaşıll.
Notlar	Kaynak kişi, bir halıyı iki kişi 13 günde dokuduğunu belirtmiştir.

Örnek No	9
Kaynak	Sıdıka Konuk
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	21.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Kız Bergama seccade
Bulunduğu Yer	Yukarıbey Köyü (Kozak)
Boy	167 cm
En	106 cm
Bordür genişliği	6 cm
Saçak Boyu	5,5 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	12 cm
Kalitesi	45x56
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı
Kullanılan Motifler	Tatlı elma, acı elma, saksıda çiçek, yıkkın, boncuk, çanak çömlek, sığır sidiği, çapa.
Notlar	Diğer kız Bergama halılarının motifleri bakımından farklı bir özellik gösterir. Orta göbekte saksıda çiçek (karanfil) bulunur.

Örnek No	10
Kaynak	Samanlık Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Kız Bergama seccade
Bulunduğu Yer	Samanlık Köyü
Boy	130 cm
En	92 cm
Bordür genişliği	5 cm
Saçak Boyu	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	5 cm
Kalitesi	42x46
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı
Kullanılan Motifler	Tatlı elma, acı elma, kırı elma, boncuk, tokuç, yıkın, karagöz, sığır dili, gaga, çanak çömlek, ala direk, çitme suyu.
Notlar	Diğer kız Bergama halılarının motifleri bakımından farklı bir özellik gösterir. Orta göbeğe kara elmalar bulunur.

Örnek No	11
Kaynak	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	20.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yağcıbedir Halısı Oğlan Tarafı Seccade
Bulunduğu Yer	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Boy	153 cm
En	91 cm
Bordür genişliği	11 cm
Saçak Boyu	5 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	7,5 cm
Kalitesi	26x32
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı, siyah
Kullanılan Motifler	Boncuk, çomak suyu, yaprak çiçek suyu, acı elma, gaga, ak elma, direk, karasu yaprağı ve elması, çınarlı su.

Örnek No	12
Kaynak	Samanlık Köyü Camii
Kullanım Alanı	Namazla
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Sarı Namazla
Bulunduğu Yer	Samanlık Köyü
Boy	131 cm
En	78 cm
Bordür genişliği	18 cm
Saçak Boyu	3 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	6 cm
Kalitesi	35x40
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı, sarı
Kullanılan Motifler	Karasuyun yaprağı ve elması, potinli su, direk, elma, sarı çatma, gaga.

Örnek No	13
Kaynak	Sıdika Konuk
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	21.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Erkek Bergama seccade
Bulunduğu Yer	Yukarıbey Köyü (Kozak)
Boy	120 cm
En	90 cm
Bordür genişliği	6 cm
Saçak Boyu	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	6 cm
Kalitesi	36x46
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı
Kullanılan Motifler	Hayat ağacı, boncuk suyu, acı elma suyu.
Notlar	Asiye Çam'a düğün hediyesidir.

Örnek No	14
Kaynak	Samanlık Köyü Camii
Kullanım Alanı	Namazla
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Mihraplı namazla
Bulunduğu Yer	Samanlık Köyü
Boy	96 cm
En	84 cm
Bordür genişliği	16 cm
Saçak Boyu	6 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	8 cm
Kalitesi	31x37
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı, mavi, ispiro (mor), pembe, yeşil, toprak rengi
Kullanılan Motifler	Çomaklı su, karasu yaprağı ve elması, kara elma, tatlı elma, köpek daşağı, boncuk

Örnek No	15
Kaynak	Perihan Solmaz
Kullanım Alanı	Namazla
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Namazla
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	165 cm
En	94 cm
Bordür genişliği	7 cm
Saçak Boyu	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	8 cm
Kalitesi	45x56
Kullanılan Renkler	Lacivert, siyah, kırmızı, beyaz, bordo, yeşil, mavi, beyaz, pembe, turuncu, ispirto (mor)
Kullanılan Motifler	Çomak su, boncuk, iç suyu, çınarlı, mekik suyu, çiçek suyu, gülsaçtı, zambak.
Notlar	40 yıllık olan bu halının benzeri Seklik Camii'nde bulunmaktadır.

Örnek No	16
Kaynak	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Kullanım Alanı	Namazla
İnceleme Tarihi	20.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Namazla
Bulunduğu Yer	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Boy	121 cm
En	69 cm
Bordür genişliği	5 cm
Saçak Boyu	2 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	-
Kalitesi	38x45
Kullanılan Renkler	Lacivert, toprak rengi, turuncu, kırmızı, beyaz, yeşil, sarı
Kullanılan Motifler	Mihrap, hayat ağacı

Örnek No	17
Kaynak	Saliha Ulutan
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy (1960 öncesi)
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	156 cm
En	97 cm
Bordür genişliği	10 cm
Saçak Boyu	20 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	5 cm
Kalitesi	27x35
Kullanılan Renkler	Mavi, sarı, yeşil, toprak rengi, beyaz, kırmızı
Kullanılan Motifler	Boncuk suyu, kazan kulpu, çomak suyu, çınarlı, gaga, hayat ağacı, lale
Notlar	Yazılı bezeme TSE. Örselli'de açılan kooperatif vasıtasıyla Seklik köyünde dokunmuştur.

Örnek No	18
Kaynak	Seklik Köyü Camii
Kullanım Alanı	Namazla
İnceleme Tarihi	23-07-2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Namazla
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	128 cm
En	83 cm
Bordür genişliği	11 cm
Saçak Boyu	9 / 3 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	7 cm
Kalitesi	38x45
Kullanılan Renkler	Bordo, yeşil, kırmızı, beyaz, siyah, pembe, sarı, toprak rengi
Kullanılan Motifler	Hayat ağacı, çomak suyu, çiçek suyu, mihrap
Notlar	Yıpranmış olan halının yıkama esnasında renkleri birbirini boyamıştır.

Örnek No	19
Kaynak	İsmaili Köyü Reyhan Altıok
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	173 cm
En	87 cm
Bordür genişliği	14,5 cm
Saçak Boyu	3 / 9 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	10 cm
Kalitesi	35x40
Kullanılan Renkler	Yeşil, bordo, kırmızı, turuncu, mavi, beyaz, ispiro (mor) rengi, siyah.
Kullanılan Motifler	Kuş motifi, yazılı bezeme, nazarlık göz, boncuk suyu, çiçek suyu, çengel suyu, mihrap, gaga, muska, lale.
Notlar	Toprakçalıkta halı dokuma tekniğiyle 27.3.1962 şeklinde yazılı bezeme ve nazarlık yapılmış. İsmaili Köyünün muhtarının nenesinden kalmış. Toprakçalığının üzerine halı dokuma tekniğiyle karagöz (göz) motiflerinin dokunması, yöre halkının nazardan korunmak amacıyla yaptığı bir uygulamadır.

Örnek No	20
Kaynak	Seklik Köyü Camii
Kullanım Alanı	Namazla
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Namazla
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	126 cm
En	82 cm
Bordür genişliği	7-18 cm
Saçak Boyu	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	5 cm
Kalitesi	45x56
Kullanılan Renkler	Toprak rengi, bordo, açık mavi, sarı, siyah, turuncu, beyaz, açık ve koyu yeşil, pembe, ispiro (mor) rengi.
Kullanılan Motifler	Elma suyu, boncuk, çubuk su, zambak, tabaklı gül, eğri çubuk.

Örnek No	21
Kaynak	Seklik Köyü Camii
Kullanım Alanı	Namazla
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Namazla
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	114 cm
En	78 cm
Bordür genişliği	19 cm
Saçak Boyu	2 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	4 cm
Kalitesi	38x45
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turuncu, ispiro (mor) rengi, beyaz, yeşil.
Kullanılan Motifler	Taraklı su, boncuk, çengel su, mihrap, çapa, elma, gülsaçtı, tabaklı gül.
Notlar	Toprakçalığı ve saçakları yıpranmıştır.

Örnek No	22
Kaynak	Seklik Köyü Camii
Kullanım Alanı	Namazla
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Namazla
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	140 cm
En	93 cm
Bordür genişliği	21 cm
Saçak Boyu	8 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	6 cm
Kalitesi	42x46
Kullanılan Renkler	Bordo, koyu yeşil, beyaz, pembe, gri, kırmızı, siyah, ispirto (mor) rengi.
Kullanılan Motifler	Çengelli su, gül su, tırnaklı su, boncuk, zambak, gülsaçtı, gaga, mihrap.
Notlar	Toprakçalığında "Ahmet Ali Gürcan" adı yazılı bezeme olarak dokunmuştur. Yöre halkı tarafından, halının 100 yıldan eski bir dönemde, Fadime Nene tarafından dokunduğu tahmin ediliyor.

Örnek No	23
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	162 cm
En	85 cm
Bordür genişliği	22 cm
Saçak Boyu	3 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	3 cm
Kalitesi	30x36
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, turuncu, mavi, beyaz, siyah, pembe.
Kullanılan Motifler	Çengelli su, çınarlı su, lale, tokuç, mihrap.

Örnek No	24
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	155 cm
En	85 cm
Bordür genişliği	19 cm
Saçak Boyu	9 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	11 cm
Kalitesi	26x32
Kullanılan Renkler	Turuncu, sarı, mavi, ispiro (mor) rengi, pembe, beyaz, yeşil.
Kullanılan Motifler	Boncuk, elmalı su, devetabanı, lale, gaga, mihrap, tabaklı gül, gülsaçtı.

Örnek No	25
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	155 cm
En	105 cm
Bordür genişliği	30 cm
Saçak Boyu	4 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	7 cm
Kalitesi	26x32
Kullanılan Renkler	Pembe, sarı, turuncu, mavi, beyaz, kırmızı.
Kullanılan Motifler	Boncuk, sığır sidiği, çınar yaprağı, peksimet, yıldız, mihrap, koçboynuzu.

Örnek No	26
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	130 cm
En	85 cm
Bordür genişliği	21 cm
Saçak Boyu	14 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	15 cm
Kalitesi	26x32
Kullanılan Renkler	İspirto (mor), pembe, mavi, yeşil, sarı, kırmızı, turkuaz, beyaz.
Kullanılan Motifler	Göz, boncuk, elmalı su, ibrik, mihrap, hayat ağacı, elma, peksimet, çanak çömlek.
Notlar	Toprakçalığının üzerine halı dokuma tekniğiyle karagöz (göz) motiflerinin dokunması, yöre halkının nazardan korunmak amacıyla yaptığı bir uygulamadır.

Örnek No	27
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	180 cm
En	105 cm
Bordür genişliği	25 cm
Saçak Boyu	-
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	5 cm
Kalitesi	35x40
Kullanılan Renkler	Turkuaz, pembe, yeşil, mavi, beyaz, sarı, turuncu.
Kullanılan Motifler	Çınarlı su, boncuk, elma, mihrap, yıldız, karasuyun yaprağı ve elması, gaga.
Notlar	Saçakları yıpranmıştır.

Örnek No	28
Kaynak	Atçılar Köyü Camii
Kullanım Alanı	Namazla
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Namazla
Bulunduğu Yer	Atçılar Köyü
Boy	127 cm
En	73 cm
Bordür genişliği	15 cm
Saçak Boyu	9 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	2 cm
Kalitesi	25x32
Kullanılan Renkler	Yeşil, turuncu, beyaz, mavi, pembe, bordo, ispiro (mor) rengi.
Kullanılan Motifler	Boncuk su, elmalı su, peksimet, çınar yaprağı, elma, lale, karagöz.
Notlar	Dokuyan kişi dokuduğu halıya nazar değmemesi için elma suyu motifinin üzerine nazar imi koymuştur.

Örnek No	29
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Maldan Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	130 cm
En	75 cm
Bordür genişliği	18 cm
Saçak Boyu	15 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	6 cm
Kalitesi	26x32
Kullanılan Renkler	Yeşil, pembe, beyaz, ispiro (mor) rengi, turuncu, sarı, kırmızı, mavi.
Kullanılan Motifler	Boncuk, siğir sidiği, yıldız, elma, gaga.
Notlar	Yunt Dağı'nda her bölgede dokunan halılar, kendi adıyla anılmaktadır. Bu halı da Maldan'da dokunduğu için adıyla anılır.

Örnek No	30
Kaynak	Atçılar Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	Atçılar Köyü
Boy	175 cm
En	81 cm
Bordür genişliği	18 cm
Saçak Boyu	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	4 cm
Kalitesi	26x32
Kullanılan Renkler	Pembe, ispirto (mor) rengi, kırmızı, yeşil, turuncu, mavi, beyaz, bordo.
Kullanılan Motifler	Boncuk, siğir sidiği, yıldız, gülsaçtı, koçboynuzu, çınar yaprağı.

Örnek No	31
Kaynak	Seklik Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	180 cm
En	120 cm
Bordür genişliği	40 cm
Saçak Boyu	-
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	-
Kalitesi	25x32
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, gri, yeşil, beyaz.
Kullanılan Motifler	Tırnaklı su, karasu yaprağı ve elması, çınarlı su, elma, mihrap, gaga.
Notlar	Halı çok yıpranmıştır.

Örnek No	32
Kaynak	Seklik Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	165 cm
En	106,5 cm
Bordür genişliği	22 cm
Saçak Boyu	2 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	8 cm
Kalitesi	37x35
Kullanılan Renkler	Kırmızı, bordo, açık ve koyu mavi, koyu sarı, pembe, beyaz, turuncu, lacivert, gri, yeşil, toprak rengi.
Kullanılan Motifler	Koçboynuzu, tabaklı gül, çınar yaprağı, koçbaşı, zencirek, boncuk, kazan kulpu, lale.

Örnek No	33
Kaynak	Seklik Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	135 cm
En	70 cm
Bordür genişliği	10 cm
Saçak Boyu	5 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	4 cm
Kalitesi	38x40
Kullanılan Renkler	Kırmızı, koyu yeşil, mavi, lacivert, açık yeşil, beyaz, siyah.
Kullanılan Motifler	Elma, boncuk, tarak.

Örnek No	34
Kaynak	Ayşe Avcı
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	21. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Köşeli Taban Halısı
Bulunduğu Yer	Samanlık Köyü
Boy	274 cm
En	168 cm
Bordür genişliği	28 cm
Saçak Boyu	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	15 cm
Kalitesi	28x32
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı, turuncu, kahverengi.
Kullanılan Motifler	Koçboynuzu, makas, sarı çiçek, karasu yaprağı ve elması.

Örnek No	35
Kaynak	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	20.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Taban halısı
Bulunduğu Yer	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Boy	175 cm
En	135 cm
Bordür genişliği	7 cm
Saçak Boyu	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	3 cm
Kalitesi	37x35
Kullanılan Renkler	Açık ve koyu mavi, yavru ağzı, sarı, kırmızı, beyaz.
Kullanılan Motifler	Asma yaprağı, koçboynuzu, boncuk, elma, muska, çengel.

Örnek No	36
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	149 cm
En	102 cm
Bordür genişliği	30 cm
Saçak Boyu	2 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	9 cm
Kalitesi	26x32
Kullanılan Renkler	Sarı, mavi, kırmızı, beyaz, turuncu, turkuaz, yeşil, siyah.
Kullanılan Motifler	Boncuk, yıldız, lale, elma, yapraklı su, kestane yaprağı.
Notlar	Halıda, toprakçalığında yer yer yırtılmalar vardır.

Örnek No	37
Kaynak	Asiye Çam
Kullanım Alanı	Divan halısı
İnceleme Tarihi	21.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Divan halısı
Bulunduğu Yer	Yukarıbey Köyü (Kozak)
Boy	207 cm
En	98 cm
Bordür genişliği	-
Saçak Boyu	12 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	1 cm
Kalitesi	45x56
Kullanılan Renkler	Açık mavi, kırmızı, beyaz, siyah.
Kullanılan Motifler	Gelin nazarı (göz motifi).
Notlar	1971 yılında Çağlayan köyünde yaşayan Leyla Çağlayan, Arife Çam'a düğün hediyesi olarak dokumuştur.

Örnek No	38
Kaynak	Sıdika Konuk
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	21.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Taban halısı
Bulunduğu Yer	Yukarıbey Köyü (Kozak)
Boy	205 cm
En	142 cm
Bordür genişliği	6 cm
Saçak Boyu	2 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	9 cm
Kalitesi	45x56
Kullanılan Renkler	Açık ve koyu yeşil, açık ve koyu sarı, açık ve koyu mavi, ispiro (mor), kırmızı, beyaz.
Kullanılan Motifler	Bergama elmalısı, boncuk, taraklı su.
Notlar	Kilim örgüsü üzerine tarak motifi dokunmuştur. Yörede toprakçalının yeşiline yeryüzü üst tarafına gökyüzü denir. Açık mavi ile dokunur.

Örnek No	39
Kaynak	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	21.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Develi seccade
Bulunduğu Yer	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Boy	120 cm
En	90 cm
Bordür genişliği	6 cm
Saçak Boyu	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	4 cm
Kalitesi	35x42
Kullanılan Renkler	Açık koyu mavi, toprak rengi, beyaz, kırmızı, gri, açık ve koyu sarı, yeşil, turuncu.
Kullanılan Motifler	Koçboynuzu, yıkkın, develı su, boncuk, elma, lale, çapa, çengelli su, tabaklı gül, yıldız, çomak su.

Örnek No	40
Kaynak	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	21.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Develi seccade
Bulunduğu Yer	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Boy	120 cm
En	90 cm
Bordür genişliği	6 cm
Saçak Boyu	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	4 cm
Kalitesi	35x42
Kullanılan Renkler	Mavi, toprak rengi, beyaz, kırmızı, gri, açık ve koyu sarı, yeşil, turuncu.
Kullanılan Motifler	Çapa, koçboynuzu, develi su, elma, lale, çınar yaprağı, çengelli su, tabaklı gül, çomak su.

Örnek No	41
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Develi Taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	263 cm
En	179 cm
Bordür genişliği	43 cm
Saçak Boyu	15 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	3,5 cm
Kalitesi	27x35
Kullanılan Renkler	Bordo, kırmızı, sarı, beyaz, turuncu, yağ yeşili, pembe, ispirto (mor).
Kullanılan Motifler	Develi su, boncuk, çınar yaprağı, lale, elma, koçboynuzu, çengelli su, tabaklı gül, çomak su.

Örnek No	42
Kaynak	Fatma - Özgür Almaç (Seklik Köyü muhtarı)
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Develi taban halısı
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	275 cm
En	170 cm
Bordür genişliği	34 cm
Saçak Boyu	8 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	3 cm
Kalitesi	25x37
Kullanılan Renkler	Yeşil, bordo, toprak rengi, ispiroto (mor), açık ve koyu mavi, beyaz, pembe, turuncu, siyah.
Kullanılan Motifler	Boncuk, çengelli su, develi su, çınar yaprağı, elmalı su, tabaklı gül, çomak su.

Örnek No	43
Kaynak	Seklik Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	140 cm
En	120 cm
Bordür genişliği	30 cm
Saçak Boyu	-
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	-
Kalitesi	26x32
Kullanılan Renkler	Yeşil, kırmızı, toprak rengi, ispirto (mor) rengi.
Kullanılan Motifler	Karasu yaprağı ve elması, tabaklı gül, boncuk.
Notlar	Halı çok yıpranmıştır.

Örnek No	44
Kaynak	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	21.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Boy	135 cm
En	105 cm
Bordür genişliği	17 cm
Saçak Boyu	-
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	5 cm
Kalitesi	28x32
Kullanılan Renkler	Kırmızı, açık ve koyu sarı.
Kullanılan Motifler	Boncuk, sığır sidiği, çınar yaprağı, yıldız, göz, tabaklı gül, mihrap, gaga, köpek daşağı, koçboynuzu.
Notlar	Halının saçığı kumaşla kapatılmıştır. Toprakçalığının üzerine halı dokuma tekniğiyle karagöz (göz) motiflerinin dokunması, yöre halkının nazardan korunmak amacıyla yaptığı bir uygulamadır.

Örnek No	45
Kaynak	Seklik Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	125 cm
En	88 cm
Bordür genişliği	20,5 cm
Saçak Boyu	5 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	4 cm
Kalitesi	30x36
Kullanılan Renkler	Kırmızı, beyaz, turuncu, sarı.
Kullanılan Motifler	Çomak su, karasu yaprağı ve elması, tabaklı gül, koçboynuzu, tırnaklı su.

Örnek No	46
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	158 cm
En	82 cm
Bordür genişliği	20 cm
Saçak Boyu	13,5 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	1 cm
Kalitesi	25x32
Kullanılan Renkler	Bordo, sarı, turuncu, mavi, siyah, yeşil.
Kullanılan Motifler	Boncuk, siğir sidiği, elma, yıkkın, taraklı su, göz.
Notlar	Toprakçalığının üzerine halı dokuma tekniğiyle karagöz (göz) motiflerinin dokunması, yöre halkının nazardan korunmak amacıyla yaptığı bir uygulamadır.

Örnek No	47
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	145 cm
En	100 cm
Bordür genişliği	30 cm
Saçak Boyu	-
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	12 cm
Kalitesi	26x32
Kullanılan Renkler	Yeşil, kırmızı, turuncu, beyaz.
Kullanılan Motifler	Boncuk, sığır sidiği, elma, yıkkın, taraklı su, göz.
Notlar	Halı çok yıpranmıştır.

Örnek No	48
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı halı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	170 cm
En	100 cm
Bordür genişliği	25 cm
Saçak Boyu	12 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	11 cm
Kalitesi	28x32
Kullanılan Renkler	Yeşil, sarı, bordo, ispiro (mor) rengi, mavi, turuncu, beyaz, kahverengi.
Kullanılan Motifler	Boncuk, sığır sidiği, elma, yıkkın.

Örnek No	49
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	155 cm
En	80 cm
Bordür genişliği	19 cm
Saçak Boyu	6 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	8 cm
Kalitesi	28x32
Kullanılan Renkler	Turkuaz, turuncu, bordo, beyaz, yeşil, sarı, mavi, kahverengi.
Kullanılan Motifler	Elmalı su.

Örnek No	50
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	160 cm
En	85 cm
Bordür genişliği	16 cm
Saçak Boyu	10 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	6 cm
Kalitesi	26x32
Kullanılan Renkler	Turuncu, pembe, bordo, beyaz, yeşil, turkuaz.
Kullanılan Motifler	Karasu yaprağı ve elması.

Örnek No	51
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	146 cm
En	77 cm
Bordür genişliği	8,5 cm
Saçak Boyu	2 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	3 cm
Kalitesi	35x40
Kullanılan Renkler	Beyaz, kırmızı, sarı, turkuaz, turuncu, mavi.
Kullanılan Motifler	-

Örnek No	52
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	178 cm
En	81 cm
Bordür genişliği	11 cm
Saçak Boyu	3 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	5 cm
Kalitesi	38x40
Kullanılan Renkler	Bordo, mavi, beyaz, kırmızı, yeşil, turuncu, siyah, pembe, lacivert.
Kullanılan Motifler	Tabaklı gül, hayat ağacı, boncuk, sığır sidiği, koçboynuzu.

Örnek No	53
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Maldan Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	150 cm
En	70 cm
Bordür genişliği	18 cm
Saçak Boyu	5 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	6 cm
Kalitesi	38x40
Kullanılan Renkler	İspirto (mor) rengi, mavi, beyaz, yeşil, sarı, turuncu, kırmızı, bordo.
Kullanılan Motifler	Hayat ağacı, elma, boncuk, sığır sidiği, koçboynuzu.

Örnek No	54
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Taban halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	165 cm
En	101 cm
Bordür genişliği	16 cm
Saçak Boyu	12 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	8 cm
Kalitesi	35x42
Kullanılan Renkler	Yeşil, toprak rengi, turuncu, kırmızı, gri, siyah, bordo, beyaz.
Kullanılan Motifler	Çınar yaprağı, boncuk, karagöz, gaga, tırnaklı su, yıldız.
Notlar	Yazılı bezeme ile halının dokunma tarihi (1951) ve harfler (H-Ö) bulunmaktadır.

Örnek No	55
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	156 cm
En	80 cm
Bordür genişliği	19 cm
Saçak Boyu	2 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	12 cm
Kalitesi	35x42
Kullanılan Renkler	Sarı, turuncu, bordo, beyaz, mavi.
Kullanılan Motifler	Çınar yaprağı, boncuk, tabaklı gül, sığır sidiği, koçboynuzu, yapraklı su.

Örnek No	56
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	140 cm
En	100 cm
Bordür genişliği	22 cm
Saçak Boyu	-
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	6 cm
Kalitesi	35x42
Kullanılan Renkler	Kırmızı, sarı, turuncu, beyaz, mavi, turkuaz, yeşil.
Kullanılan Motifler	Boncuk, sığır sidiği, koçboynuzu, tabaklı gül, yıldız.
Notlar	Saçakları yıpranmıştır.

Örnek No	57
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	160 cm
En	145 cm
Bordür genişliği	20 cm
Saçak Boyu	5 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	7 cm
Kalitesi	28x32
Kullanılan Renkler	Pembe, beyaz, yeşil, turuncu, kırmızı, mavi, sarı, turkuaz.
Kullanılan Motifler	Boncuk, sığır sidiği, taraklı su, karagöz, yıldız, gaga, koçboynuzu.
Notlar	Halı çok yıpranmıştır.

Örnek No	58
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	160 cm
En	85 cm
Bordür genişliği	19 cm
Saçak Boyu	8 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	3 cm
Kalitesi	35x42
Kullanılan Renkler	Turuncu, pembe, beyaz, sarı, yeşil, mavi, kırmızı.
Kullanılan Motifler	-

Örnek No	59
Kaynak	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Kullanım Alanı	Namazla
İnceleme Tarihi	20.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Namazla
Bulunduğu Yer	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Boy	135 cm
En	75 cm
Bordür genişliği	9 cm
Saçak Boyu	5 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	4 cm
Kalitesi	25x37
Kullanılan Renkler	Mavi, toprak rengi, beyaz, kırmızı, gri, açık ve koyu sarı, yeşil.
Kullanılan Motifler	Çapa, koçboynuzu, boncuk, karagöz, elmalı su.
Notlar	Saçakları yıpranmıştır.

Örnek No	60
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Seccade
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	160 cm
En	100 cm
Bordür genişliği	24 cm
Saçak Boyu	-
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	3 cm
Kalitesi	35x40
Kullanılan Renkler	Turkuaz, pembe, sarı, beyaz, turuncu, yeşil.
Kullanılan Motifler	Boncuk, sığır sidiği, peksimet, yıldız.

Örnek No	61
Kaynak	Fatma-Özgür Almaç (Seklik Köyü Muhtarı)
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Taban halısı
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	275 cm
En	170 cm
Bordür genişliği	35 cm
Saçak Boyu	8 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	3 cm
Kalitesi	25x32
Kullanılan Renkler	Yeşil, bordo, toprak rengi, ispiroto (mor) rengi, açık ve koyu mavi, beyaz, pembe, turuncu, siyah.
Kullanılan Motifler	Boncuk, sığır sidiği, taraklı su, tabaklı gül, yıldız, çengel, karagöz.
Notlar	Toprakçalığının üzerine halı dokuma tekniğiyle karagöz (göz) motiflerinin dokunması, yöre halkının nazardan korunmak amacıyla yaptığı bir uygulamadır.

Örnek No	62
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Namazla
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Namazla
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	110 cm
En	79 cm
Bordür genişliği	15 cm
Saçak Boyu	12 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	13 cm
Kalitesi	25x32
Kullanılan Renkler	Pembe, yeşil, ispiro (mor), beyaz, mavi, sarı.
Kullanılan Motifler	Çomaklı su, karasuyun yaprağı ve elması, sülük.
Notlar	Saçakları ve toprakçalığı yıpranmıştır.

Örnek No	63
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Namazla
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Namazla
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	85 cm
En	70 cm
Bordür genişliği	14 cm
Saçak Boyu	15 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	13 cm
Kalitesi	25x32
Kullanılan Renkler	Yeşil, bordo, beyaz, sarı.
Kullanılan Motifler	Çomaklı su, karasuyun yaprağı ve elması, sülük, yıldız.

Örnek No	64
Kaynak	Ayşe Avcı
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	21. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Taban halısı
Bulunduğu Yer	Samanlık Köyü
Boy	284 cm
En	170 cm
Bordür genişliği	34 cm
Saçak Boyu	6 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	16 cm
Kalitesi	36x46
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı, turuncu, kahverengi.
Kullanılan Motifler	-

Örnek No	65
Kaynak	Perihan Solmaz
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Sülüklü Seccade
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	146 cm
En	105 cm
Bordür genişliği	20 cm
Saçak Boyu	5 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	3 cm
Kalitesi	36x46
Kullanılan Renkler	Mavi, toprak rengi, krem, sarı, lacivert, siyah.
Kullanılan Motifler	Boncuk, elma suyu, çınarlı su, sığır sidiği, sülük, kazan kulpu, göz.
Notlar	Toprakçalı üzerine halı dokuma tekniğiyle karagöz (göz) motiflerinin dokunması, yöre halkının nazardan korunmak amacıyla yaptığı bir uygulamadır. Örselli halısı kooperatif Seklik köyünde kadınlara dokutturmuş. Renkler doğal boya ile boyanmıştır.

Örnek No	66
Kaynak	Seklik Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Sülüklü Taban Halısı
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	217 cm
En	160 cm
Bordür genişliği	32 cm
Saçak Boyu	12 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	9 cm
Kalitesi	45x56
Kullanılan Renkler	Turuncu, kırmızı, beyaz, bordo, sarı, siyah, toprak rengi.
Kullanılan Motifler	Sülük, kestane yaprağı, çengel su, tabaklı gül.
Notlar	Halı çok yıpranmıştır.

Örnek No	67
Kaynak	İsmailli Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20.yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Taban halısı
Bulunduğu Yer	İsmailli Köyü
Boy	235 cm
En	158 cm
Bordür genişliği	30 cm
Saçak Boyu	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	9 cm
Kalitesi	30x36
Kullanılan Renkler	Turuncu, mavi, sarı, yeşil, beyaz, kırmızı, bordo.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, boncuk, sülük, siğir sidiği, tabaklı gül.

Örnek No	68
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı Taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	210 cm
En	175 cm
Bordür genişliği	37 cm
Saçak Boyu	5 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	10 cm
Kalitesi	30x36
Kullanılan Renkler	Turuncu, yeşil, mavi, bordo, kırmızı, beyaz, turuncu, pembe, sarı.
Kullanılan Motifler	Boncuk, kestane yaprağı, çarkıfelek, sülük, tabaklı gül.
Notlar	Halı çok yıpranmıştır.

Örnek No	69
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	275 cm
En	160 cm
Bordür genişliği	28 cm
Saçak Boyu	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	11 cm
Kalitesi	36x42
Kullanılan Renkler	Sarı, yeşil, mavi, kırmızı, turuncu, beyaz, pembe, ispirto (mor) rengi.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, sülük, tabaklı gül, boncuk, çengelli su, sığır sidiği.

Örnek No	70
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	270 cm
En	170 cm
Bordür genişliği	31 cm
Saçak Boyu	6 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	8 cm
Kalitesi	35x42
Kullanılan Renkler	Turuncu, mavi, yeşil, ispiro (mor) rengi, sarı, beyaz, kırmızı.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, sülük, tabaklı gül, boncuk, çarkıfelek, karagöz.
Notlar	Toprakçalığının üzerine halı dokuma tekniğiyle karagöz (göz) motiflerinin dokunması, yöre halkının nazardan korunmak amacıyla yaptığı bir uygulamadır.

Örnek No	71
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	245 cm
En	170 cm
Bordür genişliği	31 cm
Saçak Boyu	-
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	8 cm
Kalitesi	36x42
Kullanılan Renkler	Beyaz, kırmızı, yeşil, sarı, pembe.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, sülük, tabaklı gül, boncuk, çarkıfelek.
Notlar	Halı çok yıpranmıştır.

Örnek No	72
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	250 cm
En	150 cm
Bordür genişliği	29 cm
Saçak Boyu	9 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	12 cm
Kalitesi	31x37
Kullanılan Renkler	İspirto (mor) rengi, turuncu, sarı, mavi, yeşil, pembe, kırmızı, beyaz.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, sülük, tabaklı gül, boncuk, çengelli su, çarkıfelek.

Örnek No	73
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	240 cm
En	150 cm
Bordür genişliği	29 cm
Saçak Boyu	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	12 cm
Kalitesi	30x36
Kullanılan Renkler	Kırmızı, beyaz, sarı, turuncu, yeşil, ispiro (mor) rengi, mavi.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, sülük, tabaklı gül, boncuk, siğir sidiği, çengelli su.
Notlar	Camii kayıtlarında tarihi eser olarak kayıtlı.

Örnek No	74
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı Taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	215 cm
En	140 cm
Bordür genişliği	28 cm
Saçak Boyu	8 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	12 cm
Kalitesi	31x37
Kullanılan Renkler	Turkuaz, ispiroto (mor) rengi, kırmızı, yeşil, turuncu, beyaz, mavi, pembe.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, sülük, tabaklı gül, boncuk, sığır sidiği, çarkıfelek.

Örnek No	75
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı Taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	225 cm
En	130 cm
Bordür genişliği	25 cm
Saçak Boyu	11 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	10 cm
Kalitesi	27x35
Kullanılan Renkler	İspirto (mor) rengi, mavi, turkuaz, turuncu, beyaz, kırmızı, yeşil.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, sülük, tabaklı gül, boncuk, sığır sidiği, çarkıfelek.

Örnek No	76
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı taban halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	275 cm
En	160 cm
Bordür genişliği	28 cm
Saçak Boyu	9 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	12 cm
Kalitesi	31x37
Kullanılan Renkler	Kırmızı, turkuaz, turuncu, beyaz, pembe.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, sülük, tabaklı gül, boncuk, sıgır sidiği, çarkıfelek.
Notlar	Cami kayıtlarında tarihi eser olarak kayıtlıdır.

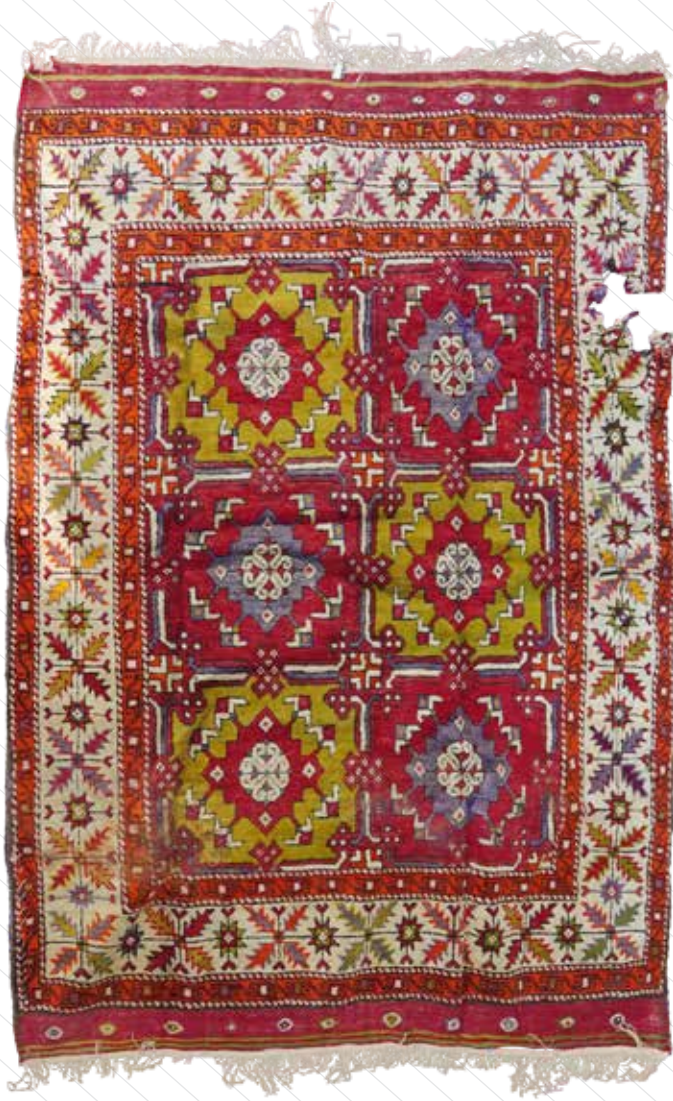
Örnek No	77
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı Taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	265 cm
En	165 cm
Bordür genişliği	31 cm
Saçak Boyu	8 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	12 cm
Kalitesi	31x37
Kullanılan Renkler	Mavi, kırmızı, beyaz, turuncu, pembe, yeşil.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, sülük, tabaklı gül, boncuk, çengelli su.

Örnek No	78
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı Taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	245 cm
En	155 cm
Bordür genişliği	26 cm
Saçak Boyu	8 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	11 cm
Kalitesi	31x37
Kullanılan Renkler	Pembe, kırmızı, turuncu, yeşil, mavi, beyaz, sarı.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, sülük, tabaklı gül, boncuk, sığır sidiği.

Örnek No	79
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı Taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	310 cm
En	170 cm
Bordür genişliği	33 cm
Saçak Boyu	6 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	7 cm
Kalitesi	38x45
Kullanılan Renkler	Pembe, ispiro (mor) rengi, beyaz, turuncu, yeşil, mavi, beyaz, sarı
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, karasu yaprağı ve elması, tırnaklı su, sülük, tabaklı gül.
Notlar	Yazılı Bezeme "S. 1.30.1950"

Örnek No	80
Kaynak	İsmailli Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı Halısı
Bulunduğu Yer	İsmailli Köyü
Boy	245 cm
En	160 cm
Bordür genişliği	27 cm
Saçak Boyu	11 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	13 cm
Kalitesi	27x35
Kullanılan Renkler	Kırmızı, yeşil, turuncu, mavi, beyaz, sarı, pembe.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, sülük, tabaklı gül, boncuk, çengelli su, çarkıfelek, karagöz.
Notlar	Toprakçalığı üzerine halı dokuma tekniğiyle karagöz (göz) motiflerinin dokunması, yöre halkının nazardan korunmak amacıyla yaptığı bir uygulamadır. Halı yıpranmış yer yer yırtılmalar mevcuttur.

Örnek No	81
Kaynak	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	20.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı Taban Halısı
Bulunduğu Yer	Bergama Belediyesi Halk Eğitim Merkezi Halı Dokuma Kursu
Boy	166 cm
En	94 cm
Bordür genişliği	14 cm
Saçak Boyu	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	4 cm
Kalitesi	36x46
Kullanılan Renkler	Lacivert, beyaz, kırmızı, yeşil, toprak rengi.
Kullanılan Motifler	Boncuk, sığır sidiği, çınarlı su, kazan kulbu, sülük.

Örnek No	82
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı Taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	321 cm
En	195 cm
Bordür genişliği	42 cm
Saçak Boyu	15 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	12,5 cm
Kalitesi	36x46
Kullanılan Renkler	Bordo, toprak rengi, yeşil, açık yeşil, kırmızı, mavi, sarı, beyaz.
Kullanılan Motifler	Tırnaklı su, karasuyun yaprağı ve elması, kestane yaprağı, sülük, tabaklı gül.

Örnek No	83
Kaynak	Reyhan Altok
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	19. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Sülüklü Taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	340 cm
En	168 cm
Bordür genişliği	30 cm
Saçak Boyu	8 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	14 cm
Kalitesi	35x42
Kullanılan Renkler	Bordo, sarı, mavi, beyaz, turuncu, beyaz, ispirto (mor) rengi, yağ yeşili.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, sülük, tabaklı gül, boncuk, karasuyun yaprağı ve elması, çarkıfelek.
Notlar	Toprakçalıkta "İmaret sene 1280." yazıyor. Devamındaki kelime okunmuyor. 157 yıllık bir halı.

Örnek No	84
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	301 cm
En	162,5 cm
Bordür genişliği	25 cm
Saçak Boyu	4 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	7 cm
Kalitesi	30x36
Kullanılan Renkler	Kestane yaprağı, çengelli su, sülük, tabaklı gül, boncuk, sığır sidiği, çarkifelek, göz.
Kullanılan Motifler	Kırmızı, sarı, turuncu, mavi, beyaz, yeşil, ispiro (mor).
Notlar	Toprakçalığının üzerine halı dokuma tekniğiyle karagöz (göz) motiflerinin dokunması, yöre halkının nazardan korunmak amacıyla yaptığı bir uygulamadır.

Örnek No	85
Kaynak	İsmaili Köyü Camii
Kullanım Alanı	Yaygı
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Yunt Dağı Taban Halısı
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	240 cm
En	160 cm
Bordür genişliği	28 cm
Saçak Boyu	6 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	13 cm
Kalitesi	35x42
Kullanılan Renkler	Yeşil, kırmızı, turuncu, sarı, beyaz, mavi, pembe.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, sülük, tabaklı gül, tırnaklı su, karasu yaprağı ve elması.

Örnek No	86
Kaynak	Asiye Çam
Kullanım Alanı	Heybe (Tohum heybesi)
İnceleme Tarihi	21.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Çamavlu Bölük halı
Bulunduğu Yer	Yukarıbey Köyü (Kozak)
Boy	140 cm
En	47 cm
Orta genişliği	46 cm
Kalitesi	25x32
Kullanılan Renkler	Yeşil, turuncu, beyaz, pembe, bordo, mavi, kırmızı, siyah Arka Renkler: Turuncu, yeşil, mavi, siyah, bordo, kırmızı.
Kullanılan Motifler	Çınarlı yaprak.
Notlar	Heybenin arka yüzü kilim dokumasıdır.

Örnek No	87
Kaynak	Asiye Çam
Kullanım Alanı	Kur'an-ı Kerim Mushafı
İnceleme Tarihi	21.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Çengelli torba
Bulunduğu Yer	Yukarıbey Köyü (Kozak)
Boy	30 cm
En	32 cm
Bordür genişliği	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	2 cm
Kalitesi	26x32
Kullanılan Renkler	Mavi, kırmızı, beyaz, siyah, sarı.
Kullanılan Motifler	Çengel, çengelli su, boncuk.
Notlar	Çift taraflı halı dokuma

Örnek No	88
Kaynak	Asiye Çam
Kullanım Alanı	Torba
İnceleme Tarihi	21.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Kestane (Kesdene) Torba
Bulunduğu Yer	Yukarıbey Köyü (Kozak)
Boy	46 cm
En	42 cm
Bordür genişliği	7 cm
Saçak Boyu	2 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	8 cm
Kalitesi	26x32
Kullanılan Renkler	Yeşil, beyaz, bordo, kırmızı.
Kullanılan Motifler	Kestane yaprağı, çengel, kel başı, tırnak.
Notlar	Torbanın üç tarafına yapılmış saçaklarda klaptan kullanılmış. Torba sapı, kazaziye tekniği ile yapılmış. Bu örgüye yörede örme denilmektedir.

Örnek No	89
Kaynak	Asiye Çam
Kullanım Alanı	Torba
İnceleme Tarihi	21.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Dallı torba
Bulunduğu Yer	Yukarıbey Köyü (Kozak)
Boy	45 cm
En	44 cm
Bordür genişliği	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	9 cm
Kalitesi	26x32
Kullanılan Renkler	Bordo, yeşil, sarı, pembe, lacivert, turunc.
Kullanılan Motifler	Dallı halı, tırnak suyu, elma.

Örnek No	90
Kaynak	Asiye Çam
Kullanım Alanı	Minder
İnceleme Tarihi	21.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Kız Bergama
Bulunduğu Yer	Yukarıbey Köyü (Kozak)
Boy	45 cm
En	44 cm
Bordür genişliği	9 cm
Saçak Boyu	7 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	3 cm
Kalitesi	25x32
Kullanılan Renkler	Bordo, yeşil, sarı, pembe, lacivert, turuncu.
Kullanılan Motifler	Tırnak suyu, ak elma, elma suyu.

Örnek No	91
Kaynak	Asiye Çam
Kullanım Alanı	Minder
İnceleme Tarihi	21.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Sandalye minder
Bulunduğu Yer	Yukarıbey Köyü (Kozak)
Boy	52 cm
En	52 cm
Bordür genişliği	2 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	1 cm
Kalitesi	25x32
Kullanılan Renkler	Kırmızı, beyaz, siyah.
Kullanılan Motifler	Tırnaklı su, boncuk, elma suyu.

Örnek No	92
Kaynak	Seklik Köyü
Kullanım Alanı	At Heybesi
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	At heybesi
Bulunduğu Yer	Seklik Köyü
Boy	129 cm tek kanat 42x41 ara parça 31x18
En	42 cm
Toprakçalık (Kilim Örgüsü) Boyu	10 cm
Kalitesi	25x32
Kullanılan Renkler	Yeşil, turuncu, toprak rengi, lacivert, sarı, krem, kırmızı, turkuaz, açık ve koyu mavi.
Kullanılan Motifler	Çiçek, yaprak
Notlar	1960'da dokunmuş. DP (Demokrat Parti) yazılı bezemesi bulunmaktadır.

Örnek No	93
Kaynak	Reyhan Altok
Kullanım Alanı	Heybe (Tohum Heybesi)
İnceleme Tarihi	23.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Halı heybe
Bulunduğu Yer	İsmaili Köyü
Boy	121 cm / Cep: 45 cm / İki Cep Arası: 34
En	48 cm İki Cep Arası Halının Eni: 32,5 Boyu: 24 cm
Kalitesi	35x40
Kullanılan Renkler	Bordo, kırmızı, mavi, turuncu, yeşil, beyaz, lacivert, ispirto (mor) rengi.
Kullanılan Motifler	Çiçek, yaprak

Örnek No	94
Kaynak	Ayşe Doğan
Kullanım Alanı	Heybe
İnceleme Tarihi	22.07.2020
Dokunduğu Dönem	20. yy
Dokumanın Yöresel İsmi	Aklı heybe
Bulunduğu Yer	Samanlık Köyü
Boy	120,5 cm
En	42 cm
İki cep arası	32 cm
Cep Boyu	43 cm
Kalitesi	-
Kullanılan Renkler	Lacivert, Beyaz, Kırmızı, Mavi
Kullanılan Motifler	Tatlı elma, Kelebek

Notlar Halının arkası görünmediğinden kalitesi ölçülemedi.

SONUÇ

“Çözümden Düşüme, Düşümden Motife Bergama Halıları” adlı bu çalışmada, Bergama’da geçmişten günümüze sürdürülen halı dokumacılığı ele alınmıştır. Bergama’da yapılan alan çalışmasında geleneğin günümüzdeki durumu tespit edilmiş ve bugün yalnız birkaç tezgâhta dokunan halıların yanında, bölgede yaşayan insanların asırlardır sürdürdüğü bu geleneğin somut mirası olan halılar evlerde, camilerde ve çeşitli atölyelerde incelenerek kayıt altına alınmıştır.

Bergama’da halı dokumacılığın sürdürüldüğü veya geçmişte oldukça canlı olduğu bölgeler, alanda yapmış olduğumuz derlemelerden elde ettiğimiz bilgiler ve gözlemlerimiz neticesinde, 2020 yılı itibarıyla Bergama merkez, Yağcıbedir, Kozak ve Yuntdağ bölgesi olarak belirlenmiştir. Bu bölgelerde; Kozak yaylasındaki Yukarıbey, Karaveliler ve Çamavlu mahalleleri/köyleri, Yağcıbedir Yörük köylerinden Samanlık ve Çağlayan mahalleleri/köyleri ile Yunt Dağı bölgesinde Seklik, İsmaili ve Atçılar mahalle/köyleri ziyaret edilmiştir. Saha çalışmasında halı dokumacılığını önceki yıllarda yapan ve halen yapmayı sürdüren halı dokuma geleneğini bilen kişilerle derlemeler gerçekleştirilmiştir.

Yörede yapılan saha çalışmasında kadınların dokumaya çok küçük yaşlarda başladıkları, dokumacılığı nenelerinden ve annelerinden öğrendikleri, sağlıkları elverdiği sürece dokuma işini yaptıkları, günümüzde gençlerin halı dokumacılığına ilgi göstermediği, saha çalışması yapılan köylerden Samanlık ve Çağlayan mahalleleri/köylerinde çok az sayıda kişinin dokuma geleneğini devam ettirdiği, bununla birlikte Bergama merkezde halı dokumacılığı kursunda ve Karaveliler mahallesi/köyünde ise kooperatifte kadınların halı dokudukları tespit edilmiştir.

Bergama merkez, Yağcıbedir, Kozak ve Yuntdağ bölgesinde alan araştırması esnasında 150 taneden fazla halı dokuma ürün tespit edilmiştir. Yapılan inceleme ve değerlendirme çalışmasının ardından birebir ve benzer örnekler dikkate alınarak, incelemeye 94 adet halı dokuma dahil edilmiştir. Bölgelere göre dağılımda, 94 halı dokumanın 8 tanesi Bergama

merkezden; 14 tanesi Yağcıbedir bölgesinden; 10 tanesi Kozak bölgesinden; 62 tanesi Yuntdağ bölgesinden elde edilmiştir.

İlk örnekleri 16. yüzyılda tespit edilen Bergama halılarının, alanda yapmış olduğumuz derlemeler esnasında kronolojik olarak belirli bir dağılıma sahip olduğu görülmüştür. 16-18. yüzyıl örneklerini alan araştırmalarında tespit etmek mümkün olmamıştır. Bununla birlikte incelediğimiz 94 halının 34 tanesinin 19. yüzyıla, 57 tanesinin 20. yüzyıla, 3 tanesinin ise 21. yüzyıla ait olduğu görülmüştür. 19. yüzyıla ait halıların Kozak ve Yuntdağ bölgesindeki köylerde ağırlıklı olarak bulunması, bu bölgenin nispeten ulaşım zorluğuna sahip yapısından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu bölgedeki halıların büyük bir çoğunluğu camilerde muhafaza edilmiştir. Özellikle Yuntdağ bölgesinde araştırma yapılırken, evlerde halı örnekleri bulamayışımız derlemeleri camilerde yapmamıza yol açmıştır. Bu sebeple çalışmamızda bu bölgeden elde ettiğimiz halı sayısı fazladır. 20. yüzyıla ait halı örnekleri bölge genelindeki mesken, cami ve kurslarda tespit edilirken, 21. yüzyıla ait örnekler halı dokumacılığının devam ettiği Samanlık ve Çağlayan köylerinde hali hazırda yeni dokunmuş halı örnekleridir. Halı dokuma tezgahlarının işlediği Samanlık ve Çağlayan köylerinde ise, dokunan halıların hızla alıcı bulması sebebiyle halı sayısı çalışmamızda az görünmektedir. Bunun bir diğer sebebi, benzer halı kompozisyonlarını çalışmamıza dahil etmeyişimizdir.

TSE standartlarına göre düğüm sayılarını esas alınarak Bergama halılarını değerlendirdiğimizde; 52 adet halının düğüm sayısının 800-1400 arasında olduğundan orta (dm²'de 1400-701) özellikte olduğu, 27 adet halının düğüm sayısının 1470-1710 arasında olduğundan ince (dm²'de 1850-1401) özellikte olduğu, 14 adet halının düğüm sayısının 1932-2520 arasında olduğundan ekstra ince (dm²'de 1850-1401) özellikte olduğu tespit edilmiştir. Bu tasnife göre; Bergama halıları yoğun olarak orta düğüm sıklığında halılardır. Ekstra ince düğüm sıklığında olan halıların yoğun olarak 20. yüzyılda dokunan kız Bergama halıları olduğu tespit edilmiştir.

Kozak, Yağcıbedir ve Yuntdağ köylerinde yapılan incelemeler sonucunda birbirinden farklı özellikler taşıyan 94 halı üzerinde yapılan detaylı inceleme sonucunda en çok yaygı türünde halı dokuma yapıldığı ve bunların da yoğun olarak seccade boyutunda oldukları tespit edilmiştir. Yer yaygısının dışında, namazla, divan halısı, heybe, torba, mushaf ve sandalye minderleri olarak halı dokumalar da tespit edilmiştir. Çalışmamızda incelemeye aldığımız farklı kullanım alanlarına sahip halı dokumalar: 1 divan halısı, 4 heybe (biri at heybesi, ikisi tohum heybesi), 2 torba, 1 Kur'an-ı Kerim mushafı, 2 minder, 13 namazla, 71 yaygı (42 seccade, 29 taban halısı) şeklinde gruplandırılmıştır.

Tüm bu sınıflandırmaların yanında, halıları incelediğimizde çeşitli motiflerin adıyla anılan halı gruplarının olduğunu tespit edilmiştir. Kaynak kişilerden alınan bilgilere göre yörede dokunan halılara farklı isimler verilmektedir. Bunlar; Kız Bergama, Sarı namazla, Köşeli, Kirazlı, Fincanlı, Mihraplı, Sülüklü, Develi, Yağcıbedir ve Tabaklı halıdır. İncelediğimiz 94 halı dokumanın büyük bir kısmının yöre halkı tarafından adının hatırlanmaması nedeniyle, Bergama halılarının yöresel adlarına göre bir sınıflandırma yapılması uygun görülmemiştir. Bergama Belediyesi ve Bergama Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü tarafından açılan kurslarda kursiyerler tarafından sadece Kız Bergama ve Yağcıbedir halılarının dokunduğu anlaşılmıştır.

Bergama yöresinde yapılan alan çalışmasında farklı özellikler taşıyan 94 halı üzerinde farklı motifler belirlenmiştir. İncelenen Bergama halılarında isimleri tespit edilen 85 motif tespit edilmiştir. Bu motifler geometrik, bitkisel, figürlü, yazılı, nesneli ve sembolik bezemelerden oluşmaktadır. Bergama yöresinde halı tekniği ile yapılan heybe ve torbalardaki motiflerde taban halı, seccade ve namazladaki motiflerle benzerlik gösterdiği görülür.

Bergama halılarındaki bitkisel bezemeler: kara elma, tatlı elma, kırca elma, ak elma, elma, elma suyu, sap, saksıda çiçek, yaprak çiçek suyu, çınarlı su, hayat ağacı, acı elma su, çınarlı, çiçek su, gülsaçtı, zambak, lale, tabaklı gül, gül su, çınar yaprağı, asma yaprağı, sarı çiçek, yapraklı su, Bergama elması, kestane yaprağı, çiçek, yaprak ve dallı halıdır.

Bergama halılarındaki figüratif bezemeler; sığır dili, gaga, göz, sığır sidiği, köpek daşağı, kuş, deve tabanı, koçboynuzu, koç başı, sülük, kelebek, tırnaklı su, develi sudur.

Sembolik (soyut) bezemeler; Tokuş, yıkkın, karagöz, saç bağı, yaşıl, ala direk, çitme suyu, çomak suyu, sarı çatma, iç su, nazarlık, muska, çubuk su, eğri çubuk, peksimet, yıldız, zencirek, karasu, gelin nazarı, çarkifelek, kelbaşı, karasu yaprağı ve elmasıdır.

Bergama halılarındaki nesneli bezemeler; boncuk, boncuk su, çanak çömlek, ok, çapa, potinli su, mekikli su, mihrap, kazan kulpu, çengel, çengel su, muska, tarak, taraklı sudur.

Yazılı bezemeler; Bergama halılarında kişi isimleri, kurum isimleri ve halının yapılış tarihlerinin bulunduğu dokumalara rastlanmıştır.

İncelenen halıların bordürlerinde en çok kullanılan motif boncuk ve boncuklu su motifleridir. Bunu sırasıyla sığır sidiği, çengelli su, çınar yaprağı ve kestane yaprağı izler. Zeminde en çok kullanılan motif; tabaklı gül veya sülük, yıldız, çeşitli elma motifleri, yıkkın, gaga ve mihraptır.

Yağcıbedir yöresinde en çok dokunan Kız Bergama halısıdır. Bu halıların üzerindeki

motiflere diğer halılarda da rastlanmaktadır. Kız Bergama halısı üzerinde 14-16 farklı motif bulunmaktadır. Kız Bergama halılarında kullanılan ve en bilinen elma motifleridir. Elma motifleri; Ak elma, kara elma, ekşi elma (koyu renkli, anlamı hüzn), tatlı elma (açık renkli) ve kırca elma olarak çeşitlenmektedir. Kız Bergama halı bordürlerinde genellikle boncuk, çitme suyu, ala direk (sıçan dişi) motifleri kullanılmaktadır. Kız Bergama halılarının orta kısımlarındaki motifler çoğunlukla “tatlı elma” ve “oklar” olmakta ancak bazılarının ortasında “saksıda çiçek” veya “kara elma” motiflerin de dokunduğu görülmektedir.

Günümüzde Bergama’da yapmış olduğumuz alan araştırması sırasında elde ettiğimiz bilgiler ışığında şunları söylemek mümkündür:

Yörük-Türkmen grupların ağırlıklı olarak yerleşik olduğu Bergama’da, geçmişte hayvancılık temel geçim kaynağı olmuş; şehir merkezinden uzak, oldukça dağlık bir kesim olan Bergama-Yunt Dağı çevresinde yaşayan halk yıllar boyunca kendi ihtiyaçlarını kendi imkanlarıyla karşılama zorunda kalmıştır. Bu da bölgede dokumacılık gibi zanaatların gelişmesini sağlamıştır. Geçmişte Bergama ve civarında hemen her evde dokuma tezgâhları vardır. Kadınlar evlerinin girişinde (avlusunda) çeyiz hazırlamak, evlerinin ihtiyaçlarını gidermek ya da para kazanmak amacıyla dokuma yaparlardı. Halı dokumada iş birliği yapan kadınlar, genellikle çiftler halinde birbirlerine yardım ederek halı dokurlardı. Bu esnada evin çocukları halı dokuyan kadınlara getir götür işlerinde yardımcı olur, arada bir tezgâha oturtulur ve düğüm tekniğini öğrenmesi sağlanırdı. Düz sıra dokumalarda çocuklar kendilerini dener, geleneği düğüm düğüm teneffüs ederlerdi. Çocukluklarından itibaren ailelerindeki yetişkin kadınların halı dokumalarına yardımcı olan kız çocukları, gelinlik yaşa gelmeden kendi çeyizleri olacak halıları dokurlardı. Böylelikle bir yandan çeyizini hazırlayan genç kızlar bir yandan da ev ekonomisine katkı sağlardı.

Bergama ve çevresinde geleneksel yöntemlerle sürdürülen halı dokumacılığı, hayvancılıkla uğraşan köylü kadınlarının yün kırkımından ip eğirmesine, iplerin boyanmasından halının dokunmasına kadar tek başlarına yürüttükleri bir faaliyetti. Zaman içinde halı dokumacılığında olan değişim, hammaddeden halı pazarına kadar her alanı etkiledi ve geleneğin gün geçtikçe zayıflamasına neden oldu.

Önceleri kendi hayvanlarından temin ettikleri yünleri kendileri eğirirken, zaman içinde hayvancılığın azalmasıyla yünler, hatta eğrilmiş yünler gelmeye başladı. Yörenin halılarının kalitesini etkileyen bölgenin koyun ve kuzu yünleri, diğer bölgelerden alınan farklı yapağılardan eğrilmiş yünlerin (iplerin) kullanımıyla özgünlüklerini kaybetti. El emeği ile eğrilen yünler, makineleşmeyle birlikte eğrilmiş hazır ipliğe dönüştü ve bu bölge halılarının kalitesini de etkiledi. Diğer taraftan geçmişte kendi ipliklerini kendi coğrafi

şartlarında bulunan bitki ve topraklardan elde ettikleri doğal boyalarla boyayan kadınlar, sentetik boyaların çıkmasıyla, boyar maddeleri satın almaya başladı. Hatta bu bölgelere gelerek iplerini boyayan kişiler ortaya çıktı ve zaman içinde bu kişiler boyalı iplikleri satan kişilere dönüştü. Böylelikle dokumacılık geleneğinin önemli bir parçası olan yün eğirme ve doğal boyama tekniklerine dair geleneksel bilgi ve tecrübe aktarılmamaya, dolayısıyla yok olmaya başladı.

19. yüzyılda hemen her evde ahşap dokuma tezgahlarında halı dokuyan kadınlar zamanla dokuma yapmadıkları gerekçesiyle dokuma tezgahlarını kaldırdı. Dokuma yapan kadınlar ise, ahşap dokuma tezgâhları yerine metal aksamalı tezgâhları kullanmaya başladı.

Ninelerinden, annelerinden kısacası yetişkin kadınlardan düğüm düğüm hikayelerini dinleyerek adlandırdıkları motifler ve halı kompozisyonları yerine, zaman içinde halı tüccarlarının özellikle Avrupalı tüccarların taleplerine göre farklı renk, motif ve kompozisyonlardaki halılar dokunmaya başlandı. Pek çok motifin adları unutuldu.

Evleri döşeyen dokuma halılar kullanım ve muhafaza zorluğu bahane edilerek önce yüklüklere kaldırıldı, sonra köy köy dolaşarak atalardan kalan bu kıymetli mirası 3-5 makine halısına toplayan insanlara verildi. Makine halısı, kentli olmanın sembolü olarak genç kızların çeyizlerini süslemeye başladı.

Günümüzde Bergama'da halı dokumacılığının geçmişte çok canlı olduğu Yağcıbedir, Kozak ve Yuntdağ bölgesinde yaşayan halk kaybettiklerinin farkındadır. Geçmişe özlem duyarken, yaptıkları hatanın pişmanlığını duymakta ve bugün yöredeki halı dokumacılığının kalkınması için ellerinden geleni yapmaya hazırdır. Kuşkusuz yöre halkının bu farkındalığa sahip olmasında, bölgeye gelerek araştırmalar yapan bilim uzmanlarının, tüccarların, Avrupalı turistlerin merakları da etkilidir. 1982'den sonra bölgede yürütülen DOBAG projesi yöre halkının bilinçlenmesini sağlayan önemli bir projedir. DOBAG projesinin bölgedeki etkisini hala görmek mümkündür. Proje öncelikle köylerde kooperatifleşmeyi beraberinde getirmiştir. Birlikte üreten kadınlar, hammaddelerini de yine kooperatif aracılığıyla elde etmiş ve ürünlerine pazar bulmuştur. Seklik köyünde derleme çalışmaları esnasında yöredeki kadınların birçoğu, geçmişte köylerinde aktif bir kooperatif bulunduğunu, dokumacılığı kooperatifte öğrendiklerini veya halı dokumayı kooperatifte sürdürdüklerini ifade etmiştir. Bu anlamda yöre kadınlarının dokumacılığı sürdürmesinde kooperatifler etkin olmuştur. Bununla birlikte kadınların ticari amaçla halı dokumaları, geçmişte halı dokuyucusu olan kadınların dahi evlerinde el dokuma halılara rastlanamamasına sebep olmuştur. Ayrıca proje ile dokumaları istenen renk, motif ve kompozisyonların paylaşıldığı

bu kadınlar, halı dokuma geleneğinin esaslarından olan geleneksel bilgiden yoksun olmuştur.

Günümüzde alan araştırması esnasında yalnızca Yağcıbedir yöresinde ev tezgahlarının bulunduğu, bu bölgelerde bile birkaç dokuyucunun dışında dokuma yapanın bulunmadığı tespit edilmiştir. Bergama merkez ve Kozak bölgesinde ise dokuyucu kadınları bulunmakla birlikte, bu kadınların evlerinde kendilerine ait tezgâhları bulunmadığı görülmüştür. Bergama merkezde halı dokuma kurslarında halı dokumacılığını öğrenen veya burada sürdüren kadınların bulunduğu; Kozak bölgesinde ise kooperatifler aracılığıyla kendilerine ulaşan müşterilerin, ki bu müşterilerden bazıları halı tüccarları ve firmaları, siparişlerini dokuma atölyelerinde yevmiye karşılığı dokuyan kadınların olduğu tespit edilmiştir. Bugün dokuma yapan kadınların sayısı ne yazık ki geçmişe oranla oldukça azdır. Ticari amaçlarla dokuyuculuğu sürdüren bu kadınların büyük bir kısmı, yöredeki motif adlarını bilmemekte veya hatırlayamamaktadır. Bu durum araştırma sahamız olan Bergama halı dokumacılığı geleneğinin sürdürülmesine yönelik önemli bir problemi teşkil etmektedir.

Sanayileşmenin hızlanması ile birlikte köyden kentlere göç, bölgede halı dokumacılığının her geçen gün azalmasına neden olmaktadır. Hammaddenin yetersizliği ve buna bağlı olarak pahalılığı, doğal liflerin yerine yapay liflerin alması, doğal boya ile boyamanın ve geleneksel dokumacılık tekniklerinin ağır iş yükü, moda kavramının değişmesi ile farklı seçenekler sunan makine dokumaları ve makine işi ürünlerin kolay temin edilebilirliği gibi sebeplere bağlı olarak yeni neslin dokumacılığa ilgi göstermemesi ve bunun sonucunda dokuma halılarına talebin giderek azalması bölgedeki dokumacılığı olumsuz yönde etkilemektedir. Tüm bu olumsuzluklara karşın, günümüzde hala Bergama ve Yunt Dağı çevresi, Türkiye'nin önemli dokumacılık merkezlerinden biri olma özelliğini sürdürmektedir.

Çalışmamızda alanda tespit ettiğimiz halıların çoğu camilerden sağlanmıştır. Kültürel mirasımızın taşıyıcısı olan bu maddi ürün örnekleri sağlıklı olmayan şartlarda saklanmakta ve her geçen gün rutubet ve nemden etkilenerek zarar görmektedir. Bu hususta konuyla ilgili kurumlarca en kısa sürede halıların envanterlerinin çıkarılarak korunmaya alınması ve restorasyon gerektiren halıların da restore edilerek sergilenmesinin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca Bergama halı dokumaları, turizmin etkisiyle birlikte tek tipleşmeye uğramış ve bu bölgedeki halı dokuma geleneğinin renk, motif ve kompozisyonları bakımından zenginliği göz ardı edilerek, Kız Bergama halıları ile sınırlandırılır hale gelmiştir. Kuşkusuz ki Kız Bergama halıları, hikayesi ve bu hikâyeyi yaşatan motifleri ile eşsiz bir yaratıcılığın ürünü olan örneklerdir. Bununla birlikte Yuntdağ ve Kozak bölgesi

halıları da renkleri, motifleri ve kompozisyonlarıyla büyük bir zenginliğe sahiptir. Kozak bölgesinin yeşili, Yuntdağ sarısı, bölgedeki floranın çeşitliliğine bağlı olarak halılara yansıyan mor, turuncu, pembe, mavi gibi renkler, bu bölgelerin halılarını bin bir renkle bezenmesine sebep olmuştur. Hayvancılığın, doğal bitki örtüsünün yansıması olan motiflerle bezenen halılar, Türk halılarındaki motif zenginliğini doğrudan yansıtmaktadır. Bu açıdan Bergama halı dokumaları temsil edilirken, Bergama dokumacılık geleneği iyi tahlil edilerek bu zenginlik yansıtılmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKPINARLI, H. F.; ARSLAN, P. (2020). "Somut Olmayan Kültürel Miraslarımızdan Biri Olan Kaya Halılarının Motif ve Kompozisyon Özellikleri (Motive And Composition Features Of Kaya Carpets, One Of Our Intangible Cultural Heritages)" ZfWT Vol. 12, No. 1, ss. 261-281
- AKPINARLI, H. F.; ÜNER, İ. (2017). "İç Anadolu Bölgesi Halılarında Görülen Figüratif Sembol ve Motifler". Art-e Sanat Dergisi, 10/20, ss. 630-651. <https://doi.org/10.21602/sduarte.339715>
- AKPINARLI, H. F.; ARSLAN P. (2016). "El Halıcılığının Bölgelere Göre Coğrafi Dağılımı." Akademik Sanat; Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, C.1, S.1, ss. 20-29.
- ALP, Ö. (1998). Konya ve Yöresi Kilimlerinde Semboller. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Resim Eğitimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- AREGEM. Halı Dokuma Geleneği. <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-51121/hali-dokuma-gelenegi.html>
- ARSLAN, M. (2006). "Küreselleşme ve Yerellik İkileminde Buldan Halk Kültürü." Buldan Sempozyumu 23-24 Kasım 2006 Bildiri Metinleri, C.2, 711-716. <http://buldansempozyumu.pau.edu.tr/kitap/15.oturum/1.pdf>
- ASLANAPA, O. (1997). "Türk Halı Sanatının Tarihi Gelişmesi." Arış, Y.1, S.3, Aralık 1997. ss. 18-27.
- ASLANAPA, O. (2005). Türk Halı Sanatının Bin Yılı. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- ASLANAPA, O.; DURUL, Y. (1973). Selçuklu Halıları. İstanbul: Ak Yayınları.
- ATALAY, B. (2006). Dîvânü Lugat'it-Türk, Kâşgarlı Mahmud. Cilt 1, 2, 3, 4 (Çev. Besim Atalay), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- BAŞARAN, F. N. (2004). Konya Ereğli İlçesinde El Dokuması Halıcılık ve Üretilen Halıların Özellikleri, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- BAYATLI, O. (1957). "Bergama'da Dokumacılık." Türk Etnografya Dergisi, (2), ss53-55.
- BAYATLI, O. (1959) "Bergama'da Prehistorik Kültür." Türk Arkeoloji Dergisi, IX/2, ss. 32-33
- BAYATLI, O. (1997). Bergama'da Yakın Tarih Olayları. Bergama Belediyesi Kültür Yayınları No: 35. İzmir.
- BAYRAKTAROĞLU, S. (1997). "Türk Halılarında Batı Literatürü Konusu." Arış, Y. I, S. I, ss.86-93.
- BEGİÇ, H. N. (2017). Türk Keçecilik Sanatı. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- Belleten. (2006). Bergama Kültür ve Sanat Vakfı. Sayı.15. (<http://bergama.bel.tr/wp-content/uploads/belleten15.pdf>)
- Bergama Kaymakamlığı (<http://www.bergama.gov.tr>)

- ÇİÇEK, S. (2010). Çanakkale İli Ayvacık Yöresi Halı ve Kilimleri. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ÇİLOĞLU, H. (2019). “Türk Halı Sanatı Kompozisyonlarında Hayat ve Zaman Kavramları”, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 43, ss. 200-213.
- DEMİRCİ, G. (2019). Kültürel Mirasın Aktarılmasında ve Korunmasında Yerel Toplumun Etkisi: Bergama Örneği. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- DENİZ, B. (1997). “Kozak (Bergama) Yöresi Halıları.” Arış, S. 2, ss. 18-37.
- DENİZ, B. (1999). “Sındırgı (Balıkesir) Yöresi Yağcıbedir Halıları.” Erdem, 10 (28), ss. 111-124.
- DENİZ, B. (2000). Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yayılgılar. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- DİYARBEKİRLİ, N. (1984). “Pazırık Halısı.” Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Türk Halıları Özel Sayısı, S. 32, ss. 1-8.
- EKİCİ, M. (2004). Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- EMEKLİ, G. (2001). Bergama’nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri. İzmir: Bergama Belediyesi Kültür Yayınları.
- EMEKLİ, G. (2009). “Dünya Kültür Miras Listesine İzmir’den Bir Aday: Bergama.” Kültür /Culture, S. 110, ss. 1-16.
- ERCİLASUN, A. B., AKKOYUNLU, Z. (2014). Kâşgarlı Mahmud Dîvânı Lugâti’t-Türk (Giriş - Metin - Çeviri - Notlar - Dizin), Ankara: TDK Yayınları.
- ERİŞ, E. (1996). Kozak. Bergama Belediye Kültür Yayınları, No: 26.
- GÜNAY, V. (1999). XV-XVI. Yüzyıllarda Bergama Kazası. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- GÜNEŞ, G.; KOCAMAZ, M. (2011). “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Taşra’da Turizm Politikaları Arayışı: Bergama Kermesi.” Belgi Dergisi, 2 (1), ss. 205-212.
- GÜNEŞ, S. (2019). Bergama Halılarının Kültürel Coğrafyası. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- HART, K. (2011). Modernliği Dokumak Bir Batı Anadolu Köyünde Hayat, Aşk, Emek. (Çev. Elçin Gen), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- İBN BATUTA. (1971). İbn Batuta Seyahatnâmesi’nden Seçmeler. (Çev. İsmet Parmaksızoğlu), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- İNALCIK, H., (2008). Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- JETTMAR, K. (1967). Art of Steppes; The Eurasian Animal Style. London.
- KAFESOĞLU, İ. (1998). Türk Milli Kültürü. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- KARAÇOBAN, N. (2002). Günümüze Değin Bergama Sergeni. Bergama Belleten, S. 11.
- KARAVAR, G. (2007). Bergama Halılarının Tasarım Özellikleri ve Yeni Halı Tasarımları. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı Sanatta Yeterlik Tezi.
- KARAVAR, G.; ÖZTÜRK, B., (2019). “20. Yüzyıla Ait Bir Grup Yuntdağ Halısı”, Arış, S. 14, ss. 78-94.

- KAYGUSUZ, M.; IŞIK, N. O.; ARĞUN, F. N. (2019). "Parşömen Tarihi ve Bergama'daki Geleneksel Parşömen Ustaları." Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, C. 12, S. 28, ss. 1116-1133.
- KAYIPMAZ, F.; KAYIPMAZ, N.; Genç, M. (2001). Tarihten Günümüze Bergama Halıları. Bergama Belleten, S.10.
- KAZGAN, H. (1984). "Osmanlı ve Türk Ekonomisinde Şirketleşme Olayı." Ekonomide Diyalog Dergisi, Sayı: 19, Yıl: 2.
- KUBAN, D. (1975). "Anadolu Kentlerinin Tarihsel Gelişimi Üzerine Gözlemler." Sanat Tarihimizin Sorunları. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-100413/bergama-cok-katmanli-kulturel-peyzaj-alani-izmir.html>
- Kültürel Miras ve Doğal Boya Projesi. (2018). Renk Veritoprak rengini: Kültürel Miras ve Doğal Boya Projesi. Turkish Cultural Foundation: <http://www.tcfdata.org/tr/renk-veritoprak-rengini/>
- OĞUZ, M. Ö. (2002a). "Ulusal Kalıtın Küreselleştirilmesi ve Türk El Sanatları." Milli Folklor, S. 54, ss. 5-10.
- OĞUZ, M. Ö. (2002b). Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi. Ankara: Akçağ Yay.
- ORHONLU, C. (1987). Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskanı. İstanbul: Eren Yayıncılık ve Kitapçılık.
- ÖNEY, G. (1989). Beylikler Devri Sanatı, XIV-XV. Yüzyıl. Ankara: Atatürk Kültür Dil Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ÖZÇITAK, S. (2010). Bergama Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Geleneksel Tekstillerin Kataloglanması. Dokuz Eylül Ün. G. S. Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ÖZHAN, N. (1969). "Bergama'da Eski ve Yeni Halıcılık" Türk Etnografya Dergisi, S.12, ss.123-127.
- ÖZTÜRK, İ. (1999). Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- ÖZTÜRK, İ. (2011). "Türk Halı ve Düz Dokumaları Üzerine Tartışılması Önerilen Konular." Arış, S. 6, ss. 94-99. Paris Bibliotheque Nationale Müzesi (www.bnf.fr).
- SALMAN, F. (2002). "Başlangıcından Türkiye Selçuklularına Kadar Türklerde Tekstil ve Dokumacılık Sanatı." Türkler Ansiklopedisi, C. 4, ss. 208-214.
- SARRE, F.; FALKENBERG, T. (1921). "Ein Frühes Knüpftteppichfragment Aus Chinesisch Turkestan." Berliner Museen, 42, 1921, pp.110-114,
- SERGÜN, Ü. (1998). Bergama ve Çevresinde Turizm Faaliyetleri. İstanbul Üniversitesi Beşeri ve İktisadi Coğrafya Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- SÖNMEZ, Z. (1998). "19. Yüzyıl Sonlarında Türk Halılarının Avrupa'ya İhracı Konusundaki Gelişmelere Kısa Bir Bakış." Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri, Ankara, ss. 289-299.
- St. Petersburg Hermitage Müzesi, <https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/25.+Archaeological+Artifacts/879870/>
- STEIN, A. (1907). Ancient Khotan. Oxford.
- STEIN, A. (1912). Ruins of Desert Cathay. London.
- SU, K. (1938). Balıkesir ve Civarında Yürük ve Türkmenler. Balıkesir: Balıkesir Halkevi Yayınları.
- SÜMER, F. (1980). Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları. İstanbul: Ana Yayınları.

- SÜMER, F. (1984). “Anadolu’da Türk Halıcılığına Dair En Eski Tarihi Kayıtlar.” Türk Dünyası Araştırmaları, Türk Halıları Özel Sayısı, S. 32, Ekim 1984, ss. 44-54.
- TALAS, M.; KAYA, Y. (2007). “Küreselleşmenin Kültürel Sonuçları.” TÜBAR-XXII-/2007-Güz, ss.149-162.
- TDK Sözlük . (<https://sozluk.gov.tr/>)
- TEKÇE, E. F. (1993). Pazırık Altaylarından Bir Halının Öyküsü. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Unesco Dünya Mirası Alan Yönetim Planı 2016-2020 Bergama Belediyesi.
- WITTEK, P. (1999). Menteşe Beyliği 13-15inci Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik. (Çev: Orhan Saik Gökyay). Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu Yayınları.
- YARAY, K. (1994). “Bergama’da Halıcılık.” Bergama Belleten Dergisi, S. 5, ss. 52-53.
- YETKİN, Ş. (1991). Türk Halı Sanatı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Publications.
- YILMAZ, Z. (1993). DOBAG Projesi Kapsamındaki Yuntdağ Halılarının Günümüzdeki Durumu. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

Numara	Adı Soyadı	Doğum Tarihi	Derleme Yeri	Derleme Zamanı
1.	Necati Karaçoban	1951	Bergama merkez	20.07.2020
2.	Hasan Türken	1974	Bergama merkez	20.07.2020
3.	Hasibe Yılmaz	1965	Bergama merkez	20.07.2020
4.	Funda Sokulgan	2000	Bergama merkez	20.07.2020
5.	Fartma Güven	1941	Yukarıbey	21.07.2020
6.	Güliden Karabudak	1974	Yukarıbey	21.07.2020
7.	Sıdika Konuk	1977	Yukarıbey	21.07.2020
8.	Hüseyin Kadir Konuk	1972	Yukarıbey	21.07.2020
9.	Arife Çam	1955	Yukarıbey	21.07.2020
10.	Nadire Kahraman	1942	Yukarıbey	21.07.2020
11.	Hatice Şan	1924	Yukarıbey	21.07.2020
12.	Hakan Ergüner	1970	Karavelliler	21.07.2020
13.	Ayşe Avcı	1957	Samanlık	22.07.2020
13.	Ayten Doğan	1944	Samanlık	22.07.2020
14.	Münire Ezgi	1963	Çağlayan	22.07.2020
15.	Saliha Ulutan	1970	Seklik	23.07.2020
16.	İsmail Ulutan	1968	Seklik	23.07.2020
17.	Hikmet Solmaz	1984	Seklik	23.07.2020
18.	Perihan Solmaz	1946	Seklik	23.07.2020
19.	Ünzile Değirmenci	1951	Seklik	23.07.2020
20.	Reyhan Altok	1970	İsmailli	23.07.2020
21.	Mehmet Altok	1970	İsmailli	23.07.2020
22.	Makbule Altok	1975	İsmailli	23.07.2020

Proje Fotoğrafları

